

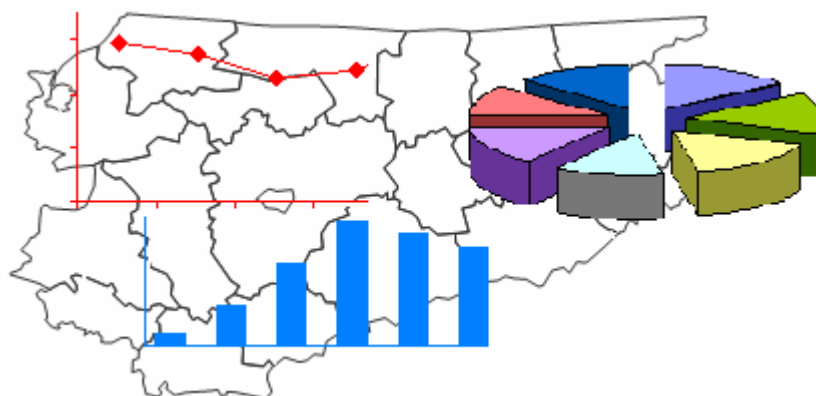
ZARZĄD WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO

ZAŁĄCZNIK nr 1

do Raportu okresowego nr VIII z realizacji
*Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego
województwa warmińsko-mazurskiego
do roku 2020. Stan na koniec 2007 r.*

Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego w 2007 roku

Olsztyn 2009

Spis treści

I. Województwo warmińsko-mazurskie w latach 1999-2007 w kontekście wskaźników unijnych, krajowych, zróżnicowań regionalnych	1
1. Województwo warmińsko-mazurskie na tle kraju i Unii Europejskiej	1
2. Wskaźniki kontekstowe- profil województwa w kontekście zróżnicowań regionalnych	3
II. Gospodarka i innowacyjność	23
1. Podmioty gospodarki narodowej – przedsiębiorczość	23
2. Przemysł.....	26
3. Budownictwo	29
4. Turystyka	30
5. Inwestycje, innowacyjność	33
III. Zasoby ludzkie i społeczeństwo.....	39
1. Demografia	39
2. Rynek pracy.....	44
IV. Ochrona środowiska, infrastruktura.....	51
1. Ochrona środowiska	51
2. Infrastruktura - Transport i komunikacja	56
V. Obszary wiejskie i rolnictwo	59
VI. Budżety jednostek samorządu terytorialnego (JST)	63
1. Budżety gmin	69
2. Budżety powiatów	69
3. Budżet województwa	72
Wykaz źródeł wykorzystanych do opracowania Analizy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego w 2007 roku.....	76

I. Województwo warmińsko-mazurskie w latach 1999-2007 w kontekście wskaźników unijnych, krajowych, zróżnicowań regionalnych

1. Województwo warmińsko-mazurskie na tle kraju i Unii Europejskiej

Według nomenklatury jednostek terytorialnych dla celów statystycznych, tj. jednostek NUTS 1 warmińsko-mazurskie wchodzi w skład jednego z 6 dużych regionów w Polsce, tj. Regionu Północnego, obejmującego swym zasięgiem ponadto województwo pomorskie i kujawsko-pomorskie. Jest jednym z 16 województw samorządowych w kraju, tj. jednostek NUTS 2. W strukturze wewnętrznej w województwie wyodrębnione są trzy podregiony (NUTS 3) – elbląski (31% powierzchni, 37,2% ludności województwa), olsztyński (prawie 43% zarówno powierzchni jak i ludności) oraz ełcki (ponad 26% powierzchni, około 20% ludności województwa). Na obszarze województwa funkcjonuje 19 powiatów ziemskich i 2 powiaty grodzkie (NUTS 4). W granicach województwa znajduje się 116 gmin, w tym 16 miejskich, 33 miejsko-wiejskie i 67 wiejskich (NUTS 5). W regionie znajduje się 49 miast, 3778 miejscowości wiejskich i 2248 sołectw.

Uwzględniając aspekt programowania międzyregionalnego istotne znaczenie dla województwa ma przynależność warmińsko-mazurskiego do grupy 5 województw tzw. Polski Wschodniej, położonych wzdłuż granicy wschodniej, stanowiącej zewnętrzną granicę Unii Europejskiej (ponadto grupa ta obejmuje lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie). Są to obszary, które już we wcześniejszych okresach programowania regionalnego zaliczane były do najsłabszych pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego regionów Polski, również grupy najsłabszych regionów Unii Europejskiej. Konsekwencją było objęcie tego obszaru Programem Operacyjnym *Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013*, który uzyskał akceptację Komisji Europejskiej dnia 2 października 2007 r. Stworzyło to możliwości dodatkowego pozyskania środków unijnych na stopniowe niwelowanie dystansu dzielącego ten obszar od innych regionów kraju i Europy.

Wskaźniki charakteryzujące sytuację społeczno-ekonomiczną tego obszaru na tle średnich osiąganych w kraju, a także regionów Unii Europejskiej były niekorzystne od początku funkcjonowania województw samorządowych. Wskazywały na znaczący dystans w odniesieniu do pozostałych regionów w kraju i w Europie. Ich udział w wolumenie krajowym produktu krajowego brutto wciąż oscyluje średnio w granicach 3%. Łącznie na pięć województw Polski Wschodniej przypadało 15,4% PKB, podczas gdy 4 najlepsze województwa w kraju w 2007 r. wytwarzały 52% PKB (mazowieckie, śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie). Żadne z województw Polski Wschodniej, mimo generalnej, lecz niewielkiej poprawy, nie przekroczyło jeszcze 40% średniego unijnego poziomu PKB per capita mierzonego parytetem siły nabywczej, podczas gdy wskaźnik krajowy stanowił 52,3%. W poszczególnych województwach Polski Wschodniej wahał się on w granicach od 35,3% w lubelskim do 39,8% w świętokrzyskim; w warmińsko-mazurskim wyniósł 39,5%. Stąd w analizach porównawczych, uwzględniających zmiany w sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa na tle innych regionów kraju nadal bardziej adekwatne są odniesienia do grupy regionów Polski Wschodniej.

Podkreślić zatem należy, że na średni poziom wskaźników uzyskiwanych w kraju w decydujący sposób wciąż wpływają wyniki 4-5 województw najsilniejszych ekonomicznie. Stąd odnosząc wskaźniki województwa do średniej krajowej lub województw najsilniejszych ekonomicznie istotną sprawą jest przede wszystkim zmniejszanie dystansu województwa, a nie osiąganie bezwzględnych pułapów wskaźników krajowych.

Dotychczasowe dokumenty programowania regionalnego oraz badania eksperckie wykazują, że podstawowym źródłem problemów rozwojowych na tym obszarze jest wciąż niski poziom spójności we wszystkich trzech wymiarach, tj. gospodarczym, społecznym i terytorialnym. Przeprowadzone badania w ramach Programu ESPON¹ potwierdzają, że województwo warmińsko-mazurskie jest najbardziej peryferyjnie położonym regionem w Polsce i jednym z najsłabiej dostępnych komunikacyjnie regionów w Unii Europejskiej, a wśród 45 podregionów Polski typu NUTS 3 najgorzej położonym jest podregion ełcki.

Peryferyjne położenie, duża koncentracja obszarów rolniczych opóźnionych w rozwoju, z dominacją byłych państwowych gospodarstw rolnych zagrożonych marginalizacją ekonomiczną i społeczną, zły stan infrastruktury technicznej wciąż rzutują na niską innowacyjność gospodarki, małą atrakcyjność inwestycyjną, niski poziom PKB na mieszkańca, a w konsekwencji niską konkurencyjność regionu. Niemniej ostatnie lata wskazują na liczne działania w tym obszarze, a okres programowania 2007-2013 winien sprzyjać podejmowaniu dalszych działań i inicjatyw w tym zakresie.

¹ Program ESPON (Europejska Sieć Obserwacyjna Rozwoju Terytorialnego i Spójności Terytorialnej) – Program badawczy dotyczący rozwoju przestrzennego, związany z Funduszami Strukturalnymi UE.

Jako szczególnie ważne aspekty położenia województwa w kontekście europejskim podkreślane są:

- położenie przygraniczne - pojawienie się zewnętrznej granicy Unii Europejskiej. Unikalna sytuacja województwa wynika z faktu, że poza niewielkim odcinkiem Mierzei Wiślanej jest to jedyny region w Polsce, mający bezpośrednią granicę z Federacją Rosyjską - Obwodem Kaliningradzkim,
- aspekt bałtycki - warmińsko-mazurskie jest jednym z trzech województw bałtyckich, obok pomorskiego i zachodniopomorskiego,
- obszary wymagające szczególnego traktowania w polityce regionalnej kraju, a także w kontekście europejskim, jak Zielone Płuca Polski, Żuławy Wiślane, Zalew Wiślany, obszary należące do sieci Natura 2000, Obszar Wielkich Jezior Mazurskich,
- duże bogactwo kulturowe, zabytki, atrakcje turystyczne o unikalnym znaczeniu w skali europejskiej.

Istotne znaczenie dla polityki regionalnej ma dokument p.n. 4. Raport na temat spójności gospodarczej i społecznej z 2007 r. pt. *Rozwijające się regiony – rozwijająca się Europa*, który jako kluczowe problemy wskazuje na m. in.:

- sprawność i skuteczność działania administracji publicznej na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym,
- czynniki zewnętrzne, szczególnie globalizację, mające ogromny wpływ na rozwój gospodarczy i tworzenie miejsc pracy i nierzadko stanowiące główną siłę sprawczą zmian strukturalnych na wszystkich poziomach,
- inwestycje w zasoby ludzkie, jako wysoce opłacalne.

Aktualnie podstawowym instrumentem realizacji *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020* jest Regionalny Program Operacyjny *Warmia i Mazury na lata 2007-2013*, którego instytucją zarządzającą po raz pierwszy jest Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Realizację Regionalnego Programu Operacyjnego wspomagają środki z sektorowych Programów Operacyjnych, znajdujących się w kompetencjach Rządu: *PO Infrastruktura i Środowisko*, *PO Innowacyjna Gospodarka*, *PO Kapitał Ludzki*, *PO Europejska Współpraca Terytorialna*. Między te programy wpisana została realizacja pierwszego programu międzyregionalnego – *PO Rozwój Polski Wschodniej*. Rozwiązywanie problemów terenów wiejskich wspomaga Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Rok 2007 generalnie przyniósł, podobnie jak w gospodarce krajowej, umocnienie się szeregu pozytywnych tendencji, obserwowanych w roku poprzednim, przy jednocześnie utrzymujących się napięciach i dysproporcjach w odniesieniu do wielu wskaźników makroekonomicznych w kraju i UE.

Warmię i Mazury na koniec 2007 r. zamieszkiwało ponad 1,4 mln osób, co stanowiło 3,7% ludności kraju i 0,3% ludności Unii Europejskiej. Pod względem powierzchni udział w wolumenie krajowym wynosi 7,7%, zaś w Unii Europejskiej 0,5%. Gęstość zaludnienia wynosząca 59 osób/km² jest najniższą w kraju i jedną z najniższych wśród regionów Unii Europejskiej (114,8 osób/ km²).

Wskaźniki zatrudnienia i stopa bezrobocia zarówno na tle średnich wskaźników w kraju, jak i regionów Unii Europejskiej są niekorzystne. Także poziom PKB na 1 mieszkańca województwa stanowi tylko 39,5% poziomu osiąganego w UE-27, również przy znacznie niższym poziomie niż średnio w kraju. Struktura produkcji dodanej wskazuje na niższy udział usług (zwłaszcza rynkowych) niż w kraju i Unii Europejskiej. Czynniki te decydują, podobnie jak w pozostałych województwach Polski Wschodniej, o niższej sile potencjału gospodarczego i społecznego.

Tabela nr 1

Województwo warmińsko-mazurskie na tle kraju i Unii Europejskiej w 2007 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Jedn. miary	Warmińsko - mazurskie	Polska	UE-27
1.	Powierzchnia	tys. km ²	24,2	312,7	4408,8
2.	Ludność (stan w dniu 1.01)	mln osób	1,4	38,1	495,1
3.	Gęstość zaludnienia na 1 km ² powierzchni ^a	osoba	59	122,0	114,8
4.	Kobiety na 100 mężczyzn	osoba	105	107	105
5.	Przeciętne trwanie życia	lata	70,0	71,0	74,6 ^a
	mężczyźni				
	kobiety		79,7	79,7	80,9 ^a
6.	Przyrost naturalny na 1 000 ludności	‰	1,9	0,3	1,0 ^b

7.	Liczba studentów na 10 tys. mieszkańców	osoba	411	504	383
8.	Pracujący wg rodzajów działalności:				
	rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybactwo	%	16,0	16,0	6,0 ^a
	przemysł i budownictwo		30,7	29,0	25,0 ^a
usługi	53,3		55,0	69,1 ^a	
9.	Wskaźnik zatrudnienia ogółem wg BAEL ^c	%	54,4	57,0	65,4
10.	Stopa bezrobocia wg BAEL	%	10,5	9,6	7,1
	w tym kobiety		12,3	10,3	7,8
11.	Udział uczących się i doksztalających w liczbie ludności w wieku 25-64 lata	%	3,7	5,1	9,7
12.	Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca wg PPS (Eurostat) ^a	euro	5400	7100	23600
	UE 27 =100 ^a	%	39,5	52,3	100,0
13.	Udział w wartości dodanej brutto ^a :				
	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	%	8,2	4,3	1,9
	przemysł		21,8	24,2	20,3
	budownictwo		5,8	5,9	6,4
usługi	64,1		65,6	71,4	
14.	Nakłady na działalność badawczą i rozwojową w relacji do PKB ^a	%	0,18	0,56	1,84
15.	Ofiary śmiertelne w wypadkach samochodowych na 100 tys. mieszkańców	osoby	19	15	9
16.	Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty z dostępem do Internetu	%	29	37	54

^a stan w 2006 roku, ^b dane wstępne, ^c dane dotyczą wieku 15-64 lata

Źródło danych:

- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2008, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008;
- Rocznik Statystyczny Województw 2008, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008;
- Regiony Polski w 2008 roku, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008
- Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>
- Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

2. Wskaźniki kontekstowe- profil województwa w kontekście różnicowań regionalnych

Dla potrzeb analizy porównawczej różnicowań regionalnych utrzymano listę podstawowych wskaźników charakteryzujących profil województwa z uwzględnieniem porównań na dwóch zasadniczych poziomach, tj.:

- w odniesieniu do średniego poziomu krajowego oraz do województw o skrajnych wartościach wskaźników, co odpowiada różnicowaniom wojewódzkim, a także województw Polski Wschodniej,
- poziomu różnicowań wewnątrz województwa, z określeniem rozpiętości wskaźników w powiatach o maksymalnym i minimalnym ich poziomie, co odpowiada różnicowaniom wewnątrzregionalnym w obrębie województwa.

Zgodnie z wypracowaną dotychczas metodologią - wskaźniki kontekstowe podano według stanu na koniec 2007 r., dokonując porównań do roku poprzedniego, tj. 2006 r. i 1999 r. – roku utworzenia województw samorządowych.

Dla potrzeb oceny najważniejszych zmian w zróżnicowaniach wojewódzkich i wewnątrzregionalnych, określenia dystansu województwa do średniego poziomu w kraju oraz zaistniałych dysproporcji posłużono się wskaźnikami:

- zmiany lokat, pozycji, miejsc rankingowych województwa w kraju,
- zmian odnotowanych w relacjach osiągniętych wskaźników w województwie do średnich krajowych, a także województw oraz powiatów o skrajnych wartościach wskaźnika.

Województwa słabsze pod względem rozwoju ekonomicznego i społecznego, do których wciąż zalicza się warmińsko-mazurskie w odniesieniu do szeregu wskaźników nie są w stanie osiągnąć średniego poziomu kraju. Istotną sprawą jest natomiast zmniejszanie istniejącego dystansu, dysproporcji rozwojowych. Stąd dodatkowo utrzymano porównania do województw Polski Wschodniej, tj. województw o zbliżonym poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego.

Analiza kształtowania się najważniejszych zmian w oparciu o prezentowane wskaźniki charakteryzujące profil województwa w latach 1999-2007 w kontekście zróżnicowań wojewódzkich i wewnątrzregionalnych, badań i ocen rankingowych wskazuje, że:

- W 2007 r. w województwie warmińsko-mazurskim, podobnie jak w kraju, utrzymała się wysoka dynamika rozwoju gospodarczego i dalsze umocnienie się szeregu pozytywnych tendencji obserwowanych w 2006 r. Niemniej, podstawowe wskaźniki makroekonomiczne charakteryzujące gospodarkę województwa, analogicznie jak w pozostałych województwach Polski Wschodniej, od początku funkcjonowania województw samorządowych często plasują warmińsko-mazurskie na końcowych lokatach w kraju i w Unii Europejskiej. Jednak są też liczne przykłady korzystnych wartości wskaźników. W województwie nastąpił analogicznie jak w kraju **szybszy niż w 27 krajach UE wzrost wartości produktu krajowego brutto**. Następową dalszą poprawą sytuacji na rynku pracy, szybciej rosło zatrudnienie i malała stopa bezrobocia. Spadkowi bezrobocia w 2007 r., analogicznie jak w kraju, towarzyszyło nasilenie się sygnałów o rosnących trudnościach z pozyskaniem odpowiednio wykwalifikowanych pracowników spowodowanych wzrostem popytu na pracę oraz emigracją zarobkową do krajów UE. Przyczyniło się to do przyspieszenia wzrostu wynagrodzeń, które od 2000 r. wzrosły o 36,1% (kraj - o 41,1%). Poziom nasycenia podmiotami w gospodarce narodowej w przeliczeniu na 10 tys. ludności nadal zapewnia województwu w rankingu krajowym jedynie trzecią lokatę od końca. Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, że w porównaniu do roku poprzedniego wzrost tego wskaźnika plasuje warmińsko-mazurskie na 4. miejscu w kraju. W odniesieniu do infrastruktury technicznej – zagęszczenie dróg plasuje województwo na ostatniej lokacie w Polsce. Utrzymującym się niepokojącym zjawiskiem jest wysoka wypadkowość na drogach województwa. Drogi te należą do najmniejbezpiecznych w Polsce i krajach UE. W sferze finansów samorządów zanotowano korzystne lokaty w dochodach budżetów w przeliczeniu na 1 mieszkańca na tle średnich w kraju.
- **Województwo znajduje się w grupie liderów pod względem wielkości powierzchni** – 4. lokata w kraju, natomiast stan ludności plasuje region na 4. miejscu od końca. Województwo zajmując obszar 24,2 tys. km² (7,7% powierzchni kraju) jest mniejsze o 32% od największego województwa mazowieckiego, a ponad 2,6 krotnie większe od najmniejszego województwa opolskiego. Z grupy województw Polski Wschodniej większą powierzchnię niż warmińsko-mazurskie zajmuje tylko lubelskie, plasujące się na 3. miejscu w kraju, podczas gdy pozostałe zajmują miejsce od 6. do 15. Największy w skali województwa powiat olsztyński, zajmuje jednocześnie drugą lokatę wśród wszystkich powiatów w Polsce.
- **Liczba ludności województwa wykazuje poziom stabilny**. W końcu 2007 r. w województwie utrzymała się liczba 1,4 mln mieszkańców, co oznacza stałą od 1999 r. 12. lokatę i 3,7% udziału w wolumenie ludności w Polsce. Dystans do województw o wskaźnikach skrajnych utrzymał się na tym samym poziomie. Liczba ludności warmińsko-mazurskiego była 3,6 krotnie niższa niż w największym liczebnie województwie mazowieckim i o ponad 40% wyższa niż w lubuskim o najmniejszej liczbie ludności. Z grupy województw Polski Wschodniej niższą liczbę ludności niż warmińsko-mazurskie notowano w podlaskim (14. lokata w kraju) i świętokrzyskim (13. lokata), podczas gdy lubelskie i podkarpackie plasowały się na 8. i 9. miejscu. Powiat węgorzewski nadal posiadał najniższą liczbę ludności w województwie i w rankingu krajowym też był w grupie powiatów zajmujących ostatnie lokaty.
- W miastach zamieszkuje 60% ludności, co plasuje od 1999 r. województwo na 9. lokacie w kraju (najwyższy wskaźnik w kraju ma województwo śląskie – 79,2%) i stanowi najwyższy udział w

grupie województw Polski Wschodniej. W pozostałych województwach tej grupy udział ludności miejskiej wahał się w przedziale od 40,6% w podkarpackim (co jest jednocześnie najniższym wskaźnikiem w kraju) do 59,5% w podlaskim.

- Duże dysproporcje w powierzchni i stanie ludności regionu decydują, że jest to obok podlaskiego najrzadziej zaludnione województwo w kraju - 59 osób na km², tj. o gęstości zaludnienia o połowę mniejszej niż w kraju i ponad 6,5 krotnie niższej niż w województwie śląskim o największej gęstości zaludnienia. W pozostałych województwach Polski Wschodniej wskaźnik wahał się w granicach od 86 osób na km² w lubelskim (12. lokata) do 118 osób na km² w podkarpackim (7. lokata).
- Przyrost naturalny wciąż należy do najwyższych w kraju – 3. lokata za pomorskim i wielkopolskim – podczas gdy aż w 7 województwach w kraju utrzymywały się wskaźniki ujemne. W województwach Polski Wschodniej dodatni wskaźnik utrzymał się tylko w podkarpackim, w pozostałych wahał się od minus 0,7 w lubelskim do minus 1,4 w świętokrzyskim.
- **Potencjał gospodarczy** – podobnie jak w pozostałych województwach Polski Wschodniej już od początku funkcjonowania województw samorządowych plasuje warmińsko-mazurskie na końcowych lokatach w kraju pod względem osiąganych wartości podstawowych wskaźników gospodarczych (choć są też przykłady korzystnych wskaźników).
  - Wartość produktu krajowego brutto per capita w województwie w 2006 r. – 21005 zł, stanowiła 75,6% średniej krajowej (13. lokata w kraju). Relacja uległa pogłębieniu na niekorzyść o 2,7 punktu procentowego w stosunku do 2000 r. (12. lokata w kraju) i 0,9 punktu procentowego w odniesieniu do 2005 r. W grupie województw Polski Wschodniej wyższy wskaźnik wystąpił tylko w świętokrzyskim. Wskaźniki korzystniejsze niż średni w kraju utrzymały się nadal w 4 województwach, tj. mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i dolnośląskim. Województwa te analogicznie jak w latach poprzednich wytworzyły ponad połowę krajowego PKB (decydujący wpływ na poziom średniego wskaźnika PKB w kraju ma województwo mazowieckie - 21,6%, a praktycznie miasto Warszawa). Natomiast na ostatnich lokatach plasuje się 5 województw Polski Wschodniej, na które łącznie przypada tylko 15,4% krajowego PKB. Wskaźnik PKB na 1 mieszkańca w tej grupie względem średniej krajowej wahał się od 67,6% w lubelskim do 76,0% w świętokrzyskim.

Odnosząc wskaźnik PKB warmińsko-mazurskiego do najlepszego województwa mazowieckiego był to nadal poziom ponad dwukrotnie niższy, relacja wskaźnika uległa od 2000 r. dalszemu pogorszeniu tj. o 4,6 punktu procentowego, a w porównaniu do województwa lubelskiego o najniższym wskaźniku było to około 12% więcej tj. na poziomie zbliżonym do 2000 r. Dystans do średniego poziomu krajowego i do województwa najkorzystniejszego uległ zatem dalszemu zwiększeniu, analogicznie jak w pozostałych województwach Polski Wschodniej. Potwierdzałoby to tezę o pogłębiających się dysproporcjach w odniesieniu do województw znajdujących się dotychczas w najkorzystniejszej sytuacji.
  - Produkcja sprzedana przemysłu – 14,2 tys. zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca w warmińsko-mazurskim stanowiła 61,4% średniego poziomu krajowego. Wskaźnik ten od 1999 r. pogorszył się o ponad 5,3 punktu procentowego, a w odniesieniu do roku poprzedniego uległ poprawie o 4,5 punktu procentowego. Produkcja sprzedana przemysłu w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa warmińsko-mazurskiego stanowiła 40,6% poziomu wskaźnika najlepszego województwa mazowieckiego. Natomiast odnosząc do najłabszego pod tym względem województwa lubelskiego był to poziom wyższy o ponad 24%. Województwo w ostatnich latach plasuje się na 14. lokacie wobec 13. pozycji w 1999 r. Wyższy niż średnio w kraju poziom wskaźnika utrzymał się w 5 województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, dolnośląskim, pomorskim. W pozostałych województwach Polski Wschodniej sprzedaż produkcji przemysłowej na mieszkańca względem średniego poziomu w kraju wahała się w przedziale od 49,3% w lubelskim do 71,5 % w świętokrzyskim. W przekroju powiatów utrzymał się najkorzystniejszy wskaźnik w Olsztynie i najniższy w powiecie węgorzewskim.
  - W budownictwie w 2007 r. w porównaniu do roku poprzedniego wskaźniki w zakresie sprzedaży uległy poprawie. Produkcja sprzedana w budownictwie na 1 mieszkańca województwa wzrosła z 1705 zł w 2006 r. do 2806 zł w 2007 r. i stanowiła 90,4% średniego poziomu krajowego wobec 69,1% w 2006 r. (poprawa lokaty z 11. na 8.). Relacja do średniej krajowej w budownictwie uległa poprawie od 1999 r. o prawie 31 punktów procentowych.

Jednocześnie stanowiło to ponad 62% poziomu najlepszego województwa mazowieckiego – ok. 28 punktów procentowych więcej niż w 1999 r. na korzyść województwa. W odniesieniu do najłagodszego województwa podkarpackiego było to odpowiednio ok. 195% i 76 punktów. Był to nadal najwyższy wskaźnik w skali województw Polski Wschodniej, gdzie wahał się od 46,5% w podkarpackim do 73,2% w świętokrzyskim. Wyższy niż średnio w kraju poziom wskaźnika odnotowano w 7 województwach: mazowieckim, dolnośląskim, wielkopolskim, śląskim, pomorskim, małopolskim i zachodniopomorskim.

- W rolnictwie utrzymano korzystne lokaty w skupie produktów rolnych na 1 ha użytków rolnych. W skupie żywca uzyskano 185 kg/ha, tj. 5. lokatę analogicznie jak w 2006 r. (1999 r. - 4. miejsce), w skupie mleka – 648 l/ha poprawiono lokatę o 1 pozycję i uzyskano 4. miejsce. W żywcu był to nadal poziom ponad dwukrotnie niższy niż w województwie wielkopolskim o najwyższym skupie żywca na 1 ha użytków rolnych, a 2,4 krotnie wyższy niż w dolnośląskim o najniższym wskaźniku. Natomiast w mleku było to ponad dwukrotnie mniej niż w podlaskim, gdzie zanotowano najwyższy poziom skupu mleka na 1 ha użytków rolnych i 4 krotnie więcej niż w podkarpackim o najniższym poziomie skupu.
- W turystyce od 1999 r. utrzymano 5. lokatę pod względem ilości miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania, co stanowi najwyższą lokatę wśród województw Polski Wschodniej. Udział miejsc noclegowych w krajowej bazie noclegowej wyniósł 6,6%, a w pozostałych województwach Polski Wschodniej wahał się w przedziale od 1,7% w świętokrzyskim do 3,5% w podkarpackim. Baza noclegowa województwa stanowiła 35% poziomu najlepszego województwa zachodniopomorskiego. Była natomiast około 5 krotnie większa niż w województwie opolskim o najniższym wskaźniku. Rozpiętość w województwie wahała się w przedziale od 144 w powiecie nowomiejskim do 5534 miejsc w powiecie mrągowskim. Były to te same powiaty jak w 1999 r.

➤ **Relatywnie niska przedsiębiorczość, dochodowość mieszkańców**

- Poziom nasycenia podmiotami w gospodarce narodowej w przeliczeniu na 10 tys. ludności – 793 podmiotów nadal zapewniło województwu w rankingu krajowym jedynie trzecią lokatę od końca. Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, że wzrost tego wskaźnika w porównaniu do roku poprzedniego uplasował warmińsko-mazurskie na 4. miejscu w kraju. Pozostałe województwa Polski Wschodniej plasowały się również na ostatnich lokatach w kraju, a wskaźnik wahał się w przedziale od 677 w podkarpackim (16. lokata) do 838 podmiotów w świętokrzyskim (12. lokata). Wskaźnik w warmińsko-mazurskim stanowił tylko 82% średniego poziomu krajowego, 63,7% poziomu najlepszego województwa zachodniopomorskiego i ponad 117% najłagodszego podkarpackiego. Wyższy niż średni poziom wskaźnika w kraju utrzymał się w 6 województwach: zachodniopomorskim, mazowieckim, dolnośląskim, lubuskim, pomorskim i wielkopolskim. Dystans liczony relacją do średniego poziomu w kraju uległ zwiększeniu na niekorzyść warmińsko-mazurskiego w stosunku do 1999 r. o 1,9 punktu procentowego, a w odniesieniu do 2006 r. poprawił się o 0,2 punktu. Rozpiętość między wskaźnikiem najwyższym (Olsztyn) i najniższym (powiat działowski) w województwie była nadal ponad dwukrotna.
- Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej - 2274 zł nadal było jednym z najniższych w kraju – analogicznie jak w 1999 r. 15. lokata w kraju (w 2006 r. 13. miejsce) Nadal stanowiło tylko 85,1% średniego poziomu w kraju i około 66% województwa o najwyższej wartości tego wskaźnika, tj. mazowieckiego. Wyższy niż średni poziom wskaźnika w kraju utrzymał się tylko w dwóch województwach, tj. mazowieckim i śląskim. Dystans liczony relacją do średniego poziomu w kraju uległ zwiększeniu na niekorzyść od 1999 r. o 1,8 punktu procentowego, a w stosunku do 2006 r. o 0,5 punktu procentowego. Z województw Polski Wschodniej niższą lokatę uzyskało tylko podkarpackie (16.), pozostałe województwa zajęły lokaty od 9. - podlaskie do 13. - świętokrzyskie. Najniższe wynagrodzenie utrzymało się w 2007 r. w powiecie gołdapskim, stanowiło 64% wynagrodzenia uzyskanego w mieście Olsztyn.

➤ **Warunki życia nadal odbiegają od średniego poziomu w kraju**

- Wskaźniki charakteryzujące sytuację mieszkaniową w województwie są nadal gorsze niż w kraju. Powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę - 21,4 m² stanowiła około 90% średniego wskaźnika krajowego i około 85% najlepszego województwa mazowieckiego. Plasuje to warmińsko-mazurskie nadal na ostatniej lokacie w kraju, a pozostałe województwa Polski Wschodniej zajęły miejsca od 5. - lubelskie do 14. - podkarpackie. Dystans liczony

relacją do średniego poziomu w kraju od 1999 r. zwiększył się o 1,2 punktu. Wyższy wskaźnik niż średni w kraju wystąpił w 7 województwach, podczas gdy w 2006 r. było to 5 województw. Relacja między najwyższym i najniższym wskaźnikiem w powiatach województwa utrzymuje się na poziomie około 85%. Natomiast znacznie korzystniej kształtują się wskaźniki ilości oddanych mieszkań – 9. lokata, a w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców 4. lokata, wobec 5. lokaty w 2006 r. i 11. w 1999 r.

- Utrzymała się obserwowana od 2004 r. stopniowa poprawa na rynku pracy, chociaż problemy bezrobocia nadal należały do bardzo trudnych. Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec 2007 r. wyniosła w województwie 18,7% wobec 23,6% w roku poprzednim, plasowało to jednak dalej województwo na ostatniej lokacie w kraju. W pozostałych województwach Polski Wschodniej stopa wahała się w przedziale od 10,4% w podlaskim do 14,9% w świętokrzyskim. Natomiast stopa bezrobocia korzystniejsza niż średni poziom w kraju utrzymała się w 6 województwach: wielkopolskim, małopolskim, mazowieckim, śląskim, podlaskim, pomorskim. Nadal utrzymały się duże dysproporcje między wskaźnikiem najkorzystniejszym (4,4% - Olsztyn) i najwyższym (33,6% - braniewski) w powiatach województwa i wynosiła ponad 29 punktów procentowych wobec 17,7 punktu w 1999 r.
- Zmalał odsetek bezrobotnych do 25. roku życia i kształtował się on na poziomie 19% średniej krajowej, wobec 27,1% w 1999 r. Był to korzystniejszy wskaźnik niż w pozostałych województwach Polski Wschodniej, gdzie wahał się w przedziale od 19,7% w świętokrzyskim do 23,8% w lubelskim (najwyższy wskaźnik w kraju).
- Mierząc natomiast stopę bezrobocia wg BAEL, województwo ze wskaźnikiem - 10,5% sytuowało się na 12. miejscu w Polsce, a dysproporcje w odniesieniu do kraju były zdecydowanie mniejsze – 0,9 punktu (kraj 9,6%). Był to wskaźnik gorszy o 2,4 punktu procentowego niż w województwie najkorzystniejszym – śląskim a niższy o 2,2 punktu niż w województwie zajmującym ostatnią lokatę tj. dolnośląskim. Był to jednocześnie wskaźnik mniej korzystny niż w pozostałych województwach Polski Wschodniej, gdzie wahał się w przedziale od 8,9% w podlaskim do 12,1% w świętokrzyskim. Natomiast niższa niż średnia w kraju stopa bezrobocia wg BAEL utrzymała się w 9 województwach.
- Wskaźnik liczby pracujących na 1000 ludności w województwie, wynoszący 296 osób wciąż był najniższy w kraju - stanowił 83,8% średniego poziomu krajowego i 69,2% najlepszego województwa mazowieckiego. Dystans liczony relacją do średniego poziomu w kraju uległ poprawie od 1999 r. o 0,5 punktu procentowego. W pozostałych województwach Polski Wschodniej, wahał się w przedziale od 323,1 osób na 1000 ludności w województwie podkarpackim (12. lokata) do 358,4 osób na 1000 ludności w województwie świętokrzyskim (4. lokata). Natomiast korzystniejszy niż średni w kraju wskaźnik wystąpił tylko w 4 województwach, tj. mazowieckim, wielkopolskim, łódzkim i świętokrzyskim. Powiat o najniższej wartości wskaźnika (piski) notował poziom dwukrotnie niższy niż Olsztyn o najwyższym wskaźniku.
- Liczba studentów przypadających na 10 tys. ludności w województwie – 411 osób, stanowiła 81,5% wskaźnika średniego poziomu krajowego i 61,3% najlepszego województwa mazowieckiego, natomiast była wyższa o prawie 21% niż w najłabszym województwie lubuskim. Województwo uplasowało się na 12. lokacie w kraju (tj. jak w 2006 r.). W pozostałych województwach Polski Wschodniej wskaźnik wahał się w przedziale od 352 osób w podkarpackim do 491 osób w lubelskim. Korzystniejszy niż średni w kraju wskaźnik utrzymał się w 5 województwach: mazowieckim, małopolskim, dolnośląskim, łódzkim i wielkopolskim.
- Liczba ludności przypadającej na łóżko w szpitalach w województwie wyniosła 243 osób (14. lokata) i była wyższa o 11,5% niż średni poziom wskaźnika krajowego, o 36% niż w województwie o najniższym wskaźniku (śląskim) i o ponad 9% niższa niż w województwie o najwyższym poziomie wskaźnika, tj. pomorskim. W pozostałych województwach Polski Wschodniej wskaźnik wahał się w przedziale od 197 osób w województwie lubelskim do 233 osób podkarpackim. Korzystniejszy niż średni w kraju wskaźnik utrzymał się w 4 województwach, tj. śląskim, łódzkim, lubelskim i podlaskim (w 2006 r. - w pięciu).
- Poziom księgozbioru w wolumenach na 1000 ludności w województwie wyniósł 3,8 tys. szt., co zapewniło 6. lokatę w kraju. Był on nadal wyższy o 6,5% niż średni poziom tego wskaźnika w kraju, o ponad 11% niższy niż w województwie najlepszym (podkarpackim) i o około 40% wyższy niż w województwie o najniższych parametrach (pomorskim). Dystans do średniego

wskaźnika krajowego i województwa najlepszego zwiększył się w odniesieniu do 1999 r. o 2,1 punktu procentowego. W pozostałych województwach Polski Wschodniej wskaźnik wahał się w przedziale od 3,2 tys. w lubelskim do 4,3 tys. w podkarpackim. Korzystniejszy niż średni w kraju wskaźnik wystąpił łącznie w 10 województwach w Polsce.

- **Infrastruktura techniczna.** Zagęszczenie dróg, ze wskaźnikiem 50,9 km/100 km² nadal plasuje województwo na ostatniej lokacie w Polsce. W pozostałych województwach Polski Wschodniej wskaźnik wahał się w przedziale od 73,7 km/100 km² w lubelskim (11. lokata) do 105,7 km/100 km² w świętokrzyskim (3. lokata). Poziom wskaźnika dróg publicznych o nawierzchni twardej na 100 km² w województwie stanowił 61,5% średniego poziomu krajowego i 31% poziomu najlepszego województwa śląskiego. Dystans do średniego poziomu w kraju zwiększył o 1,8 punktu procentowego w odniesieniu do 1999r. Korzystniejszy niż średni w kraju wskaźnik utrzymał się w 8 województwach Polski, tj. śląskim, małopolskim, świętokrzyskim, łódzkim, dolnośląskim, opolskim, wielkopolskim, mazowieckim.

Prawie 72% ludności województwa korzystało z oczyszczalni ścieków tj. o prawie 10% więcej niż przeciętnie w kraju i ponad 21% więcej niż w województwie o najniższej wartości wskaźnika, tj. świętokrzyskim. Najniższy odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków zanotowano w powiecie nowomiejskim (36,4%), najwyższy – w mieście Elbląg (100%), a wśród powiatów ziemskich w ełckim 75,5%.

- **Konkurencyjność gospodarki.** Notuje się nadal znacznie niższy poziom inwestowania per capita. Poziom nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca województwa wyniósł 3769 zł i stanowił blisko 75% średniego wolumenu krajowego, 47% poziomu województwa najlepszego i prawie 135% województwa najłabszego. Dystans liczony relacją do średniego poziomu w kraju uległ poprawie o ponad 21 punktów procentowych w odniesieniu do 1999 r., natomiast był niższy o 6,6 punktu procentowego w stosunku do 2006 r. W stosunku do województwa najlepszego odnotowano poprawę relacji o prawie 20 punktów. Jednocześnie był to poziom wyższy o 35% niż w województwie lubelskim plasującym się na ostatniej lokacie. Pozwoliło to na przesunięcie się województwa z 16. lokaty w 1999 r. na 11 (2006 r. -10) a w nakładach przedsiębiorstw z 14. miejsca na 12. (2006 r. – 9.). Był to najwyższy poziom inwestowania w skali województw Polski Wschodniej, gdzie poziom inwestycji na 1 mieszkańca wahał się w granicach od 2799 zł w lubelskim do 3572 zł w podlaskim. Natomiast wyższy poziom wskaźnika niż średni w kraju wystąpił w 5 województwach: mazowieckim, dolnośląskim, pomorskim, łódzkim, śląskim.

W rankingu prowadzonym przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową pt. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski* w oparciu o ocenę syntetyczną w trzech kategoriach atrakcyjności inwestycyjnej dla:

- działalności przemysłowej,
- działalności usługowej,
- działalności zaawansowanej technologicznie,

i 7 grup wskaźników cząstkowych, jak:

- dostępność transportowa,
- koszty pracy,
- wielkość i jakość zasobów pracy,
- chłonność rynku zbytu,
- poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej,
- poziom rozwoju infrastruktury społecznej,
- poziom bezpieczeństwa powszechnego,
- aktywność regionów wobec inwestorów,

województwo warmińsko-mazurskie uplasowało się w 2007 r. na 13. miejscu w kraju (w 2006 r. 12. lokata).

- **Budżety jednostek samorządu terytorialnego.** Województwo warmińsko-mazurskie zajęło korzystne lokaty w dochodach budżetów w przeliczeniu na 1 mieszkańca na tle średnich w kraju i wśród województw Polski Wschodniej:
- dochody budżetu województwa – 4. lokata w kraju (województwo - 306 zł, kraj - 298 zł). Relacja do średniej krajowej uległa poprawie z 85,9% w 1999 r. do 102,7% w 2007 r. W odniesieniu do województwa najłabszego relacja również uległa poprawie z 132,7% do 139,7%, a najlepszego z 56,6% do 63,9%. W pozostałych województwach Polski Wschodniej dochody wynosiły od 259 zł w województwie lubelskim i podkarpackim do 296 zł w podlaskim;

- dochody budżetów powiatów ziemskich – 1. lokata w kraju (województwo - 768 zł, kraj - 637 zł). Relacja do średniej krajowej uległa poprawie z 113,8% w 1999 r. do 120,6% w 2007 r. W odniesieniu do województwa najsłabszego relacja również uległa poprawie z 131,5% do 135,9%, a w stosunku do najlepszego z 91,6% do 100%. W pozostałych województwach Polski Wschodniej dochody wynosiły od 597 zł w województwie podlaskim do 674 zł w świętokrzyskim;
- dochody budżetów miast na prawach powiatów – 9. lokata w kraju (województwo –3295 zł, kraj 3678 zł). Relacja do średniej krajowej obniżyła się z 97,4% w 1999 r. do 89,6% w 2007 r. W odniesieniu do województwa najsłabszego relacja uległa poprawie z 106,9% do 114%, a w stosunku do najlepszego obniżyła się z 79,3% do 63,1%. W pozostałych województwach Polski Wschodniej dochody wynosiły od 2664 zł w województwie lubelskim (15. lokata) do 3181 zł w podkarpackim (6. lokata);
- dochody budżetów gmin – 6. lokata w kraju (województwo - 2351 zł, kraj - 2247 zł). Relacja do średniej krajowej uległa poprawie z 92,3% w 1999 r. do 104,6% w 2007 r. W odniesieniu do województwa najsłabszego relacja również uległa poprawie z 112,5% do 115,6%, a w stosunku do najlepszego z 64,2% do 93,5%. W pozostałych województwach Polski Wschodniej dochody wynosiły od 2033 zł w województwie lubelskim (16. lokata) do 2157 zł w podkarpackim (10. lokata).

Szczegółowe analizy budżetów jednostek samorządu terytorialnego według podstawowych jego części wskazują, że stosunkowo wysoki poziom dochodów jednostek samorządu terytorialnego w województwie jest nadal wynikiem znacznie wyższego niż w skali kraju zakresu dotacji i subwencji, przy zdecydowanie niższych dochodach własnych. Szczegółowe informacje wynikają z *Syntetycznej karty wskaźników kontekstowych – profil województwa warmińsko-mazurskiego*.

Tabela nr 2. SYNTETYCZNA KARTA WSKAZNIKÓW KONTEKSTOWYCH- PROFIL WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO stan na 31. XII.

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
OGÓLNE										
1	Powierzchnia województwa	km ²	1999	24 203	80 Elbląg	2840 olsztyński	312 685	9 412 opolskie	35 598 mazowieckie	4
			2006	24 173	80 Elbląg	2837 olsztyński	312 683	9 412 opolskie	35 557 mazowieckie	4
			2007	24 173	80 Elbląg	2838 olsztyński	312679	9 412 opolskie	35 558 mazowieckie	4
2	Ludność ogółem	tys. osób	1999	1 424,8	34,1 nidzicki	171,1 Olsztyn	38 263,30	1 008,0 lubuskie	5 112,7 mazowieckie	12
			2006	1426,9	23,5 węgorzewski	174,9 Olsztyn	38 125,5	1 008,5, lubuskie	5 171,7 mazowieckie	12
			2007	1426,2	23,5 węgorzewski	175,7 Olsztyn	38115,6	1 008,5 lubuskie	5 188,5 mazowieckie	12
3	Ludność w miastach (wskaźnik urbanizacji)	%	1999	60,2	25,0 nowomiejski	65,9 ełcki	61,9	40,8 podkarpackie	79,3 śląskie	9
			2000	60,3	25,1 nowomiejski	65,9 ełcki	61,9	40,7 podkarpackie	79,2 śląskie	9
			2006	60,0	25,5 nowomiejski	66,2 ełcki	61,3	40,5 podkarpackie	78,5 śląskie	9
			2007	60,0	25,5 nowomiejski	66,5 ełcki	61,2	40,6 podkarpackie	79,2 śląskie	9
4	Ludność na 1 km ²	osoby	1999	59	33 piski	1 945 Olsztyn	122	59 warm.-mazur.	389 śląskie	16
			2006	59	32 piski	1 981 Olsztyn	122	59 warm.-mazur.	379 śląskie	16
			2007	59	32 piski	1 989 Olsztyn	122	59 warm.-mazur.	377 śląskie	16

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
5	Przyrost naturalny na 1000 ludności	%	1999	2,7	0,2 Elbląg	4,4 nowomiejski	0	-3,6 łódzkie	2,7 warm.-mazur.	1
			2002	2,0	-0,7 kętrzyński	3,7 nidzicki	-0,1	-3,2 łódzkie	2,0 pomorskie, warm.-mazur.	1
			2006	1,7	-2,2 węgorzewski	4,6 nowomiejski	0,1	-3,1 łódzkie	2,5 pomorskie	2
			2007	1,9	-0,5 węgorzewski, kętrzyński	4,2 iławski	0,3	-3,2 łódzkie	2,7 pomorskie	3
6	PRODUKT KRAJOWY BRUTTO NA MIESZKAŃCA	zł	2000	15 238	x	x	19458	13574 podkarpackie	29 382 mazowieckie	12
			2002	16 136	x	x	21 149	14 821 podkarpackie	32 651 mazowieckie	14
			2005	19 709	x	x	25 767	17 591 lubelskie	40 817 mazowieckie	12
			2006	21 005	x	x	27 799	18 779 lubelskie	44 381 mazowieckie	13
PRACUJĄCY, WYNAGRODZENIE										
7	Liczba pracujących w gospodarce narodowej	tys. osób	1999	495,2*	9,3 nidzicki	64,0 Olsztyn	15 691,7	356,7 lubuskie	2 368,6 mazowieckie	14
			2002	384,3	4,1 węgorzewski	59,1 Olsztyn	12 486,7	281,1 lubuskie	2 044,2 mazowieckie	14
			2006	406,1	4,3 węgorzewski	61,2 Olsztyn	12 905,4	301,9 opolskie	2 116,1 mazowieckie	13
			2007	422,2	4,5 węgorzewski	63,8 Olsztyn	13457,0	312,8 opolskie	2 218,5 mazowieckie	13
8	Liczba pracujących w gospodarce narodowej (dla powiatów bez podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób) na 1000 ludności	tys. osób	1999	338,0	x	x	405,8	338,0 warm.–mazur.	467,4 mazowieckie	16
			2002	269,1	x	x	326,7	269,1 warm.–mazur.	396,8 mazowieckie	16

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
			2006	284,6	174 braniewski	350 Olsztyn	338,5	284,6 warm.–mazur.	409,2 mazowieckie	16
			2007	296,0	175 piski	362,8 Olsztyn	353,1	296 warm.–mazur.	428 mazowieckie	16
9	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	zł	1999	1474,7	1 276,8 lidzbarski	1 786,7 Elbląg	1697,1	1456,6 podkarpackie	2 201,8 mazowieckie	15
			2006	2118,3	1793 gołdapski	2 741,5 Olsztyn	2475,9	2088,8 podkarpackie	3 166,0 mazowieckie	13
			2007	2273,8	1871,0 gołdapski	2 931,2 Olsztyn	2672,6	2259,7 podkarpackie	3 418,9 mazowieckie	15
BEZROBOCIE										
10	Bezrobotni zarejestrowani ogółem	tys. osób	1999	142,4	2,8 nidzicki	17,2 Olsztyn	2 349,8	59,5 opolskie	249,2 mazowieckie	10
			2006	127,6	2,9 nidzicki	10,7 ostródzki	2 309,4	60,1 opolskie	285,6 mazowieckie	11
			2007	99,0	2,3 nidzicki	8,2 ostródzki	1 746,6	43,3 opolskie	219,9 mazowieckie	6
11	Bezrobotni zarejestrowani w wieku do 25 lat w % bezrobotnych ogółem	%	1999	27,1	24,1 giżycki	32 nidzicki	31	26,6 zachodniopomorskie	37,9 małopolskie	2
			2006	21,2	14,4 Olsztyn	26,9 iławski	20,6	16,9 dolnośląskie	25,4 lubelskie	9
			2007	19,0	14,5 Olsztyn	22,9 iławski	19,0	16,2 łódzkie	23,8 lubelskie	8
12	Stopa bezrobocia rejestrowanego	%	1999	22,4	12,7 Olsztyn	30,4 bartoszycki	13,1	9,5 mazowieckie	22,4 warm.-mazur	16
			2006	23,6	6,8 Olsztyn	36,7 braniewski	14,8	11,3 małopolskie	23,6 warm.–mazur.	16
			2007	18,7	4,4 Olsztyn	33,6 braniewski	11,2	7,8 wielkopolskie	18,7 warm.–mazur.	16

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
13	Stopa bezrobocia według BAEL	%	2003	24,0	x	x	19,6	16,0 lubelskie	26,0 dolnośląskie	13
			2004	22,3	x	x	19,0	14,6 mazowieckie	24,9 dolnośląskie	13
			2006	15,9	x	x	13,8	11,4 podlaskie	17,1 dolnośląskie, zachodniopomorskie	13
			2007	10,5	x	x	9,6	8,1 śląskie	12,7 dolnośląskie	12
ATRAKCYJNOŚĆ ZAMIESZKANIA										
14	Powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 osobę w m ²	m ²	1999	17,3	16,0 szczycieński	18,7 giżycki	19,0	17,3 warm.-mazur.	21,5 opolskie	16
			2002	19,1	18,0 ełcki	20,5 nowomiejski	21,1	19,1 warm.-mazur.	22,7 opolskie	16
			2006	21,1	19,7 Elbląg	23,2 mrągowski	23,5	21,1 warm.-mazur.	24,8 mazowieckie	16
			2007	21,4	20,1 nidzicki	23,5 mrągowski	23,8	21,4 warm.-mazur.	25,2 mazowieckie	16
15	Mieszkania oddane do użytku	mieszkanie	1999	2534	25 elbląski	990 Olsztyn	81 979	846 opolskie	18 980 mazowieckie	13
			2006	4469	28 gołdapski	1299 Olsztyn	115 353	1338 opolskie	27 090 mazowieckie	11
			2007	5833	38 lidzbarski	1653 Olsztyn	133 698	1 352 opolskie	30 252 mazowieckie	9
16	Mieszkania oddane do użytku na 10 tys. ludności	mieszkanie	1999	17	25,0 elbląski	57,3 Olsztyn	21	8,0 opolskie	37,0 mazowieckie	11
			2006	31,3	6,7 bartoszycki	53,1 ełcki 74,4 Olsztyn	30,3	12,2 świętokrzyskie	52,5 mazowieckie	5
			2007	40,9	8,9 lidzbarski	73,3 ełcki; 94,4 Olsztyn	35,1	13,0 opolskie	58,4 mazowieckie	4

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
17	Studenci szkół wyższych na 10 tys. ludności	student	2002	387	x	x	468	332 opolskie	666 mazowieckie	12
			2006	422	x	x	506	353 opolskie	676 mazowieckie	12
			2007	411	x	x	504	340 lubuskie	671 mazowieckie	12
18	Liczba ludności na łóżko w szpitalach ogólnych.	osoba	1999	231	x	x	195	161 śląskie	241 podkarpackie	15
			2006	240	x	x	216	175 śląskie	263 pomorskie	14
			2007	243	x	x	218	179 śląskie	268 pomorskie	14
19	Liczba ludności na ambulatoryjny zakład opieki zdrowotnej	osoby	2004	1 555	x	x	1 901	1081 zachodniopom.	2557 wielkopolskie	3
			2006	1543	1 024 etcki	2901 iławski	1 762	1 312 zachodniopom.	2241 mazowieckie	5
			2007	1567	2 011 m. Elbląg	5364 gołdapski	1 747	1 361 podlaskie	2498 mazowieckie	6
20	Liczba ludności na 1 aptekę	osoby	2002	4746	2 897 Olsztyn	8150 giżycki	4 095	3 060 lubelskie	5667 mazowieckie	14
			2006	4 065	2 691 Olsztyn	7252 nowomiejski	3 687	2 761 lubelskie	4762 mazowieckie	15
			2007	4 029	2 584 Olsztyn	8697nowomiejski	3 585	2 664 lubelskie	4 662 mazowieckie	15
21	Księgozbiór w wol. na 1000 ludności	wolumin	1999	3 802	2 609 etcki	5239 elbląski	3 502	2 971 pomorskie	4 198 zachodniopom.	5
			2002	3 830	2 659 etcki	5188 węgorzewski	3 523	2 905 pomorskie	4 182 podkarpackie	5
			2006	3 837	2 745 etcki	5467 węgorzewski	3 553	2736 pomorskie	4 240 podkarpackie	5

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
			2007	3 788	2 718 etcki	5513 węgorzewski	3 556	2 717 pomorskie	4 268 podkarpackie	6
22	Liczba ludności na 1 miejsce w kinach	miejsce	2002	181	x gołdapski, piski	393 mrągowski	162	132 dolnośląskie	224 podlaskie	10
			2006	224	x gołdapski, braniewski, bartoszycki, piski	478 iławski	164	130 mazowieckie	267 podlaskie	13
			2007	223	x gołdapski, braniewski, bartoszycki, piski, węgorzewski, szczycieński	344 ostródzki	156	121 śląskie	271 świętokrzyskie	13
TURYSTYKA										
23	Miejsca noclegowe w obiektach noclegowych zbiorowego zakwaterowania	miejsce	1999	55670	64 nowomiejski	mrągowski 8932	770351	10 281 opolskie	144 610 zachodniopom.	5
			2006	38290	144 nowomiejski	6110 mrągowski	574 612	7 491 opolskie	108 797 zachodniopom.	5
			2007	38 231	129 nowomiejski	5534 mrągowski	582 105	7 891 opolskie	109 002 zachodniopom.	5
24	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych	%	1999	36,4	18,8 braniewski	40,3 mrągowski	x	x	x	X
			2004	30,1	14,3 braniewski	66,9 gołdapski	33,8	23,6 opolskie	46,4 zachodniopom.	8
			2006	31,3	13,9 nidzicki	68,5 gołdapski	36,4	25,8 opolskie	45,8 zachodniopom.	9
			2007	31,3	8,7nowomiejski	63,0 gołdapski	37,8	27,6 opolskie	46,1 zachodniopom.	13

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA										
25	Drogi publiczne o twardej nawierzchni na 100 km ² powierzchni ogólnej	km	1999	50,3	28,2 piski	210 Elbląg	79,5	50,3 warm.-mazur	160,9 śląskie	16
			2006	50,6	x	x	81,7	50,6 warm.-mazur.	163,9 śląskie	16
			2007	50,9	x	x	82,8	50,9 warm.-mazur.	164,5 śląskie	16
26	Publiczne drogi powiatowe o nawierzchni twardej	km	1999	7012	225 nowomiejski	723 olsztyński	111 357	3 312 lubuskie	12 346 mazowieckie	7
			2006	7044	194 gołdapski	725 olsztyński	114 417	3 472 lubuskie	13 329 mazowieckie	7
			2007	7021	194 gołdapski	719 olsztyński	114357	3 481 lubuskie	13 383 mazowieckie	7
27	Publiczne drogi gminne o nawierzchni twardej	km	1999	1825	23 nidzicki	184 ostródzki	90 927	1 825 warm.-mazur	12 982 małopolskie	16
			2006	1948	12 węgorzewski	235 elbląski	94 270	1 948 warm.-mazur.	13 218 małopolskie	16
			2007	2074	13 węgorzewski	239 iławski	97 577	2 074 warm.-mazur.	13 510 małopolskie	16
28	Samochody osobowe zarejestrowane na 1000 ludności	samochód	1999	140	x	x	240	140 warm.-mazur.	304 wielkopolskie	16
			2002	239	x	x	289	237 podkarpackie	351 wielkopolskie	15
			2006	302	237 kętrzyński	349 węgorzewski	351	300 zachodniopom.	403 wielkopolskie	15
			2007	333	x	x	383	333 warm.-mazur	440 mazowieckie	16

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
29	Wypadki drogowe na 100 tys. pojazdów samochodowych	wypadek	2004	58	x	x	35	25 małopolskie	58 warm.-mazur.	16
			2006	42	x	x	29	20 małopolskie	42 warm.-mazur.	16
			2007	42	x	x	29	21 małopolskie	42 warm.-mazur.	16
30	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem	%	1999	61,7	26,1 nowomiejski	69,3 ełcki	51,5	37,3 kujaw.-pom.	72,5 pomorskie	3
			2006	70,2	36,0 nowomiejski	ełcki 75,2 100 Elbląg	61,4	49,0 mazowieckie	78,8 pomorskie	3
			2007	71,7	36,4 nowomiejski	ełcki 75,5 100 Elbląg	62,2	50,4 świętokrzyskie	79,9 pomorskie	3
	Sieć rozdzielcza na 100 km ²									
31	- Wodociągowa	km	2004	46,0	16,7 piski	99,8 nowomiejski	76,5	34,7 zachodniopom.	144,5 śląskie	14
			2006	50,8	19,3 piski	107,5 nowomiejski 265 Olsztyn	80,4	36,5 zachodniopom.	151,0 śląskie	14
			2007	53,3	19,6 piski	127,8 nowomiejski 267,7 Olsztyn	82,2	37,2 zachodniopom.	152,8 śląskie	15
32	- Kanalizacyjna	km	2004	15,4	5,5 elbląski	23,6 ostródzki	23,6	9,3 podlaskie	60,3 śląskie	13
			2006	16,7	5,3 elbląski	26,6 ostródzki 295,1 Olsztyn	27,1	10,7 podlaskie	71,1 śląskie	13
			2007	17,5	6,7 elbląski	27,5 ostródzki 288,0 Olsztyn	28,6	11,1 podlaskie	76,1 śląskie	13

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
33	- Gazowa	km	2004	6,3	x – braniewski, gołdapski	16,6 działdowski	32,6	4,4 podlaskie	131,7 małopolskie	15
			2006	7,0	x -braniewski gołdapski, nowomiejski	17,0 działdowski, 310,5 Olsztyn	34,1	4,5 podlaskie	133,2 małopolskie	15
			2007	7,3	x -braniewski gołdapski, nowomiejski	17,1 działdowski; 313,1 Olsztyn	34,8	4,5 podlaskie	133,9 małopolskie	15
BUDŻET										
34	Dochody budżetów wojewódzkich na 1 mieszkańca	zł	1999	73	x	x	85	55 łódzkie	129 lubuskie	13
			2006	239	x	x	249	167 łódzkie	411 mazowieckie	7
			2007	306	x	x	298	219 łódzkie	479 mazowieckie	4
35	Dochody budżetów powiatów na 1 mieszkańca	zł	1999	413	313 elbląski	549 ełcki	363	314 małopolskie	451 zachodniopom.	3
			2006	705	526 działdowski	1 095 węgorzewski	586	512 małopolskie	705 wam-maz.	1
			2007	768	585 działdowski	1 281 węgorzewski	637	565 małopolskie	768 wam-maz.	1
36	Dochody budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca	zł	1999	1 643	1 609 Elbląg	1 669 Olsztyn	1 687	1 537 podlaskie	2 073 opolskie	11
			2006	2 913	2 909 Elbląg	2 916 Olsztyn	3 206	2 615 lubelskie	4 614 mazowieckie	8
			2007	3 295	3 222 Elbląg	3 348 Olsztyn	3 678	2 890 lubelskie	5220 mazowieckie	9

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
37	Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca	zł	1999	1 100	1 155 giżycki	1 003 piski	1 191	978 lubelskie	1714 mazowieckie	6
			2006	2 131	1 968 ełcki	2 500 piski	2 041	1 847 lubelskie	2 258 zachodniopom.	5
			2007	2 351	2 169 braniewski	2 587 mrągowski	2 247	2 033 lubelskie	2 515 zachodniopom.	6
GOSPODARKA										
38	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON (<i>osoby prawne i jedn. organizacyjne nie mające osobowości prawnej + osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą</i>)	podmiot	1999	96 759	1 874 nidzicki	19 579 Olsztyn	3 041 403	72 527 opolskie	502 589 mazowieckie	12
			2006	111 311	1 495 węgorzewski	20 947 Olsztyn	3 636 039	88 931 podlaskie	609 601 mazowieckie	12
			2007	113 058	1 546 węgorzewski	21 041 Olsztyn	3 685 608	88 665 podlaskie	627 277 mazowieckie	12
39	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON na 10.tys. mieszkańców	podmiot	1999	659,5	484,8 nowomiejski	1 134,6 Olsztyn	786,3	x	x	12
			2002	755	547 bartoszycki	1 228 Olsztyn	907	659 podkarpackie	1 150 zachodniopom.	14
			2006	780	551 działdowski	1 197 Olsztyn	954	671 podkarpackie	1 237 zachodniopom.	13
			2007	793	578 działdowski	1 197 Olsztyn	967	677 podkarpackie	1 245 zachodniopom.	13
40	Produkcja sprzedana w przemyśle (ceny bieżące) na 1 mieszkańca	zł	1999	7445	x	x	11 170	5475 lubelskie	16 830 mazowieckie	13
			2006	11 703	1 339 węgorzewski	23 919 Olsztyn	20 579	8 295 lubelskie	32 209 mazowieckie	14
			2007	14 250	1 589 węgorzewski	26 905 Olsztyn	23 218	11 439 lubelskie	35 078 mazowieckie	14

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
41	Produkcja sprzedana w budownictwie (ceny bieżące) na 1 mieszkańca	zł	1999	1 053	x	x	1 770	890 lubelskie	3 045 mazowieckie	13
			2002	1 129	x	x	1 750	913 podkarpackie	3 213 mazowieckie	11
			2006	1 705	x	x	2 469	1346 podkarpackie	3 989 mazowieckie	11
			2007	2 806	x	x	3 103	1442 podkarpackie	4 486 mazowieckie	8
42	Użytki rolne ogółem	tys. ha	1999	1 305,7	1,9 Olsztyn	137,8 olsztyński	18 434,7	555,3 lubuskie	2 393,1 mazowieckie	4
			2006	1 101,2	x	x	15 957,3	461,2 śląskie	2 035,8 mazowieckie	5
			2007	1 089,1	x	x	16 177,1	450,4 śląskie	2 097,8 mazowieckie	7
43	Powierzchnia gospodarstwa indywidualnego (użytki rolne)	ha	2004	16,5	x	x	7,5	3,2 małopolskie	16,5 warm.-mazur.	1
			2006	17,6	x	x	7,7	3,2 małopolskie	17,6 warm.-mazur.	1
			2007	17,7	x	x	7,8	3,3 małopolskie	17,8 zachodniopom.	2
44	Lesistość	%	1999	29,3	15,2 kętrzyński	49 szczycieński	28,3	20,4 łódzkie	48 lubuskie	6
			2006	30,2	16,0 kętrzyński	49,1 szczycieński	28,9	20,8 łódzkie	48,7 lubuskie	6
			2007	30,2	16,1 kętrzyński	49,1 szczycieński	28,9	20,9 łódzkie	48,8 lubuskie	7
45	Skup na 1 ha użytków rolnych żywca rzeźnego	kg	1999	126	x	x	106	43 świętokrzyskie	233 wielkopolskie	4
			2006	187	x	x	184	76 dolnośląskie	394 wielkopolskie	5

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
			2007	185	x	x	185	78 dolnośląskie	398 wielkopolskie	5
46	Skup na 1 ha użytków rolnych mleka	l	1999	379	x	x	352	120 podkarpackie	854 podlaskie	6
			2006	615	x	x	528	159 podkarpackie	1426 podlaskie	5
			2007	648	x	x	518	153 podkarpackie	1433 podlaskie	4
47	Zużycie nawozów sztucznych w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych	kg	1999	69,9	x	x	87,4	55,6 podkarpackie	128,4 opolskie	13
			2006	124,4	x	x	123,3	61,3 podkarpackie	182,3 kujawsko-pomorskie	6
			2007	124,9	x	x	121,8	64,4 podkarpackie	168,3 kujawsko-pomorskie	7
INWESTYCJE, INNOWACYJNOŚĆ										
48	Nakłady inwestycyjne ogółem na 1 mieszkańca	zł	1999	1 743	x	x	3 259	1 743 warm.-mazur.	6 829 mazowieckie	16
			2002	1 896	x	x	2 858	1 579 lubelskie	5 365 mazowieckie	13
			2006	3 312	x	x	4 062	2 261 lubelskie	6 445 mazowieckie	10
			2007	3 769	x	x	5 030	2 799 lubelskie	8 023 mazowieckie	11
49	Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca na w przedsiębiorstwach	zł	1999	1 132	261 nowomiejski	3744 Olsztyn	2 354	1 093 podlaskie	5 280 mazowieckie	14
			2002	958	223 węgorzewski	2032 Olsztyn	1 650	773 lubelskie	3 250 mazowieckie	14
			2006	1874	427 bartoszycki	7193 Olsztyn	2 741	1 014 lubelskie	4 185 mazowieckie	9

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jedn. Miary	Lata	Warmińsko-Mazurskie	Wskaźnik w powiatach		Średnia w kraju	Wskaźnik w województwach		Lokata województwa
					min	max		min	max	
			2007	1 938	231 węgorszewski	5704 Olsztyn	3126	1 279 lubelskie	5 256 mazowieckie	12
50	Nakłady na działalność badawczo-rozwojową na 1 mieszkańca	zł	1999	35,8	x	x	118,8	18,1 lubuskie	398 mazowieckie	13
			2004	39	x	x	135	14 świętokrzyskie	440 mazowieckie	12
			2006	39	x	x	155	17 świętokrzyskie	476 mazowieckie	13
			2007	68	x	x	175	26 lubuskie	529 mazowieckie	10
51	Udział budżetu państwa w nakładach na działalność badawczą i rozwojową	%	1999	64,8	x	x	58,5	10,9 świętokrzyskie	72,8 łódzkie	12
			2004	81,2	x	x	61,7	33,8 kujawsko.-pom.	81,2 warm.-mazur.	16
			2006	81,1	x	x	57,5	21,8 lubuskie	81,1 warm.-mazur.	16
			2007	48,1	x	x	58,5	30,5 lubuskie	73,2 lubelskie	12

X – brak danych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

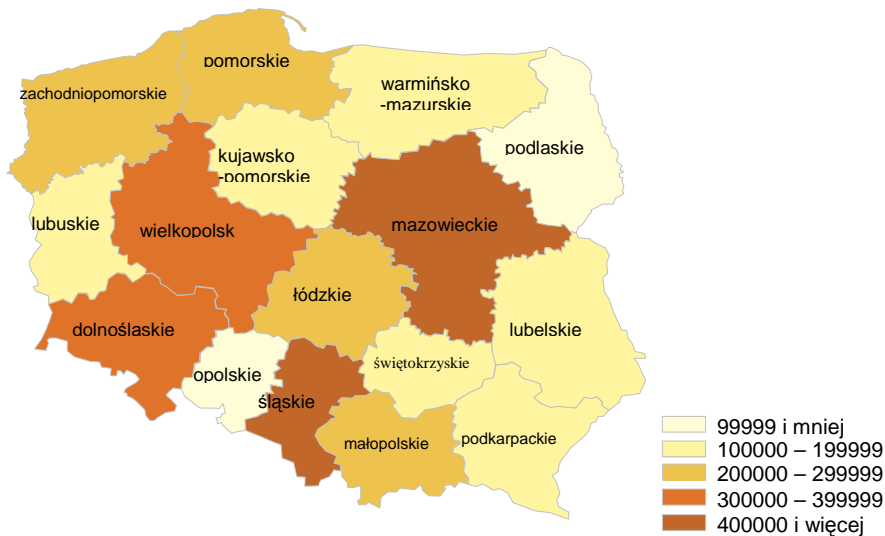
II. Gospodarka i innowacyjność

1. Podmioty gospodarki narodowej – przedsiębiorczość

Na koniec 2007 r. w województwie zarejestrowanych było 113,1 tysięcy podmiotów gospodarczych, co oznacza niezmiennie od 1999 r. 12. lokatę województwa w kraju i 3,1% krajowej liczby podmiotów. Dynamika ich wzrostu w województwie w latach 1999-2007 wyniosła 16,8% i była znacznie niższa od średniej krajowej, gdzie notowano wzrost o 21,2%. Odnosząc się do roku poprzedniego przyrost podmiotów w województwie był wyższy i wyniósł 1,6% (kraj – 1,4%). Zróżnicowania w nasyceniu podmiotami gospodarczymi według województw, podregionów i powiatów pokazano na rycinie i wykresach.

Rycina nr 1

Podmioty gospodarki narodowej, zarejestrowane w rejestrze REGON w 2007 r. wg województw (stan w dniu 31.12.)

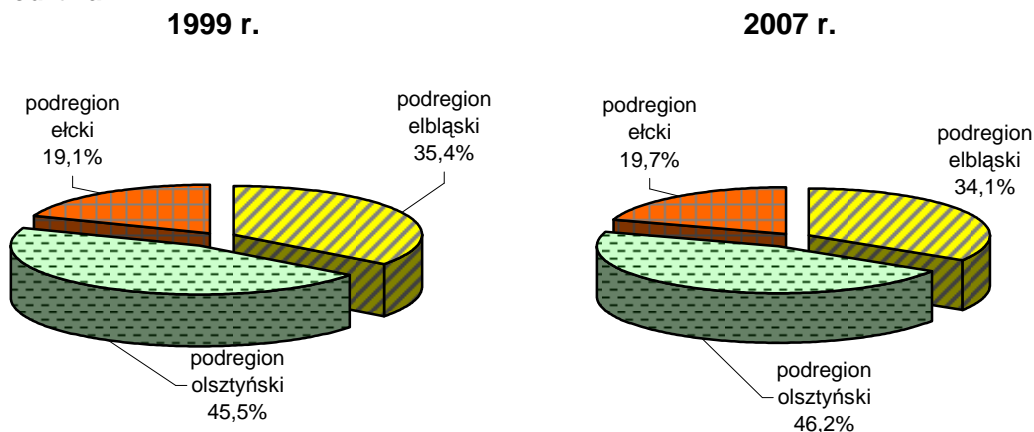

Źródło: *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w województwie warmińsko-mazurskim w 2007 r. US w Olsztynie, Olsztyn 2007, s. 88*

W 2007 r., w porównaniu z 2006 r. udział podmiotów w podregionie olsztyńskim zwiększył się o 1,8%, w ełckim o 1,7% i elbląskim o 1,1%.

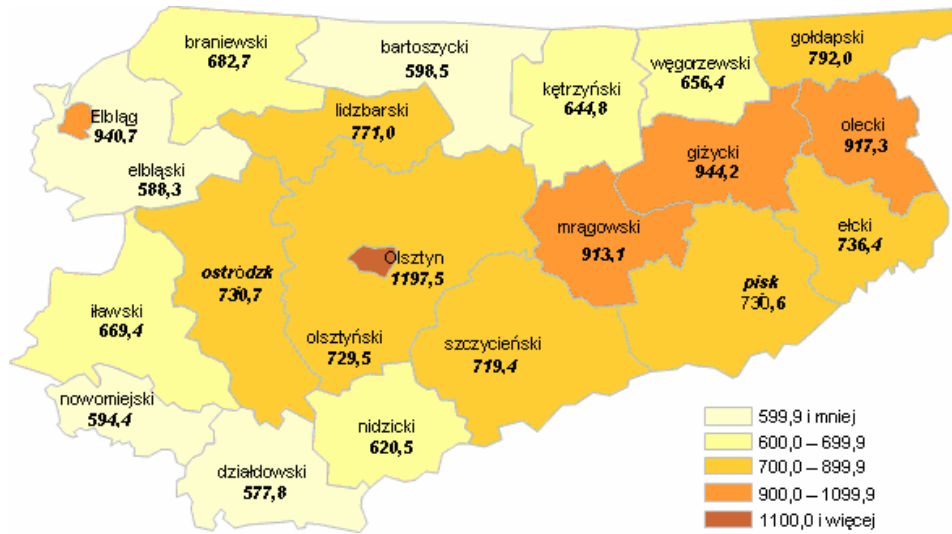
Wykres nr 1

Udział podmiotów gospodarczych w podregionach w ogólnym liczbie podmiotów gospodarczych województwa

Źródło: Opracowanie własne: na podstawie danych GUS BDR

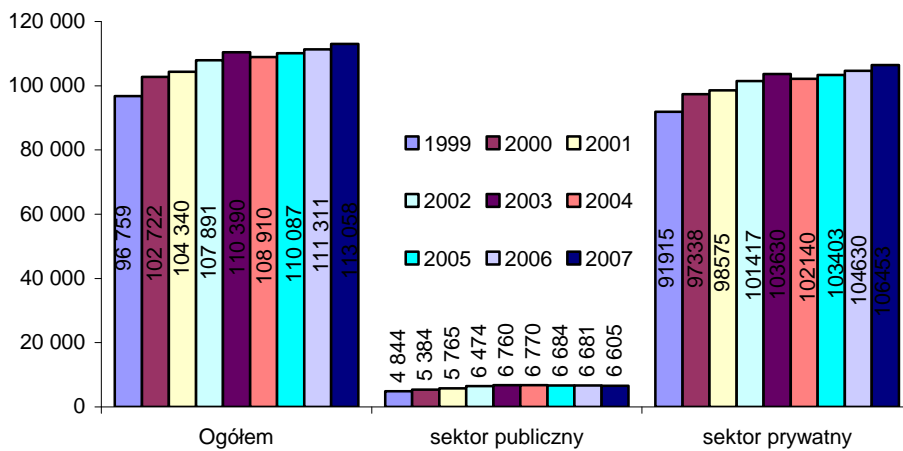
Rycina nr 2
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2007 r. w powiatach (stan w dniu 31 XII)

Źródło: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w województwie warmińsko-mazurskim w 2007 r. US w Olsztynie, Olsztyn 2007, s. 88

Do sektora prywatnego zaliczało się w 2007 r. 94,2 % podmiotów gospodarczych (kraj - 96,2%).

Wykres nr 2
Podmioty gospodarki narodowej w województwie wg sektorów własności (stan w dniu 31 XII)

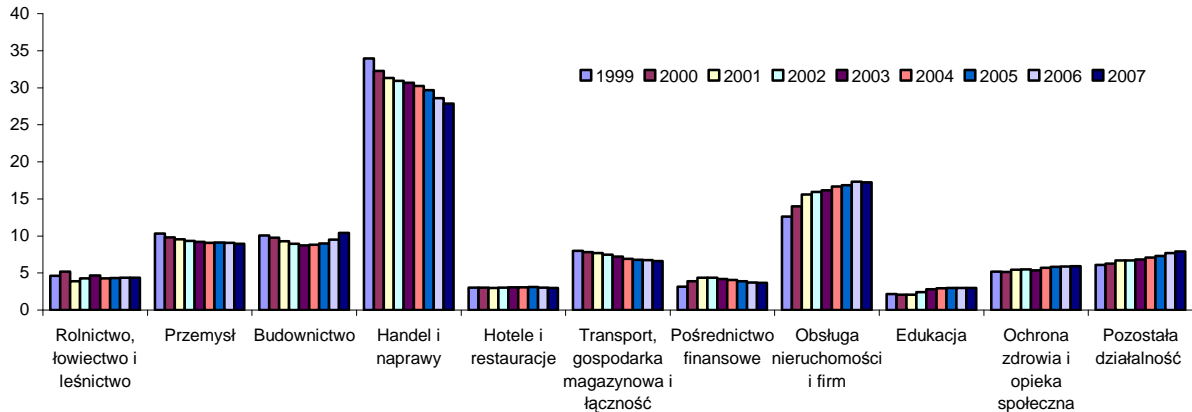
Źródło: Opracowanie własne: na podstawie danych GUS BDR

W strukturze własnościowej zdecydowanie przeważają podmioty prowadzone przez osoby fizyczne – 74,1% podmiotów (kraj – 75,6%), spółki cywilne - 6,0% (kraj - 7,6%), spółki handlowe stanowiły 4,8% podmiotów (kraj – 7,0%), spółdzielnie – 0,7% (kraj – 0,5%). W końcu 2007 r. w regionie funkcjonowało tylko 17 przedsiębiorstw państwowych, wobec 80 w 1999 r. i 23 w 2006 r.

Najbardziej dynamiczną grupę stanowiły spółki handlowe, których liczba wzrosła w województwie z 4524 w 2002 r. do 5427 w 2007 r. – dynamika 120%. Wśród nich 16,7% stanowiły spółki z udziałem kapitału zagranicznego (średnio w kraju – 23,8%). Analiza struktury podmiotów gospodarczych wg rodzajów działalności, tj. w przemyśle, budownictwie i usługach w województwie na tle kraju wskazuje, że w latach 1999-2007 zostały utrwalone podstawowe jej cechy – relatywnie niski udział przemysłu i budownictwa – 19,3% (kraj - 21%) – 14. lokata w kraju oraz stosunkowo duże znaczenie usług nierynkowych - 9,9% (kraj - 7,8%), niższy udział usług rynkowych – 66,3% (kraj – 68,6%).

Wykres nr 3

Struktura podmiotów gospodarki narodowej w województwie wg wybranych sekcji PKD [bez prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie] (stan w dniu 31.12.)

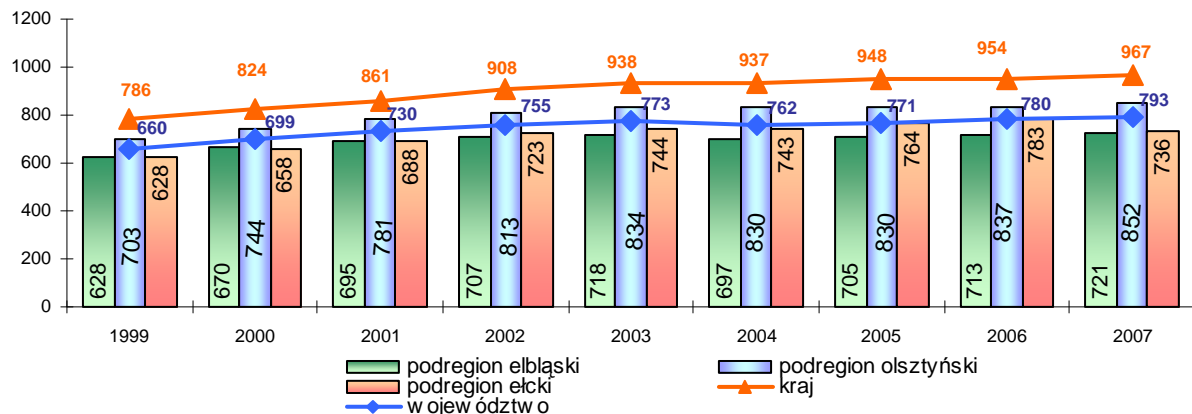

Źródło: Opracowanie własne: na podstawie danych GUS BDR

W strukturze według rodzajów działalności podstawowej dominują trwale firmy z sekcji handel i naprawy (27,9% wobec 34% w 1999 r.) oraz obsługa nieruchomości i firm (17,3% wobec 12,6% w 1999 r.). Udział podmiotów przemysłowych kształtuje się na poziomie 9,0%, a budowlanych 10,4%. Analogicznie jak w kraju zdecydowaną większość stanowiły podmioty małe, zatrudniające do 9 osób - 94,3% (kraj - 95%).

Wykres nr 4

Podmioty gospodarki narodowej ogółem na 10 tys. ludności w województwie na tle kraju i podregionów

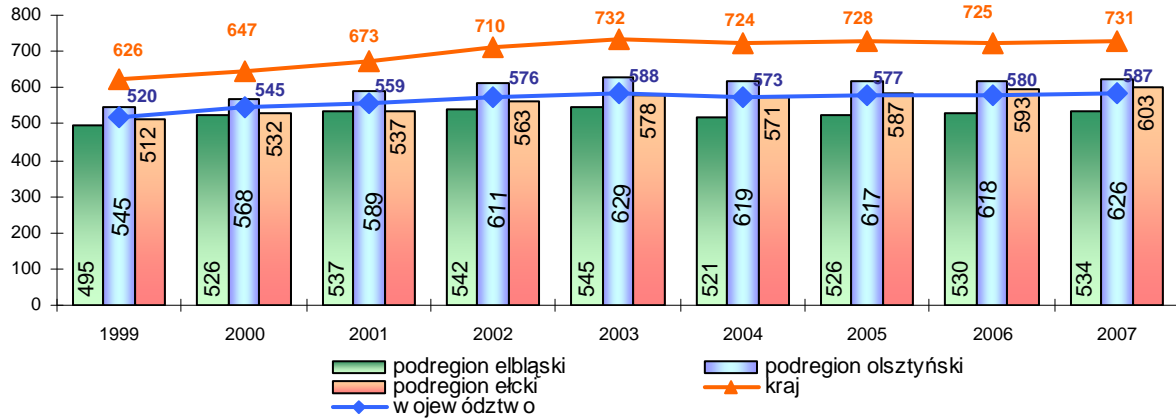
Źródło: Opracowanie własne: na podstawie danych GUS BDR

Nasylenie podmiotami gospodarczymi, w tym osób fizycznych w przeliczeniu na 10 tys. ludności było na tle kraju zdecydowanie niekorzystne. W 2007 r. przypadało 793 podmiotów gospodarczych ogółem (w 2006 r. - 780) przy średniej krajowej podmiotów 967 (w 2006 r. 954) – 13. lokata w kraju. Relacje wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności uzyskanego w województwie do średniego poziomu w kraju uległa obniżeniu z 83,9% w 1999 r. do 82,0% w 2007 r. W latach 1999-2007 w podmiotach gospodarczych ogółem najwyższy wzrost odnotowano w powiatach: lidzbarskim 39,4%, olsztyńskim 35,6%, mrągowskim 28,6%, natomiast najniższy w m. Elbląg 0,7%.

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. ludności wzrosła z 520 w 1999 r. (kraj - 625) do 587 (kraj - 731) w 2007 r. – 14. lokata. Zróżnicowania występują również w skali poszczególnych podregionów i powiatów a także gmin, co pokazano na wykresach. Najniższe wskaźniki utrzymują się w podregionie elbląskim. Relacja wskaźnika osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. ludności w województwie uległa obniżeniu z 83% w 1999 r. do 80,3% w 2007 r.

Wykres nr 5

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności w województwie na tle kraju i podregionów

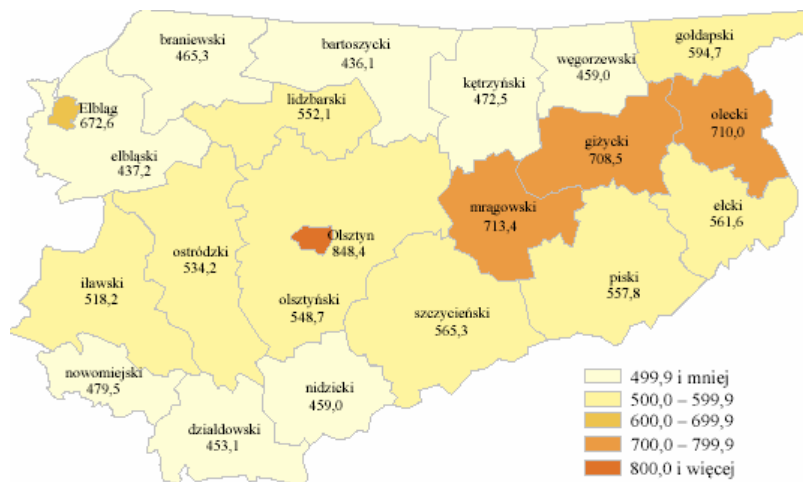

Źródło

dlb: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Rycina nr 3

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności w 2007 r. wg powiatów (stan w dniu 31.12.)

Źródło: Zmiany Strukturalne Grup Podmiotów Gospodarki Narodowej w Województwie Warmińsko-Mazurskim w 2006 r. US w Olsztynie, Olsztyn 2007, s. 77.

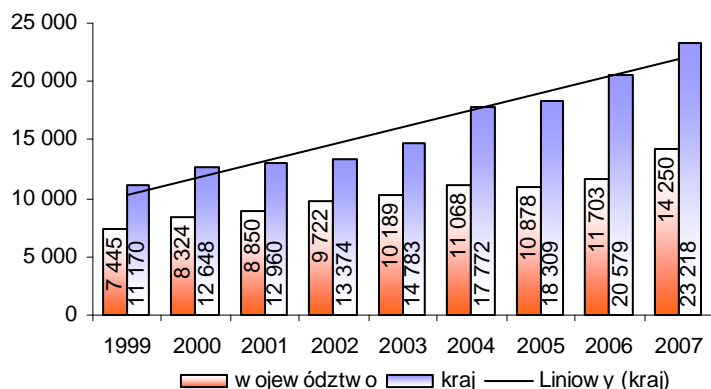
Uwzględniając niski stopień przedsiębiorczości, niezbędne są dalsze kompleksowe działania służące wzrostowi przedsiębiorczości, w tym w zakresie poprawy regionalnej i lokalnej infrastruktury, zwłaszcza transportowej, wzmocnienia instytucji otoczenia biznesu, transferu technologii, przekształceń na rynku pracy, poprawy jakości siły roboczej.

2. Przemysł

Województwo należy do grupy regionów uznawanych za relatywnie słabo uprzemysłowione, plasując się na końcowych lokatach w kraju.

Procentowy udział w wolumenie krajowym produkcji sprzedanej przemysłu w latach 1999-2006 kształtował się w przedziale 2,1% - 2,6%, a w 2007 r. wyniósł 2,3% (14. lokata). Pod względem dynamiki produkcji sprzedanej w 2007 r. w porównaniu do roku poprzedniego województwo (116,8%) uplasowało się czwartym miejscu po lubelskim (127,9%), dolnośląskim (125,7%), świętokrzyskim (117,5%), kraj 111,2%.

Wykres nr 6
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca
(ceny bieżące)

W przeliczeniu wartości produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca województwo plasowało się w latach 2004-2007 na 14. miejscu w kraju (1999 r. – 13. lokata).

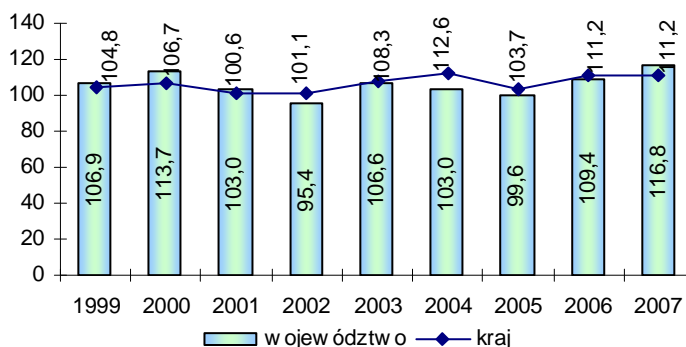
Dysproporcje w odniesieniu do średniej krajowej uległy niewielkiemu zmniejszeniu. Produkcja przemysłowa na 1 mieszkańca (ceny bieżące) w województwie w 2007 r. stanowiła 61,4% średniej krajowej, podczas gdy w 1999r. 66 %, a w 2006 r. 56,9%.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS BDR

Dominujący udział, ponad 95% w produkcji sprzedanej przemysłu województwa miały podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 9 osób (tj. ok. 6% wszystkich podmiotów w województwie), które wytworzyły w 2007 r. produkcję o wartości 18821,7 mln zł.

Wykres nr 7
Dynamika sprzedaży produkcji sprzedanej przemysłu
[ceny stałe] (rok poprzedni = 100)

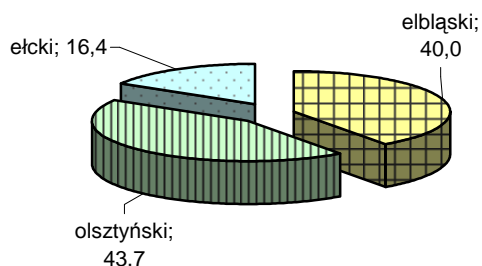
Na przestrzeni lat obserwowano znaczne wahania w poziomie dynamiki sprzedaży produkcji przemysłowej. Osiągany przyrost produkcji przemysłowej województwa w latach 2002 -2006 był niższy niż średnia w kraju. Natomiast w 2007r. dynamika w województwie była wyższa i wyniosła 116,8% wobec 111,2% w kraju.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUSi BDR

W 2007 r. produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca (dane dla podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób) wynosiła w województwie 13193 zł, tj. 61,3% średniej krajowej (21507zł). W podregionie elbląskim wyniosła 14179 zł, olsztyńskim - 13426 zł, natomiast w podregionie ełckim - 10849 zł.

Wykres nr 8
Udział procentowy podregionów w produkcji sprzedanej przemysłu ogółem województwa w 2007 r.

W przekroju podregionów udział w produkcji sprzedanej w podregionie olsztyńskim wyniósł 43,7 % i osiągnął poziom roku 1999 podregion elbląski 40,0% wobec 37,8 % w 1999 r. a ełcki 16,4% tj. mniej o 2,1 pkt. procentowego niż w 1999 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Nadal notowano duże zróżnicowanie w poziomie produkcji sprzedanej przemysłu w poszczególnych powiatach województwa. Spada udział produkcji sprzedanej w miastach na prawach powiatu. W 2007 r. 32,1% produkcji sprzedanej skupione było w Olsztynie i w Elblągu, (w 2002 r. 48,8%). Duży wzrost produkcji sprzedanej przemysłu w odniesieniu do 2006r. odnotowano w powiecie kętrzyńskim o 102,1%, oleckim 62,9% i m. Elbląg o 35,6%.

Wartość produkcji sprzedanej przemysłu w 2007 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa była najwyższa w Olsztynie – 26905 zł (wzrost o 12,5% w porównaniu do roku poprzedniego) i w powiecie ełckim – 20786 zł (wzrost w stosunku do 2006 r. o 28,6%). Natomiast nadal wskaźnik ten był najniższy w powiecie węgorzewskim (1589 zł) i bartoszyckim (2100 zł). Występują zatem duże dysproporcje w rozmieszczeniu terytorialnym przemysłu.

Udział sektora prywatnego w produkcji sprzedanej przemysłu wzrósł z 85,9% w 2000 r. do 96,2% w 2007 r. Notowano stały wzrost wartości produkcji przemysłowej w przetwórstwie przemysłowym z 94% w 2000 r. do 96 % w 2007 r.

W województwie największe znaczenie ma produkcja artykułów żywnościowych i napojów. Jej wartość stanowi ok. 1/3 wartości produkcji sprzedanej. Z publikacji statystycznych dotyczących ważniejszych artykułów żywnościowych wynika, że udział województwa w ich produkcji krajowej w 2007 r. kształtował się następująco:

- produkty uboju trzody chlewnej – 6,0%,
- mięso drobiowe - 10,7 %
- masło - 8,7%.
- sery i twarogi - 6,7%.

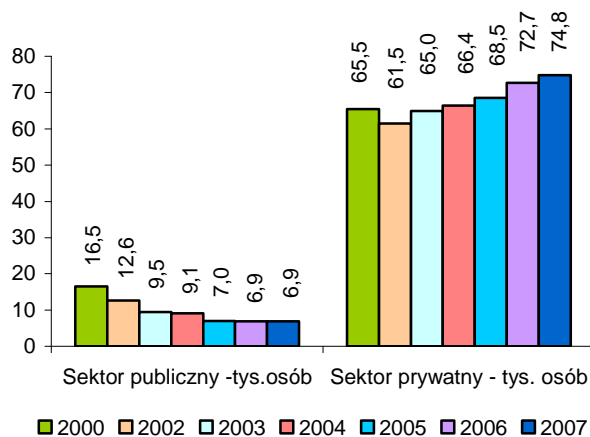
W regionie produkowane są także soki owocowe i warzywne, mrożonki, kasze, mąki, przetwory i galanteria mleczna, miód, ryby (wędzone i konserwy), piwo. Duży udział w produkcji krajowej mają też produkty stosowane w żywieniu zwierząt hodowlanych (9,6%).

W strukturze ważniejszych wyrobów przemysłowych w województwie w 2007 r. mimo spadku nadal wysoki udział w produkcji krajowej ma produkcja okien i drzwi, stanowiąc 17,1% (w 2006 r. -25,3%, a w 2005 – 31,5 %).

W 2007 r. w regionie wyprodukowano mniej o 47,8% niż w 2006 r. tarcicy iglastej, co stanowiło 4,5 % (w 2006 r. - 8,0%) krajowej produkcji, i wyprodukowano mniej o 48% tarcicy liściastej – 5,1 % produkcji krajowej (w 2006 r. - 7,6%). Duże znaczenie ma nadal produkcja wyrobów z drewna, a przede wszystkim mebli.

W przemyśle na koniec 2007 r. pracowało 105,4 tys. osób – 25,0% ogółu pracujących w województwie (kraj – 23,2%).

Wykres nr 9 Przeciętne zatrudnienie* w przemyśle wg sektorów w województwie

*Dane dotyczą podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, w których liczba pracujących przekracza 9 osób; bez zatrudnionych za granicą
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

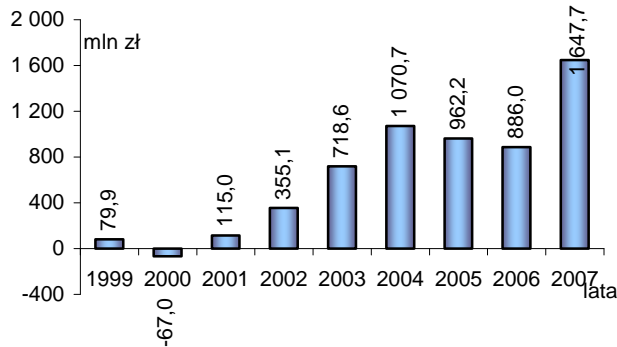
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle w województwie wyniosło 81,6 tys. osób (w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 9 osób) i było wyższe o 2,6% niż w 2006 r. Spadek zatrudnienia dotyczył głównie sektora publicznego, w którym w latach 2000-2007 wyniósł 58,3%, podczas gdy w sektorze prywatnym zatrudnienie wzrosło o 14,2%.

Wskaźnik przeciętnego zatrudnienia w przemyśle ogółem na 1000 ludności uległ obniżeniu z 62 w 1999 r. do 59,3 w 2006 r. i wzrósł do 61,2 w 2007 r. (kraj odpowiednio 81; 71,2, 74,6) w 2007r. – 12 lokata w kraju wyprzedzając województwa: lubelskie, podlaskie, świętokrzyskie, zachodniopomorskie.

W odniesieniu do 2006 r. nastąpiła poprawa wskaźnika o 1,9 punktu (kraj - o 3,4 punktu), ale pogorszenie lokaty w kraju o 1 pozycję.

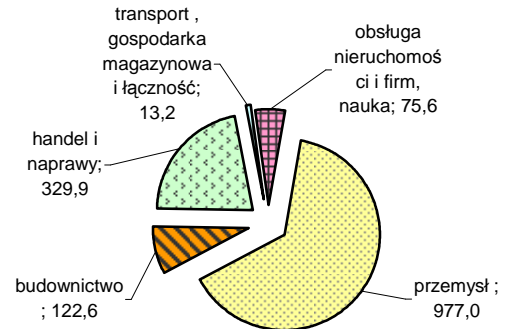
W 2007 r. w województwie nastąpił wzrost ogólnych przychodów z całokształtu działalności przemysłowej w stosunku do roku poprzedniego o 21,2% i 62,4% w stosunku do 2000 r. Wynik finansowy netto przedsiębiorstw przemysłowych wykazuje tendencje korzystne, wzrósł z minus 148,0 mln zł w 2000 r. do plus 977,0 mln zł w 2007 r. - dynamika 189,0%.

Wykres nr 10
Wynik finansowy netto przedsiębiorstw w województwie

Źródło Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres nr 11
Wynik finansowy netto przedsiębiorstw wg sekcji w województwie w 2007 r. (mln zł)

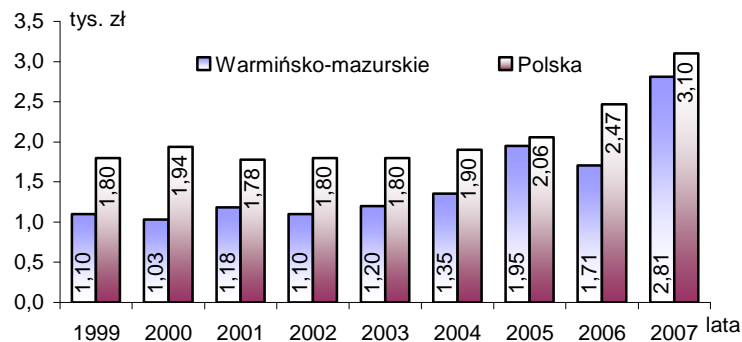
Udział przemysłu w strukturze wartości dodanej brutto w 2006 r. był nieco niższy niż w kraju – 21,8% (kraj – 24,2%) – 12. lokata. Natomiast poziom wartości dodanej brutto na 1 pracującego w przemyśle był zdecydowanie niższy, co plasowało region w grupie 5 województw zajmujących końcowe miejsca w rankingu (10. lokata). Wskaźnik ten dla województwa wyniósł 58593 zł, tj. 75,8% średniej krajowej (kraj – 77245 zł). Potwierdza to niższą niż w innych regionach konkurencyjność i innowacyjność oraz wskazuje na konieczność dalszej restrukturyzacji i modernizacji przemysłu, wprowadzania nowoczesnych technologii.

3. Budownictwo

Ogólna liczba podmiotów budowlanych na koniec 2007 r. wyniosła 11,8 tys., co oznacza wzrost w stosunku do 1999 r. o 20,8%, a w odniesieniu do 2006 r. wzrost o 11,4%. Podmioty budowlane w 2007 r. sprzedały 4002,6 mln zł produkcji budowlano-montażowej – 10. miejsce w kraju (w latach 1999-2003 – 14. miejsce, a w 2006 r. 12. miejsce). Udział w krajowym wolumenie sprzedanej produkcji budowlano-montażowej wyniósł 3,4% (2006 r. – 2,6%), a w latach 1999-2004 wahał się w przedziale 2,0-2,7%. Uzyskany wzrost sprzedaży za okres 1999-2007 był znacznie wyższy niż średnia w kraju, wyniósł o 159,7% (kraj – 72,8%), tj. o 86,9 punktu więcej niż w kraju.

Produkcja budowlano-montażowa w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie kształtowała się nadal poniżej średniej krajowej i wynosiła 2806 zł (kraj – 3103 zł, najwyższa: województwo mazowieckie – 4486 zł, najniższa: podkarpackie 1442 zł.). Relacja wskaźnika uzyskanego w województwie do średniej krajowej uległa poprawie z 59,5% w 1999 r. do 69,1% w 2006 r. i osiągnęła w 2007 r. wielkość 90,4 % (8. lokata w kraju).

Wykres nr 12
Produkcja budowlano-montażowa na 1 mieszkańca w województwie i kraju

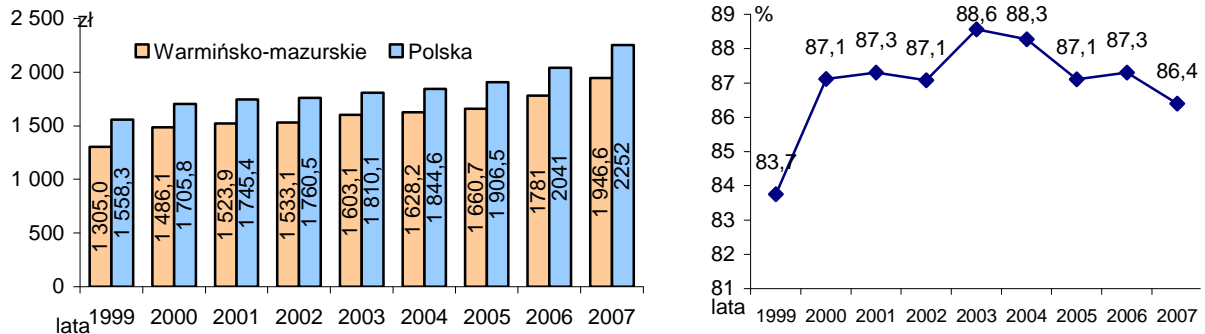
Źródło Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

W budownictwie, analogicznie jak w kraju, poziom przeciętnego zatrudnienia od 1999 r. do 2004 r. wykazywał stałą tendencję malejącą. W latach 1999-2004 nastąpił łączny spadek zatrudnienia w tym sektorze o 7,5 tys. osób - 37% (kraj - o 36,2%) do 12,8 tys. osób. Zapoczątkowany w 2005 r. wzrost zatrudnienia w budownictwie w 2007 r. uległ dalszemu zwiększeniu do 18,6 tys. osób. Świadczy to o rosnącym potencjale rozwojowym budownictwa.

Przeciętna płaca w budownictwie była nadal znacznie niższa od średniego poziomu w kraju 1946,6 zł (kraj – 2252,1 zł). Jednak relacja przeciętnej płacy w województwie do średniej krajowej uległa poprawie z 83,7% w 1999 r. do 87,3% w 2006 r. (11. lokata w kraju) i obniżeniu w 2007 r. do 86,4% (10. lokata w kraju).

Wykres nr 13

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (bez zatrudnionych za granicą)

Źródło Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział budownictwa w wartości wytworzonej produkcji dodanej ogółem obniżył się z 7,4% w 1999 r. do 5,8% w 2006 r. (w kraju z 8% do 5,9%).

W przeliczeniu na 1 pracującego wartość produkcji dodanej w budownictwie wynosiła 76,8 tys. zł (kraj – 79,9 tys. zł). Relacja do średniej krajowej uległa poprawie z 93,6% w 1999 r. do 96,1% w 2006 r. (12. lokata), ale spadła w porównaniu do 2005 r. 98% - 11 lokata w kraju.

4. Turystyka

Województwo warmińsko-mazurskie jest w kraju postrzegane jako region o wybitnych walorach turystycznych. Rezultaty badania wizerunku województwa² wskazują, że było ono wymieniane jako atrakcyjne turystycznie przez 29% respondentów, co dało 3. wynik w Polsce po województwie małopolskim i pomorskim, zaś 15% badanych podało ten region jako pierwszy wymieniony, co dało 2. lokatę po województwie małopolskim. Jeszcze korzystniejszą ocenę uzyskał region przy badaniu trzech najatrakcyjniejszych województw, wyprzedzając pomorskie i ustępując tylko małopolskiemu. Warmińsko-mazurskie zostało ocenione zdecydowanie najwyższej wśród regionów o charakterze pojeziernym, gdzie dominującą rolę odgrywają walory naturalne oraz oferta turystyki aktywnej. Zostało ono ocenione podobnie jak województwo pomorskie.

Turysta odwiedzający województwo zapamiętuje region jako krainę jezior, czystej przyrody i bliskiego kontaktu z naturą. Jeziora stanowią wiodący walor naturalny, z którym wiąże się możliwość uprawiania żeglarstwa – najbardziej kojarzonej z regionem formy turystyki aktywnej. Istotny procent badanych wskazuje także na takie atrakcje jak zabytki gotyckie (18%) i obiekty pomilitarne (9%). Zdecydowana większość respondentów (95%) jest zadowolona z pobytu na Warmii i Mazurach oraz poleci region swoim znajomym. Wielkim atutem jest dobre lub bardzo dobre postrzeganie jakości bazy noclegowej i gastronomicznej, usług oraz różnorodności oferty turystycznej.

Coraz istotniejszą rolę w budowaniu atrakcyjności turystycznej regionu spełniają miasta – centra turystyczne: Mikołajki, Giżycko, Mrągowo, Olsztyn.

Baza noclegowa województwa stanowiła w 2007 r. 5,5% krajowej bazy obiektów (7. miejsce w kraju) i 6,6% ogółu miejsc noclegowych (5. miejsce od 1999 r.), wobec 7,2% w 1999 r. i analogicznie jak w 2006 r. Do dyspozycji turystów w 2007 r. było 371 obiektów zbiorowego zakwaterowania, w tym 198 (tj. 53,4%) całorocznych i 173 o charakterze sezonowym. Zanotowany wzrost liczby tych obiektów w stosunku do 2006 r. wynoszący 1,6% był niższy niż w latach poprzednich, podczas gdy w kraju sytuacja

² Raport *Otwarcia Marki Warmii i Mazur*, Polska Agencja Rozwoju Turystyki we współpracy z Agencją Badawczą Synovate na zlecenie Warmińsko-Mazurskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej, Olsztyn-Warszawa, wrzesień 2007-styczeń 2008. Badanie przeprowadzono w okresie od 21 listopada do 9 grudnia 2007 roku.

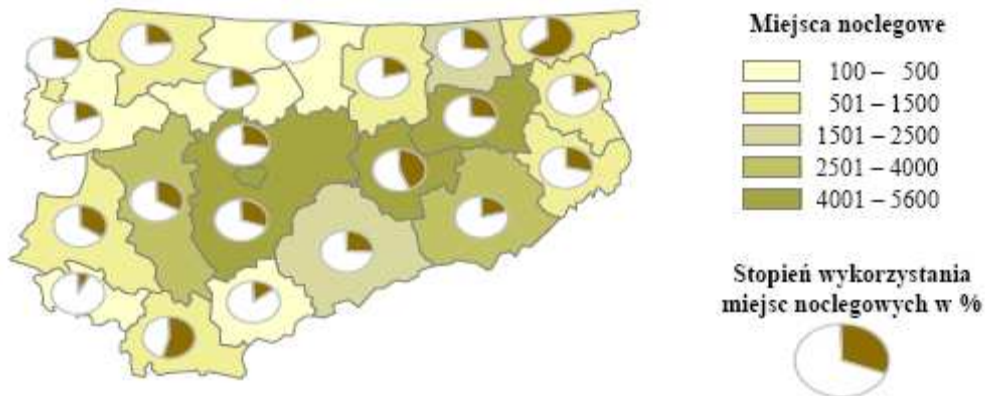

uległa odwróceniu (nieznaczny wzrost rzędu 0,4% odwrócił obserwowaną od kilku lat tendencję spadkową). Obiekty zbiorowego zakwaterowania zapewniały 38231 miejsc noclegowych, w tym 19101 (tj. 49,9%) całorocznych. Liczba miejsc noclegowych w województwie nieznacznie spadła w stosunku do 2006 r. (o 0,15%), podczas gdy w kraju wzrosła o 1,3%.

Liczba obiektów zbiorowego zakwaterowania stanowiła 43,4%, zaś liczba miejsc 68,7% ich wartości w 1999 r. (w kraju odpowiednio: 49,6% i 75,6%), co jest głównie wynikiem prywatyzacji i likwidacji ośrodków wczasowych należących do zakładów pracy. Najwięcej obiektów zbiorowego zakwaterowania występuje w powiecie mrągowskim (42), olsztyńskim (49), ostródzkim (38) i giżyckim (36). Najmniej w powiecie nowomiejskim (2), nidzickim (5) i lidzbarskim (5). Sytuacja ta przekłada się na liczbę dostępnych miejsc noclegowych. Najwięcej obiektów noclegowych oraz miejsc noclegowych w przeliczeniu na 1000 km² zanotowano w powiecie mrągowskim, giżyckim, węgorzewskim i ostródzkim. Dla województwa wskaźnik ten wyniósł 15,3. W przeliczeniu na 1000 ludności wskaźnik liczby miejsc noclegowych w obiektach turystycznych w województwie był zdecydowanie korzystniejszy niż w kraju i wyniósł 26,8 (kraj – 15,3), co zapewniło stałą 3. lokatę po województwie zachodniopomorskim i pomorskim.

Rycina nr 4

Miejsca noclegowe i stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach turystycznych zbiorowego zakwaterowania wg powiatów w 2007 r. (stan w dniu 31.07)

Źródło: *Turystyka w województwie warmińsko-mazurskim w 2007 r.* Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2008, s.22

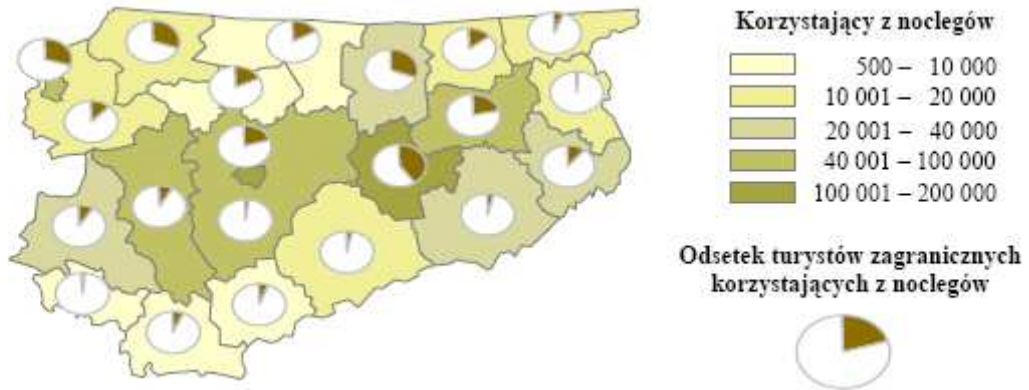
Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania w 2007 r.³ wyniósł analogicznie jak w roku poprzednim 31,3% (w kraju przeciętnie 37,8%), w tym w hotelach 34,9% (czterogwiazdkowych - 46,5%, trzygwiazdkowych - 38,6%), w ośrodkach kolonijnych 37%, w zakładach uzdrowiskowych 83,8%. Najwyższy był w powiecie gołdapskim (63%) i działdowskim (53,2%), najniższy w nowomiejskim (8,7%). Analiza wykorzystania miejsc noclegowych na poziomie krajowym wskazuje na słabą pozycję województwa warmińsko-mazurskiego – niższy stopień odnotowano jedynie w województwie wielkopolskim, lubuskim i opolskim. Wykorzystanie miejsc noclegowych w województwie charakteryzuje się sezonowością, najwyższy stopień zanotowano w miesiącach letnich, jednak zaobserwowano również niewielki wzrost wykorzystania miejsc we wrześniu, lutym i marcu, co może świadczyć o zmianach w zwyczajach i aktywności turystycznej ludności preferującej nowe rodzaje turystyki, np. turystyka weekendowa, międzysezonowa, lokalna, biznesowa.

W 2007 r. z noclegów w obiektach turystycznych zbiorowego zakwaterowania skorzystało 869005 osób, co uplasowało województwo na 8. miejscu w kraju. Z roku na rok liczba ta rośnie – w stosunku do 2006 r. nastąpił wzrost o 6,1%. Pod względem udzielonych noclegów (2407709) województwo uplasowało się na 9. miejscu w kraju, było to o 5,6% więcej niż w roku poprzednim. Najczęściej odwiedzanymi obiektami turystycznymi zbiorowego zakwaterowania były obiekty zlokalizowane w powiecie mrągowskim, giżyckim i ostródzkim oraz miasteczko Olsztyn. Najwięcej noclegów udzieliły obiekty turystyczne powiatu mrągowskiego, olsztyńskiego i Olsztyna, najmniej – nowomiejskiego i bartoszyckiego. Przyjeżdżający na Warmię i Mazury turysta przeciętnie korzystał z 3 noclegów, co daje 7. miejsce w kraju, najdłużej turyści przebywali w województwie zachodniopomorskim (ok. 6 dni), najkrócej w mazowieckim (ok. 2 dni). Analiza długości pobytu turystów w poszczególnych powiatach wskazuje, że

³ stan na koniec lipca

najwięcej nocy turyści spędzili w powiecie gołdapskim (ok. 14 dni), głównie za sprawą funkcjonującego w nim zakładu uzdrowiskowego.

Rycina nr 5
Korzystający z noclegów (w tym turyści zagraniczni) w obiektach turystycznych zbiorowego zakwaterowania wg powiatów

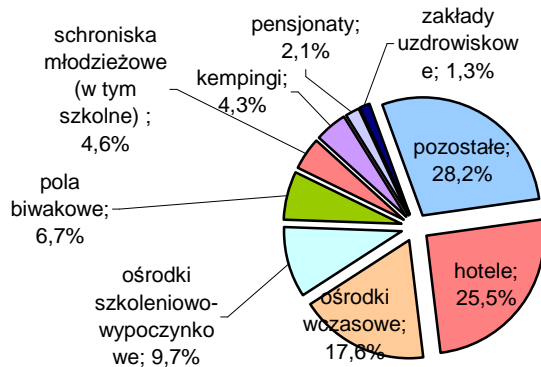

Źródło: *Turystyka w województwie warmińsko-mazurskim w 2007 r.* Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2008, s.23

Wskaźnik udzielonych noclegów w obiektach noclegowych zbiorowego zakwaterowania w przeliczeniu na 1000 ludności wynoszący w województwie 1687,7 (kraj – 1441,7) uplasował je na 5. miejscu w kraju, zaś wskaźnik korzystających z noclegów na 1000 ludności wyniósł 609 (w kraju – 497), co uplasowało województwo na 6. miejscu wobec 5. lokaty w 2005 r.

W strukturze obiektów noclegowych największy udział stanowiły hotele (23,5%), wśród których przeważały trzygwiazdkowe (41,4%) i dwugwiazdkowe (35,6%), a także ośrodki wczasowe (15,1%).

Wykres nr 14
Struktura miejsc noclegowych w obiektach noclegowych zbiorowego zakwaterowania w 2007 r. (stan w dniu 31.07.)

W strukturze miejsc noclegowych zbiorowego zakwaterowania wg rodzajów w 2007 r. największy udział miały: hotele – 9760 miejsc, ośrodki wczasowe – 6740 miejsc, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe – 3694 miejsca. Województwo coraz częściej staje się atrakcyjnym miejscem dla organizowania przez cały rok szkoleń, konferencji i imprez firmowych. W porównaniu z rokiem ubiegłym, liczba całorocznych miejsc noclegowych wzrosła o 1,4 %.

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych GUS*

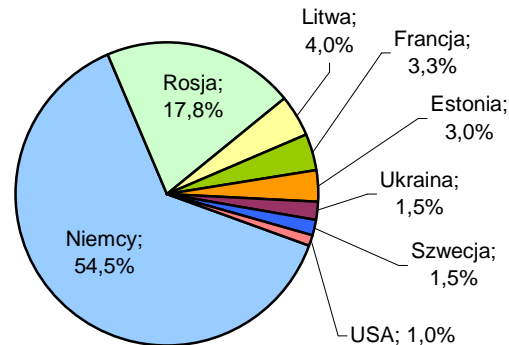
Charakterystyka obiektów i miejsc noclegowych nie daje pełnego obrazu infrastruktury turystycznej, gdyż turyści odwiedzający województwo zatrzymują się również w kwaterach agroturystycznych i prywatnych pokojach gościnnych, które są przedmiotem badań Instytutu Turystyki. Warmińsko-mazurskie należało w 2007 r. do województw najlepiej zaopatrzonych w kwatery agroturystyczne – 869 funkcjonujących kwater (w tym 597 całorocznych) zapewniło 3. lokatę w kraju za małopolskim i podkarpackim. Kwatery agroturystyczne dysponowały 8164 miejscami noclegowymi, w tym 5432 całorocznymi – 3. lokata w kraju. Prywatnych pokoi gościnnych było 649, w tym 372 całorocznych, co zapewniło 5. lokatę w kraju. Dysponowały one 6129 miejscami noclegowymi, w tym 3707 całorocznymi – 7. lokata w kraju. Najwięcej kwater agroturystycznych zlokalizowanych było w powiecie mrągowskim i

olsztyńskim, natomiast najwięcej miejsc noclegowych oferowały pokoje gościnne w powiecie mrągowskim, giżyckim i iławskim.⁴

Cudzoziemcy odwiedzający województwo warmińsko-mazurskie korzystają z obiektów i usług o wysokim standardzie, które skupione są w miastach i renomowanych miejscowościach. Turyści zagraniczni stanowili w 2007 r. 20,8% ogółu korzystających z obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania (kraj – 23,1%. 8. lokata), udzielono im 19% wszystkich noclegów w województwie (w kraju – 19,9%, 9. lokata). Turyści zagraniczni korzystający z noclegów w województwie warmińsko-mazurskim stanowili 4,1% ogółu turystów odwiedzających Polskę. Jest to najniższy udział od 1999 r. (stała 8. lokata w kraju).

Wykres nr 15
Turyści zagraniczni korzystający z noclegów wg krajów w 2007 r.

Wśród cudzoziemców odwiedzających województwa od lat najliczniejszą grupą są Niemcy (54,5%), choć ich udział spadł w ostatnich latach z 73,3% w 1999 r. i 57,9% w 2006 r. Drugą pod względem wielkości grupą odwiedzających byli Rosjanie (17,8%), których udział wzrasta z roku na rok z 6,1% w 1999 r. i 17,7% w 2006 r. Turyści z krajów Unii Europejskiej stanowili w 2007 r. 76,1% ogólnej liczby turystów odwiedzających Warmię i Mazury.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Z uwagi na fakt, że głównym motywem przyjazdowym na Warmię i Mazury jest motyw czysto turystyczny, a 9 na 10 badanych turystów deklaruje ponowne odwiedzenie naszego regionu, kluczowym zadaniem powinno być dalsze rozwijanie oferty turystycznej, zwłaszcza koncentrowanie się na konkretnych produktach określonych geograficznie i tematycznie. Głównym wyróżnikiem wśród walorów turystycznych powinny pozostać kompleksy jeziorne oraz walory przyrodnicze. Warto również docenić rosnące znaczenie turystyki miejskiej-kulturowej, w tym możliwość budowania sieciowej oferty turystyki objazdowej wokół miast i miasteczek.⁵

5. Inwestycje, innowacyjność

W rankingach atrakcyjności inwestycyjnej województw warmińsko-mazurskie nadal analogicznie jak pozostałe województwa Polski Wschodniej zaliczane jest do obszarów o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej, co bezpośrednio wpływa na poziom konkurencyjności regionu. Wyniki badań atrakcyjności inwestycyjnej prowadzone przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową publikowane były dotychczas w czterech edycjach raportu pt. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*. Uwzględniając wartość wskaźnika syntetycznego opartego o szczegółowe wskaźniki cząstkowe, warmińsko-mazurskie w rankingu z 2005 r. plasowało się na 13. lokacie w kraju, w rankingu z 2007 r. na 13. miejscu (za 2006 r. 12. lokata). Pozostałe województwa Polski Wschodniej plasowały się na miejscach od 11. do 16.

W rankingu inwestycyjnym 2008 Pisma Samorządu Terytorialnego *Wspólnota*, uwzględniającym wydatki inwestycyjne samorządów na infrastrukturę techniczną samorząd województwa warmińsko-mazurskiego zajął w 2007 r. 4 lokatę w kraju w odniesieniu do inwestycji wojewódzkich.

Są też pozytywne przykłady korzystnych lokat w kraju w kategorii miast i powiatów województwa warmińsko-mazurskiego:

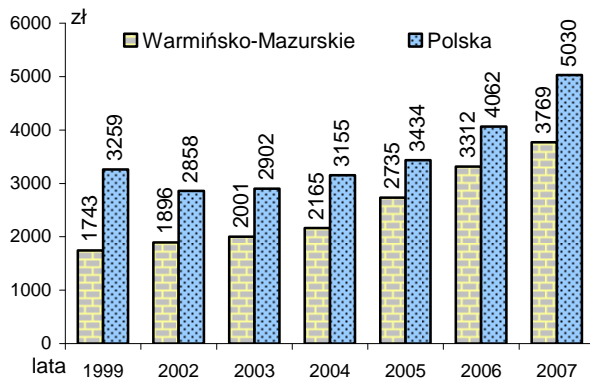
- miasta wojewódzkie – Olsztyn – 14. lokata,
- miasta na prawach powiatu – Elbląg -12. lokata,
- miasta powiatowe – Iława 18. lokata,
- małe miasta – Mikołajki – 18. lokata,
- powiaty – węgorzewski - 7. lokata, olecki – 12., szczycieński – 20.

⁴ Dane Instytutu Turystyki

⁵ *Raport Otwarcia Marki Warmii i Mazur*, op. cit.

Poniesione nakłady inwestycyjne ogółem w województwie w latach 1999-2007 były relatywnie niższe niż wymagały tego procesy restrukturyzacji gospodarki i niższe niż średni ich poziom w kraju per capita. Według wskaźników instytucjonalnych publikowanych przez GUS tempo wzrostu nakładów w ostatnich latach było wyższe niż w kraju, poniesione nakłady inwestycyjne w województwie w 2007 r. wzrosły ponad dwukrotnie w odniesieniu do 1999 r., podczas gdy w kraju 1,5 razy. W odniesieniu do roku poprzedniego nakłady inwestycyjne wzrosły jednak tylko o 13,8%, podczas gdy w kraju o 23,8%. Łącznie w latach 1999-2007 wydatkowano 30,4 mld zł, w tym 5,4 mld zł w 2007 r. W odniesieniu do 2002 r. nakłady wzrosły o 98,6% (kraj - o 75,5%). Udział inwestycji województwa w wolumenie krajowym wyniósł w 2007 r. 2,8%, wobec 3% w latach 2005-2006 i średniego wskaźnika w latach 1999-2007 wynoszącego 2,5%. Pozwoliło to na poprawę lokaty województwa z 16. w 1999 r. na 12. w latach 2004-2007.

Wykres nr 16
Nakłady inwestycyjne ogółem w województwie i w kraju na 1 mieszkańca

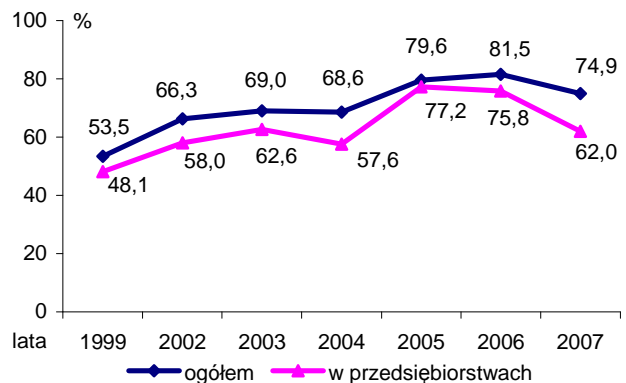

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Posługując się miernikiem nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie odnotowano wzrost wartości wskaźnika z 1743 zł w 1999 r. do 3769 zł w 2007 r., co oznacza analogicznie jak w odniesieniu do nakładów ogółem wzrost dwukrotny, podczas gdy w kraju było to 1,5 razy. W wartościach bezwzględnych był to jednak wciąż poziom dużo niższy niż średni w kraju. W odniesieniu do 2002 r. nastąpił wzrost tego wskaźnika o 98,8% (kraj - o 76%), a do 2006 r. o 13,8% (kraj - o 23,8%).

Wykres nr 17
Relacja nakładów inwestycyjnych ogółem w województwie na 1 mieszkańca do średniej krajowej

Przy relatywnie niższym poziomie inwestycji per capita niż w kraju, notowano poprawę relacji nakładów inwestycyjnych w województwie do średniego poziomu krajowego, tj. z 53,5% w 1999 r. do 81,5% w 2006 r. W 2007 r. nastąpiło jednak obniżenie tego wskaźnika do 74,9%. Duży wpływ na to miało pogorszenie się w 2007 r. sytuacji w zakresie inwestycji przedsiębiorstw, gdzie relacja w stosunku do średniej krajowej uległa zwiększeniu w latach 1999-2006 z 48,1% do 75,8%, natomiast w 2007 r. obniżyła się do 62%.

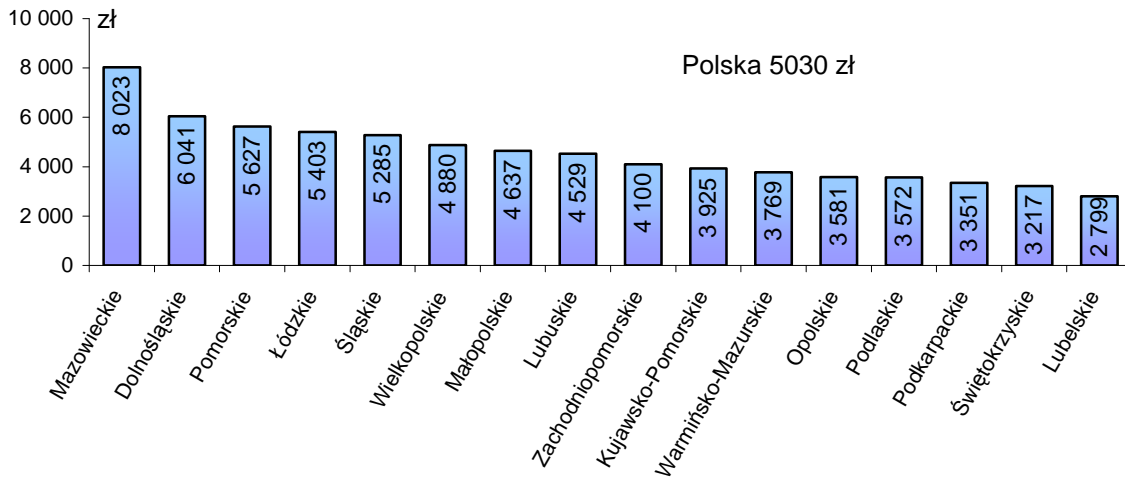

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Analiza nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca według województw wskazuje, że województwo przemieściło się z 16. lokaty w kraju w 1999 r. na 10. lokatę w latach 2005-2006, a w 2007 r. było to 11. miejsce.

Wykres nr 18

Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca wg województw w 2007 r.

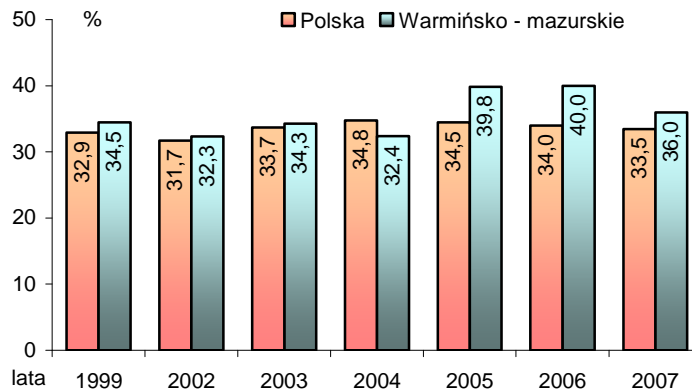
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w warmińsko-mazurskim w 2007 r. były ponad dwukrotnie niższe niż w województwie mazowieckim, plasującym się na 1. miejscu w kraju, natomiast o prawie 34,7% wyższe niż w lubelskim, które zajęło 16. miejsce w kraju.

W strukturze działalności największy udział mają inwestycje w przemyśle stanowiące w 2007 r. 36% nakładów inwestycyjnych ogółem województwa (kraj - 33,5%), a średnia w latach 1999-2007 wyniosła 35,2% (kraj - 32,6%).

Wykres nr 19

Udział nakładów inwestycyjnych w przemyśle w ogółem poniesionych nakładach w województwie

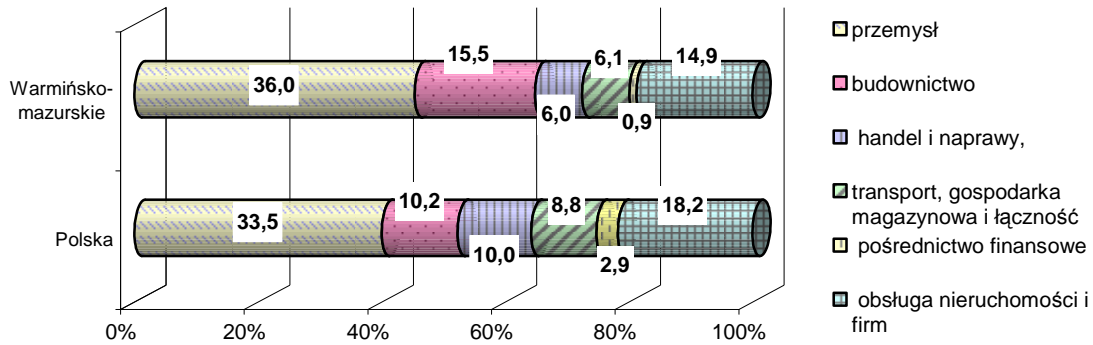
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

W latach 1999-2007 poniesiono 10,7 mld zł nakładów inwestycyjnych w przemyśle województwa, z tego 1,9 mld zł w 2007 r., głównie w przetwórstwie przemysłowym. W porównaniu do roku poprzedniego obniżył się ich udział procentowy w nakładach ogółem województwa o 4% –do poziomu 36%. Był to jednak nadal poziom wyższy niż średnio w kraju w 2007 r. o 2,5%. Udział nakładów inwestycyjnych poniesionych w przemyśle województwa w wolumenie krajowym wyniósł 3,0% w 2007 r., podczas gdy w latach 1999-2007 było to średnio w granicach 2,7%, w tym w 2006 r. 3,6%.

Na drugą pozycję w strukturze inwestowania województwa w 2007 r. wysunęło się budownictwo 15,5% (kraj - 10,2%, 3. lokata), podczas gdy w 2006 r. było to 10,8% (kraj - 9,8%), a w 1999 r. - 5,4% (kraj 6,8%). Udział sekcji obsługi nieruchomości i firm wyniósł 14,9% (kraj - 18,2%) wobec 16% w 1999 r. (kraj - 15,2%) i 16,8% w 2006 r. (kraj - 17,6%). W porównaniu do roku poprzedniego wzrósł udział transportu z 4,3% do 6,1% (kraj obniżenie z 9,7% do 8,8%), podczas gdy w 1999 r. było to 10,6% (kraj - 12%).

Wykres nr 20

Struktura nakładów inwestycyjnych wg wybranych sekcji EKD w 2007 r.

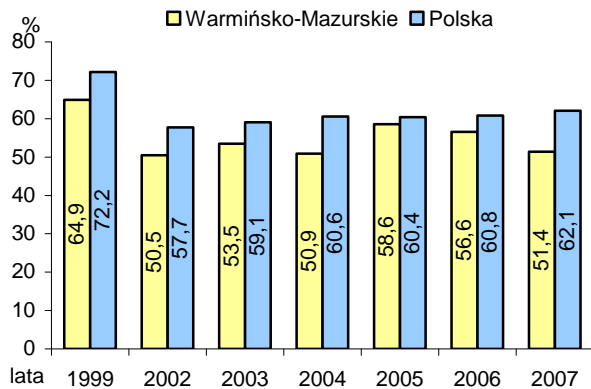
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

W usługach rynkowych zainwestowano 34,7% ogółu nakładów inwestycyjnych (kraj - 45,8%), a w usługach nierynkowych 8,7% (kraj - 8,2%).

Istotne znaczenie ma poziom inwestowania w przedsiębiorstwach, stanowiąc ważny czynnik zarówno wzrostu ich konkurencyjności, jak i rozwoju całego regionu. Jednak ich udział w ogólnych nakładach inwestycyjnych województwa w latach 2006-2007 obniżył się. Poniesione nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (o liczbie zatrudnionych powyżej 9 osób) wyniosły w 2007 r. 2765,3 mln zł, co stanowiło 51,4% ogółu nakładów w województwie wobec 56,6% w 2006 r. i 64,9% w 1999 r. (kraj odpowiednio: 62,1%, 60,8% i 72,2%).

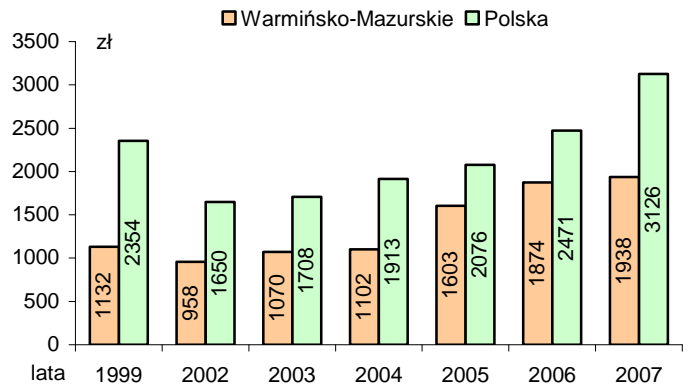
Wykres nr 21

Procentowy udział nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw w nakładach ogółem

Wykres nr 22

Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw na 1 mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

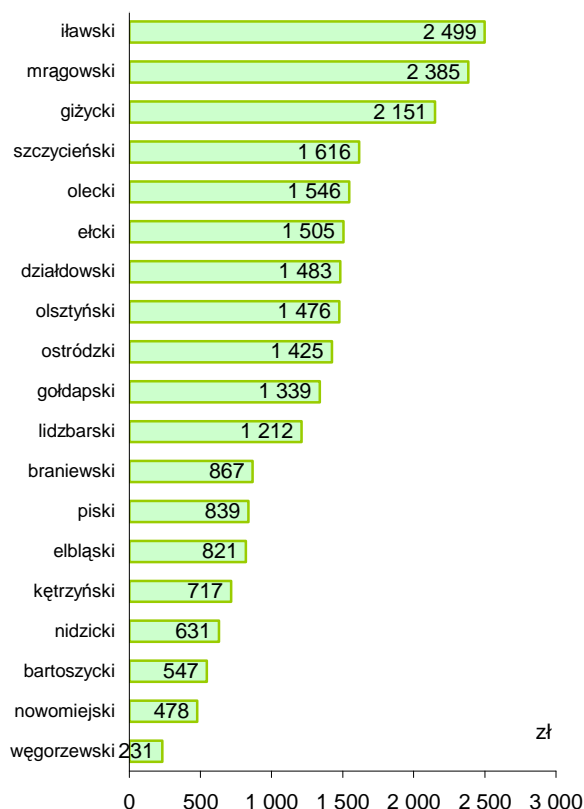
W przeliczeniu na 1 mieszkańca nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w 2007 r. wyniosły 1938 zł. Był to poziom znacznie niższy niż w kraju. Relacja do średniej krajowej uległa zdecydowanej poprawie z 48,1% w 1999 r. do 58,1% w 2002 r. i 75,8% w 2006 r., jednak w 2007 r. obniżyła się do 62%. Zapewniło to województwu w 2007 r. 12. lokatę w kraju wobec 14. miejsca w 1999 r., a 9. lokaty w latach 2005-2006.

Łącznie w latach 1999-2007 w przedsiębiorstwach, zatrudniających powyżej 9 osób na inwestycje wydatkowano 17,1 mld zł. W odniesieniu do 2002 r. osiągnięty wzrost nakładów per ca pita był wyższy w województwie niż w kraju – o 102,3% (kraj – o 89,5%). W porównaniu jednak do roku poprzedniego nakłady w województwie wzrosły tylko o 3,4%, podczas gdy w kraju o ponad 26%.

Najwięcej zainwestowano w podregionie olsztyńskim – 9,5 mld zł, tj. 56,0% ogółu nakładów przedsiębiorstw w województwie w tym w Olsztynie 6,3 mld zł (36,8%). W podregionie elbląskim zainwestowano 5,1 mld zł (30,1%) ogółu nakładów, w tym 1,7 mld zł w Elblągu (10,0%). W podregionie ełckim wydatkowano pozostałe 13,9% - 2,4 mld zł. Zróżnicowanie w podregionach występuje również w wysokości nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na mieszkańca.

Wykres nr 23

Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w powiatach w 2007 r.

Wśród powiatów ziemskich najwięcej w latach 1999-2007 zainwestowały przedsiębiorstwa powiatu iławskiego (1073,7mln zł – 6,3%), ostródzkiego (1032,7 mln zł – 6,1%) olsztyńskiego (958,3 mln zł - 5,6%) i ełckiego (934,4 mln zł – 5,5 %), w których prężnie rozwija się przemysł drzewny i meblarski. Prawie połowa (46,8%) nakładów inwestycyjnych skoncentrowana była w Olsztynie i Elblągu. Duże dysproporcje występowały w także w odniesieniu do poziomu inwestycji przedsiębiorstw w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

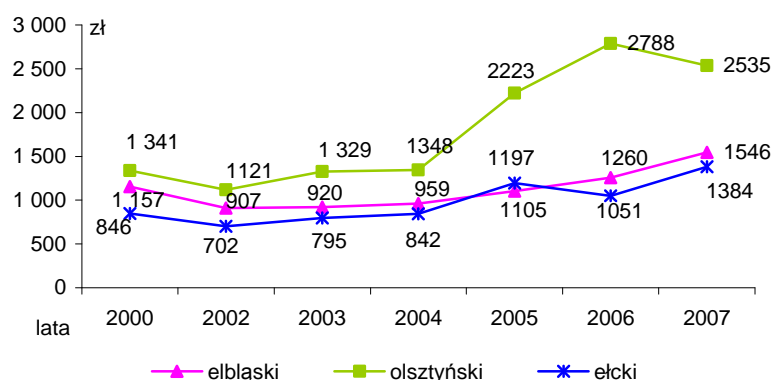
W 2007 r. w powiatach ziemskich wahały się w przedziale od 231 zł w powiecie węgorzewskim do 2499 zł w powiecie iławskim. Średni poziom wojewódzki inwestowania przedsiębiorstw przekroczyły tylko 3 powiaty tj. iławski, mrągowski i giżycki. W Olsztynie nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw na 1 mieszkańca wyniosły 5704 zł (2006 r. –7193 zł), a w Elblągu 1922 zł (2006 r. –1652 zł).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Relacje między najsilniejszym podregionem olsztyńskim a pozostałymi dwoma podregionami uległy poprawie w odniesieniu do 2006 r., natomiast pogorszyły się w porównaniu do 2000 r. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca przedsiębiorstw podregionu ełckiego stanowiły w 2007 r. 54,6% nakładów podregionu olsztyńskiego wobec 37,7% w 2006 r. i 63,1% w 2000 r. Natomiast relacja podregionu elbląskiego w 2007 r. wyniosła 61% wobec 45,2% w 2006 r. i 86,3% w 2000 r.

Wykres nr 24

Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw na 1 mieszkańca w podregionach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

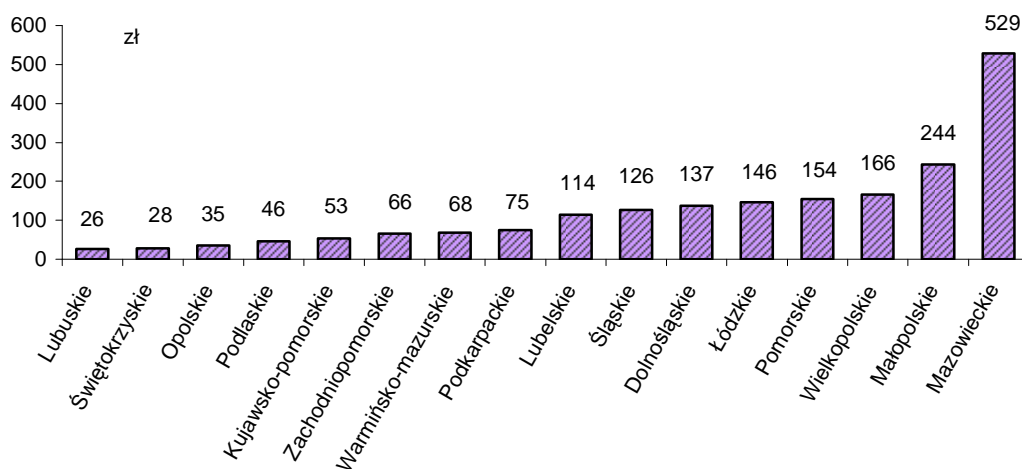
Warmińsko – mazurskie zaliczane jest do grupy regionów mniej innowacyjnych. Niemniej w 2007 r. niektóre wskaźniki uległy poprawie. Poziom nasycenia instytucjami naukowo- badawczymi jest wciąż niski, niemniej w 2007 r. odnotowano poprawę szeregu wskaźników, charakteryzujących działalność badawczo-rozwojową. Liczba jednostek badawczo-rozwojowych w województwie w 2007 r. zwiększyła się o 2 jednostki tj. do stanu 18 jednostek, w których zatrudnione były 1182 osoby. Wskaźnik

zatrudnienia w działalności badawczo-rozwojowej na 1000 osób aktywnych zawodowo utrzymał się na poziomie ponad dwukrotnie niższym niż w kraju – 2,0 % (kraj - 4,4%).

Nakłady finansowe na działalność badawczą i rozwojową nadal należą do najniższych w kraju. W 2006 r. wyniosły 96,6 mln zł, co stanowi 1,5% wolumenu krajowego (2006 r. - 0,9%) i plasuje na 12. lokacie w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca były 2,5 razy niższe niż w kraju – 68 zł (kraj - 175 zł) – 10. lokata w kraju, o trzy pozycję lepsza niż w roku poprzednim. Relacja nakładów na działalność badawczo-rozwojową do produktu krajowego brutto wynosiła w województwie w 2006 r. 0,18% - 13. lokata w kraju (kraj - 0,56%), podczas gdy w latach 1999–2003 było to 0,3%, a w 2004 r. - 0,21% (kraj - 0,56%), 2005 r. - 0,24%. W strukturze finansowania działalności badawczej i rozwojowej nadal główne źródło stanowił budżet państwa – ale obniżył się z 81,1% w 2006 r. do 48,1% w 2007 r. (kraj - 58,5%), co uplasowało województwo na 5. lokacie w kraju, wobec 16. w 2006 r. Natomiast zdecydowanie wzrósł udział w finansowaniu tej działalności przez podmioty gospodarcze z 9,9% (kraj – 25,1%) w 2006 r. do 34,8% w 2007 r. (kraj - 24,5%). Udział jednostek badawczo-rozwojowych wyniósł 3,7% (kraj – 6,4%).

Wykres nr 25

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową (B+R) na 1 mieszkańca wg województw w 2007 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Poniesione nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle województwa (dane dla podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób) w 2007 r. wyniosły 352,6 mln zł, co stanowi 1,7% w woluminie krajowym (wobec 1,3% w 2000 r.). Województwo zajęło 12. miejsce wobec 15. lokaty w 2006 r. W 2007r. w województwie zainstalowanych było 436 automatycznych linii produkcyjnych (12. lokata w kraju), 466 linie produkcyjne sterowane komputerowo (9. miejsce w kraju) 258 to centra obróbkowe (9. miejsce w kraju) i 476 komputery (duże, minikomputery i mikrokomputery do sterowania i regulacji procesami technologicznymi (15. miejsce w kraju). Źródłem finansowania działalności innowacyjnej w przemyśle były środki własne – 74,2%, kredyty bankowe - 19,9%, środki pozyskiwane z zagranicy – 1,2%. Udział przedsiębiorstw, które prowadziły działalność innowacyjną w ogóle przedsiębiorstw przemysłowych województwa wzrósł z 28,5% w 2000 r. do 35,6% w 2006 r. (kraj z 35,1% do 37,3%), a w 2007 r. wyniósł 30,9% w 2007 r. (kraj 31,8%).

Reasumując, osiągnięty w 2007 r. poziom nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca w województwie w wysokości 3769 zł był niższy niż w kraju o 25%. Pozytywnym jednak zjawiskiem była wydatna poprawa relacji kształtowania się tego wskaźnika w województwie w odniesieniu do średniego poziomu wskaźnika w kraju w przedziale czasowym 1999-2006 z 53,5% do 81,5% tj. o 28 punktów procentowych. Niemniej w 2007 r. nastąpiło obniżenie wskaźnika do 74,9%. Był to wciąż najwyższy poziom wskaźnika w skali województw Polski Wschodniej. Niekorzystnym zjawiskiem podobnie jak w innych województwach Polski Wschodniej był niski poziom nakładów na działalność badawczą i rozwojową. Niemniej w 2007 r. odnotowano oznaki poprawy szeregu wskaźników charakteryzujących działalność badawczą i rozwojową.

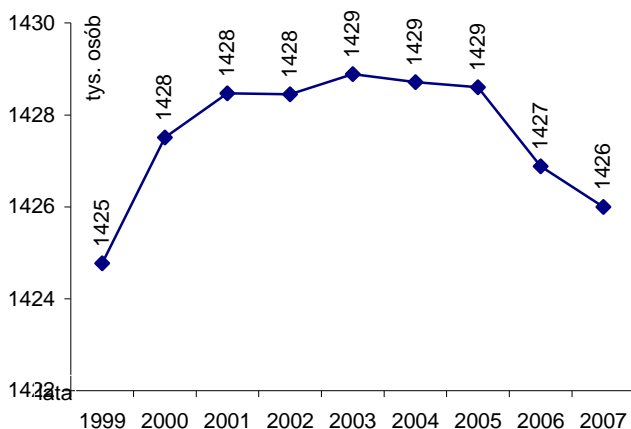

III. Zasoby ludzkie i społeczeństwo

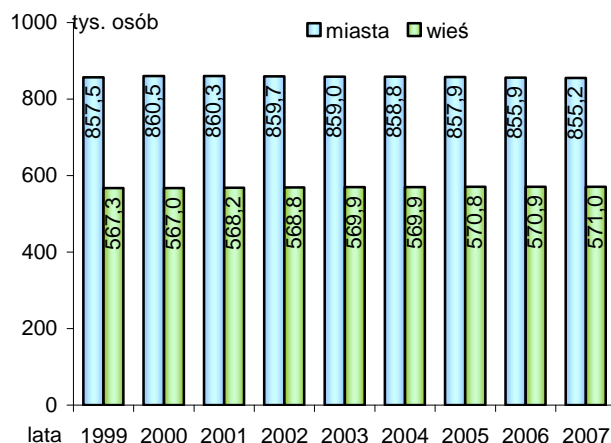
1. Demografia

Na koniec 2007 r. województwo zamieszkiwało 1426,2 tys. osób, co stanowiło 3,7% ludności kraju (mniej o 728 osób niż w 2006 r.) – 12. miejsce w kraju i 0,3 % ludności Unii Europejskiej.

Wykres nr 26
Liczba ludności ogółem w województwie warmińsko-mazurskim

Wykres nr 27
Liczba ludności w miastach i na wsi w województwie warmińsko-mazurskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: danych GUS BDR

W województwie są obszary, gdzie zanotowano utrzymujący się wysoki ubytek ludności. Zdaniem wielu badaczy spadek znacznej liczby ludności na danym terenie należy traktować jako zjawisko negatywne, będące podstawą wyznaczenia obszarów problemowych.

Spadek ludności w latach 1999-2007 dotyczy przede wszystkim powiatów północnych: kętrzyńskiego -2618 osób, bartoszyckiego -2187 osób, braniewskiego -1279 osób, m. Elbląg -1449 osób, lidzbarskiego -1076 osób. Przyrost ludności odnotowano głównie w powiecie olsztyńskim – 5013 osób, m. Olsztyn - 4579 osób, powiecie etckim – 1838 osób, iławskim – 1569 osób.

W województwie występuje duże zróżnicowanie poziomu gęstości zaludnienia przy średnim wskaźniku 59 osób/km². Od 1999 r. jest to najniższa wartość wskaźnika w kraju (122 osoby/km²) i jeden z najniższych wśród regionów Unii Europejskiej (UE27 - 114 osób/km²). Najniższe zaludnienie występuje w podregionie etckim 45 osób/km², najwyższe w podregionie elbląskim. 71 osób/km².

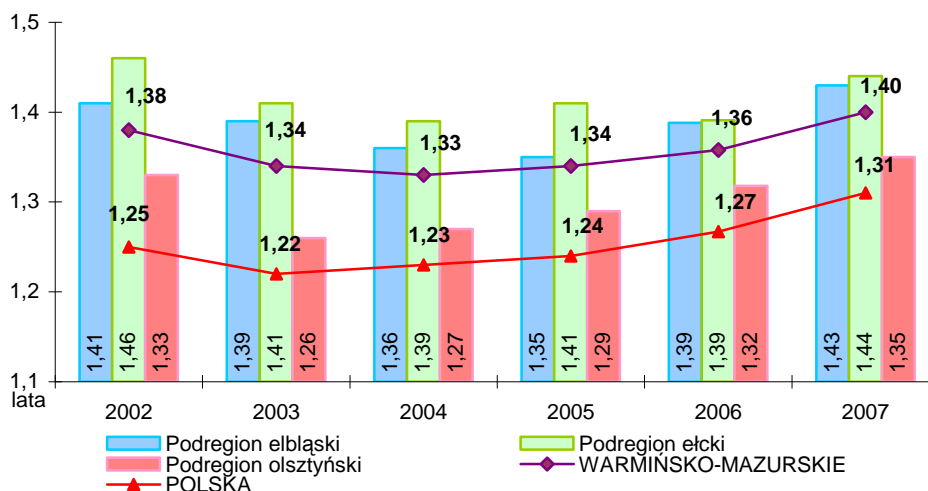
Struktura ludności według płci jest istotnym wskaźnikiem mówiącym nam między innymi o możliwościach reprodukcyjnych ludności na danym obszarze. Każdego roku rodzi się więcej chłopców niż dziewcząt. Umieralność kobiet jest na ogół mniejsza niż mężczyzn, dlatego też liczebność mężczyzn i kobiet wyrównuje się w pewnej grupie wiekowej. Relacje liczbowe mężczyzn i kobiet mierzone współczynnikiem feminizacji pozostawały na tym samym poziomie od 1999 r. z tendencją przewagi kobiet. Na 100 mężczyzn przypadało 105 kobiet (kraj 107), przy czym, w miastach występowała zdecydowana przewaga liczebna kobiet. O ile przewaga kobiet w miastach nie wzbudza negatywnych procesów, o tyle ich niedobór na wsi jest zjawiskiem niekorzystnym. Chodzi tu przede wszystkim o kobiety w wieku matrymonialnym (20 – 29 lat) – na wielu obszarach wiejskich są deficytowe. Niedobór młodych kobiet powoduje m.in. spadek zawieranych małżeństw, a to z kolei przyczynia się do spadku liczby urodzeń i nasilenia procesów starzenia się ludności. Najmniejszą liczbę kobiet w wieku 20-29 lat z tendencją malejącą notuje się w powiatach: oleckim i piskim – 87 kobiet na 100 mężczyzn, kętrzyńskim – 88; lidzbarskim 89. Współczynnik feminizacji w tej grupie wiekowej powyżej 100 zanotowano tylko w m. Olsztyn - 112. Średni wskaźnik w województwie – 95. Najwyższy poziom współczynnika feminizacji w województwie odnotowano w rocznikach wieku 70 lat i więcej – 188, z tego w powiecie kętrzyńskim 206, bartoszyckim 203, elbląskim 202. Najniższy poziom odnotowano w powiecie piskim 175.

Liczba zawieranych małżeństw od 2002 r. systematycznie rośnie. Na koniec 2007 r. ich poziom wyniósł 6,7 na 1000 mieszkańców wobec 5,0 w 2002 r. (odpowiednio kraj: 6,5 i 5,0). Największy poziom zanotowano w podregionie elbląskim – 7,0, w tym w powiecie nowomiejskim 7,4.

Współczynnik dzietności ogólnej w 2007 r. wynosił 1,40 (kraj 1,31) i był wyższy niż w 2002 r. – 1,38 (kraj 1,25) i nie zapewniał prostej zastępowalności pokoleń. Prostą zastępowalność pokoleń

zapewnia współczynnik kształtujący się na poziomie 2,10-2,15, tj., kiedy na jedną kobietę w wieku 15-49 lat przypada średnio 2 dzieci. W okresie 2002-2007 współczynnik reprodukcji brutto zwiększył się z 0,66 do 0,68 (kraj z 0,61 do 0,64).

Wykres nr 28
Współczynnik dzietności w województwie i kraju

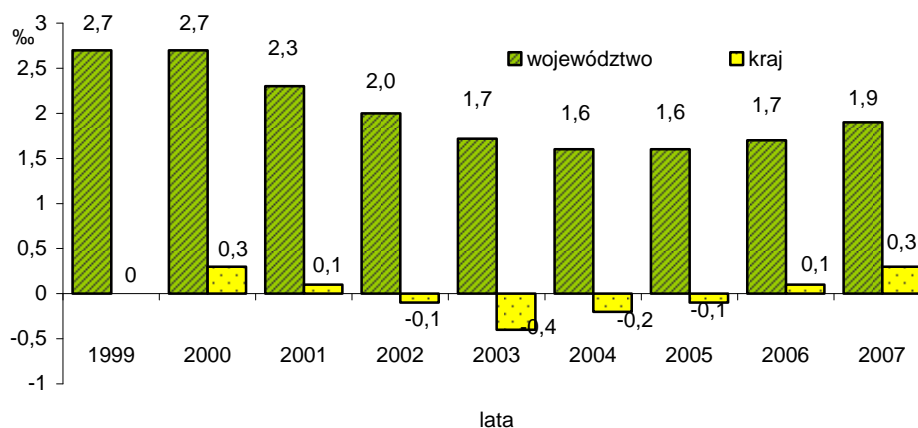

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Województwo jest na trzecim pod względem wielkości – 1,9 (po województwie pomorskim – 2,7 i wielkopolskim - 2,1) wskaźnika przyrostu naturalnego w Polsce (kraj – 0,3). Jest on również wyższy od średniej UE 27, która wynosi 1,0%.

Rozwój liczby ludności jest wypadkową przyrostu naturalnego i salda migracji. Przyrost naturalny w województwie ma mniejszą tendencję spadkową na obszarach wiejskich, niż na obszarach miejskich. Wieś jest zapleczem rozwoju demograficznego, dlatego też odpływ ludności ze wsi do miast należy uznać jako zjawisko pozytywne.

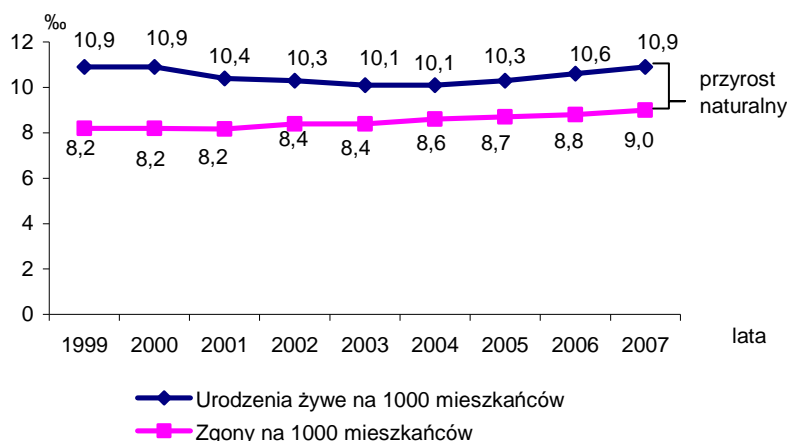
Wykres nr 29
Przyrost naturalny na 1000 ludności w województwie i kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Największym przyrostem naturalnym (przyrost naturalny na 1000 ludności) charakteryzował się powiat iławski (4,2), mrągowski (3,5), gołdapski (3,3) natomiast wartość ujemną (po -0,5) odnotowano w powiecie węgorzewskim; m. Elbląg i kętrzyńskim.

Wykres nr 30
Ruch naturalny na 1000 ludności w województwie

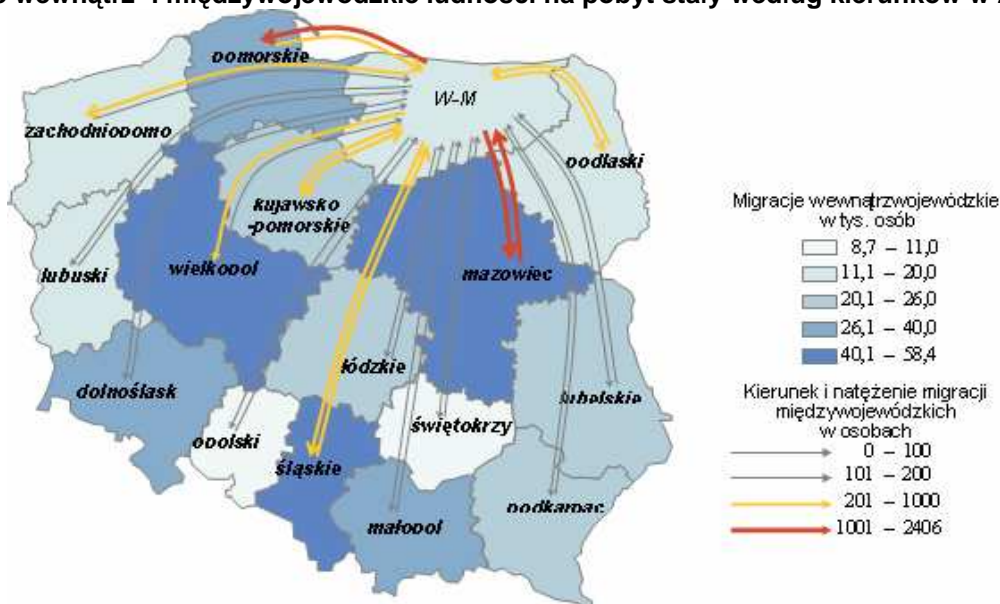
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Utrzymującym się od lat niekorzystnym procesem demograficznym jest ujemne saldo migracji, obejmujące w 2007 r. 3792 osoby wobec 5055 osób 2006 r. i wyrażające się wskaźnikiem (na 1000 mieszkańców) -2,65 (kraj -0,54). Niższy wskaźnik odnotowano tylko w województwie opolskim -3,91.

Ruchy wędrowkowe ludności są wypadkową sytuacji politycznej i społeczno-gospodarczej na danym obszarze. Im jest ona trudniejsza tym większa grupa osób decyduje się na opuszczenie takiego obszaru, a zatem głównymi przyczynami ruchu wędrowkowego ludności są czynniki ekonomiczne. Są to przede wszystkim ludzie młodzi, wśród których przeważają kobiety. Jeśli proces odpływu ludności trwa przez wiele lat to doprowadzić on może do niekorzystnych zmian w strukturze demograficznej. Wyjazdy związane z poszukiwaniem lepszych warunków ekonomicznych, zazwyczaj ze wsi do miast uzupełniają ruchy migracyjne z miasta na wieś związane z utratą pracy, a także przemieszczania się bogacących się warstw społecznych, związane ze zmianą miejskiego miejsca zamieszkania na okolice podmiejskie i budowy bardziej komfortowych mieszkań poza miastami i jednocześnie w ich pobliżu.

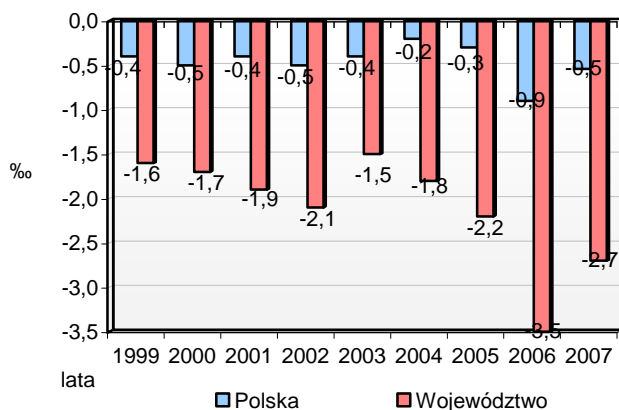
Otwarcie unijnych rynków pracy w 2004 r. spowodowało wzrost zainteresowania wyjazdami z kraju. W 2007 r. na stałe wyjechało poza granice województwa 24,8 tys. osób wobec 24,3 tys. osób w 2006 r., w tym poza granice kraju 1672 osób w 2006 r. 2350 osób. Saldo migracji zmieniło się z wartości minus 1,6 w 1999 r. do minus 2,7 (w 2006 r. minus 3,5).

Rycina nr 6
Migracje wewnątrz- i międzywojewódzkie ludności na pobyt stały według kierunków w 2007 r.

Źródło: Migracje Ludności w Województwie Warmińsko – Mazurskim 2007 r. Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2008, s. 15.

Wykres nr 31
Saldo migracji na 1000 ludności w województwie i kraju

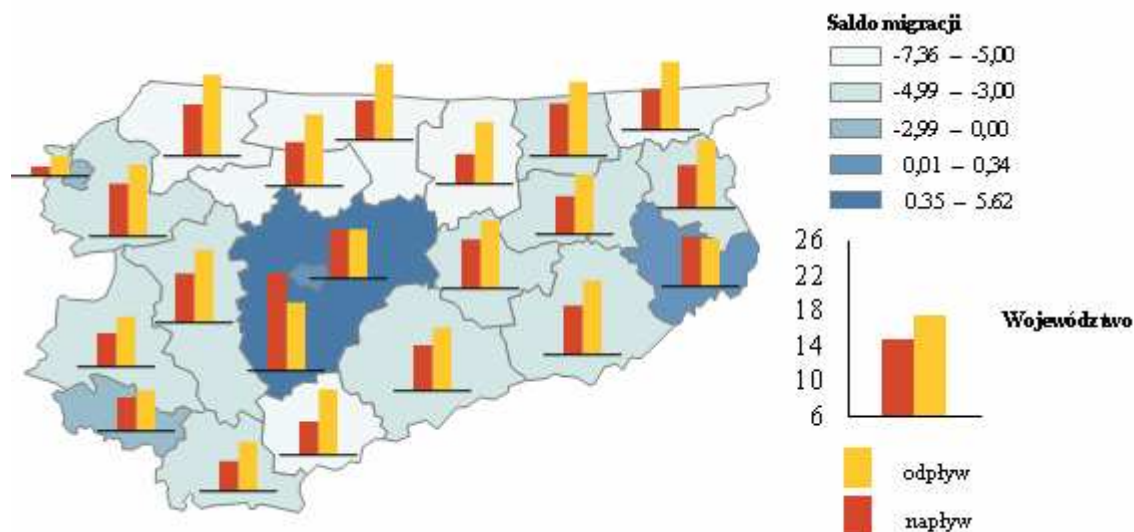

Znaczne przemieszczenia ludności występują w wieku 25-34 lat (31,4% napływu i 34,6 % odpływu) i dotyczyły zarówno mężczyzn jak i kobiet. Ten przedział wiekowy migrujących dominuje.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W migracjach wewnętrznych ponad 65% stanowiła ludność przemieszczająca się w ramach regionu. Osoby opuszczające region na stałe najczęściej wyjeżdżały do województwa mazowieckiego i pomorskiego. Wśród nich było ponad 75% osób w wieku produkcyjnym. Udział kobiet w tej grupie wieku stanowił 54%. Wieś opuszczają często najbardziej przedsiębiorcze, młode i stosunkowo dobrze wykształcone osoby. W migracjach wewnętrznych przeważali mieszkańcy wsi. Emigranci zagraniczni to przede wszystkim mieszkańcy miast. Saldo migracji w poszczególnych powiatach województwa w 2007 r. było zróżnicowane.

Rycina nr 7
Saldo migracji na pobyt stały 1000 ludności według powiatów w 2007 r.

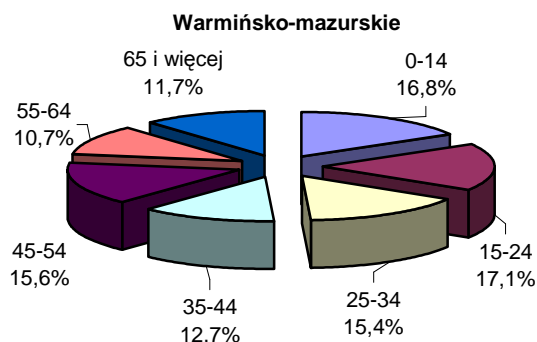

Źródło: *Migracje Ludności w Województwie Warmińsko – Mazurskim 2007 r.* Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2008, s. 13.

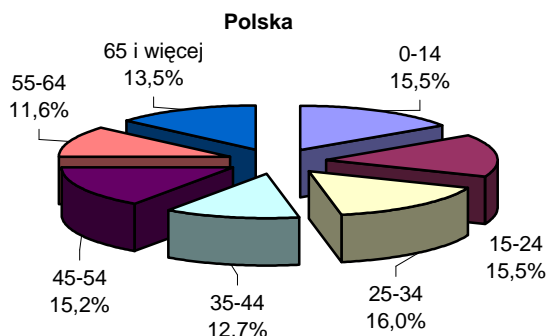
Najwyższe saldo migracji stałej wewnętrznej w 2007 r. było podregionie elbląskim – minus 1569 osób (w podregionie ełckim - 657 osób i olsztyńskim - 515 osób). Najwyższe saldo migracji zagranicznej zanotowano w podregionie olsztyńskim - 569 osób (w podregionie ełckim - 243 osoby i elbląskim – 239 osób). Saldo migracji ogółem na 1000 ludności również było najwyższe w podregionie elbląskim - minus 3,38, ełckim minus 3,15, a w olsztyńskim minus 2,65.

Populacja województwa to społeczeństwo młodsze niż w kraju. Mediana wieku (średni wiek) w województwie wynosi 35,5 (Polska 37,3), 2. lokata w kraju, niższy wskaźnik występuje w województwie podkarpackim (35,4).

Wykres nr 32
Struktura ludności ogółem w województwie

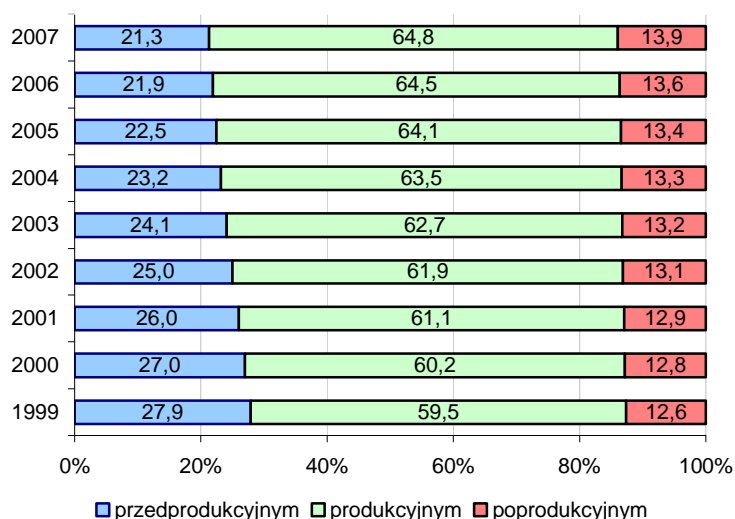

Wykres nr 33
Struktura ludności ogółem w kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Wykres nr 34
Struktura ludności województwa wg ekonomicznych grup wieku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Struktura wieku ludności województwa w 2007 r. nadal jest nieznacznie korzystniejsza od średniej dla kraju. Podział ludności według ekonomicznych grup wieku wykazał, iż:

- udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców zmniejszył się z 25% w 2002 r. do 21,3% w 2007 r. (kraj odpowiednio 22,7%, 19,6%),
- udział ludności w wieku produkcyjnym zwiększył się z 61,9% w 2002 r. do 64,8% w 2007 r. (kraj odpowiednio 62,2%, 64,4%),
- udział ludności w wieku poprodukcyjnym zwiększył z 13,1% do 13,9% (kraj odpowiednio 15,1%, 16,0%).

Szczególnie duże zmiany zaobserwowano wśród osób będących w wieku produkcyjnym. Udział tej grupy wzrósł w 2007 r. do poziomu 924,2 tys. osób, tj. zwiększył się od 1999 r. o 76,4 tys. osób. Znalazło to odbicie w rozmiarach siły roboczej, poszukującej zatrudnienia na rynku pracy. Roczniaki 18 i 19 - latków wchodzące w wiek zdolności do pracy były i nadal jeszcze są bardziej liczne niż roczniki osób wchodzące w wiek emerytalny. Struktura wieku ludności w poszczególnych powiatach wykazuje stosunkowo niewielkie różnicowanie.

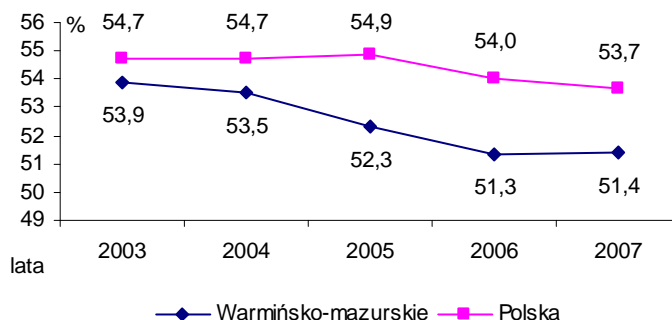
Wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym spowodował spadek współczynnika obciążenia demograficznego. Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wskazuje, że systematycznie zmniejsza się. W 2007 r. na 100 osób w wieku nieprodukcyjnym przypadało w województwie 54 osób w wieku produkcyjnym (średnio w kraju – 55), w 1999 r. – 68 osób. Wskaźnik ten w 2007 r. był różny w populacjach miast i wsi (51 i 60). W podregionie ełckim wskaźnik ten kształtował się na poziomie 57 osób, elbląskim 55 osób, a olsztyńskim 52 osoby.

2. Rynek pracy

Aktywni zawodowo wg BAEL⁶ w 2007 r. liczyli 602 tys. osób (przeciętna roczna). Wśród nich 538 tys. osób pracowało, a 63 tys. osób poszukiwało pracy jako osoby bezrobotne. Bierni zawodowo (z racji wieku lub nie spełniania warunków do uznania ich za bezrobotnych) wyniosła 568 tys. osób - 48,6% populacji (średnio w kraju - 46,3%), z tego z powodu choroby, niepełnosprawności 107 tys. osób - 18,8% ogółu biernych zawodowo i 9% ludności ogółem w wieku powyżej 15 lat.

Wykres nr 35

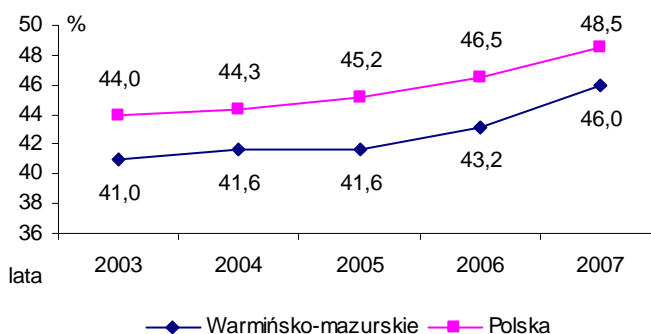
Wskaźniki aktywności zawodowej ludności (przeciętne roczne)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Wykres nr 36

Wskaźnik zatrudnienia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Aktywność zawodowa ludności w województwie podobnie jak w kraju systematycznie spada. Tempo spadku aktywności w województwie jest wyższe niż w kraju. Poziom aktywności zawodowej ludności nadal jest niski, województwo zajmuje 13. miejsce. W 2007 r. gorsze wskaźniki odnotowano w województwie zachodniopomorskim (49,3%), śląskim (50,2%) i opolskim (51,1%). Rozpiętość między średnim wskaźnikiem aktywności zawodowej w kraju i w województwie zmniejszyła się z 2,7 punktu w 2006r. do 2,3 punktu w 2007 r. Wskaźnik zatrudnienia się poprawił się o 2,8 punktu i w 2007 r. wynosił 46,0% (średnia dla Polski - 48,5%) - 14. lokata w kraju (w 2006 r. 43,3 % -15. lokata).

Wciąż zdecydowanie częściej bez pracy pozostawały kobiety (wskaźnik zatrudnienia: 38,9%, dla mężczyzn - 54,1%). Na obszarach wiejskich nadal sytuacja na rynku pracy była trudniejsza. W miastach pracowało 48,3% ludności, na wsi 42,4 % (w 2006 r. 45,3% ludności, na wsi - 39,6%).

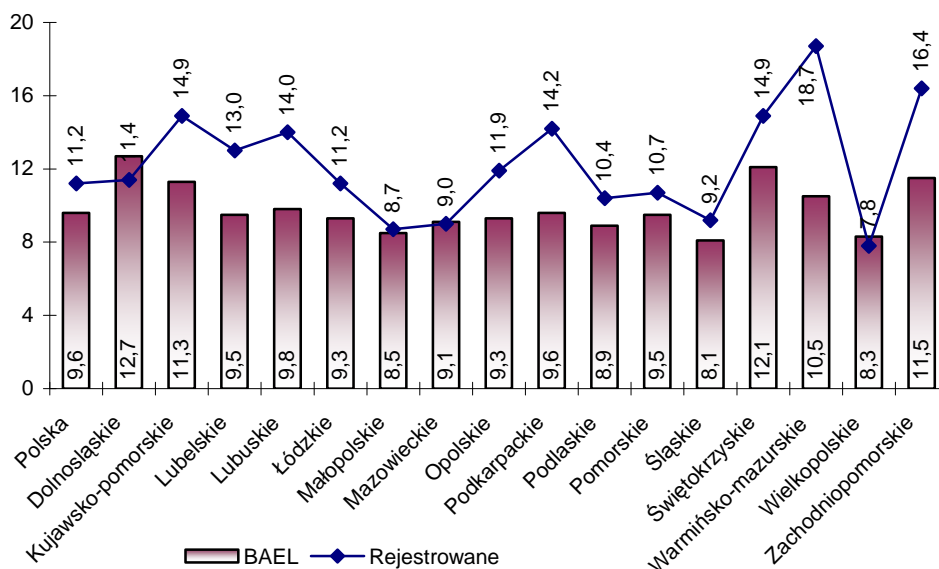
Stopa bezrobocia mierzona metodą BAEL⁷ wyniosła 10,5% (w 2006r. - 15,9%), a w kraju 9,6%, co uplasowało województwo na 12. lokacie (UE-27 7,1%). Stopa bezrobocia wg BAEL w 2007 r. w miastach województwa wyniosła 9,0% (kraj - 9,9%) - 7. lokata, na wsi 13,3% (kraj 9,2%) - 14. lokata, przed dolnośląskim (15,2%) i zachodniopomorskim (13,7%).

⁶Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) - jest to badanie mające na celu uzyskanie informacji o wielkości i strukturze zasobów siły roboczej

⁷ Procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo (tzn. pracującej i bezrobotnej). W przypadku BAEL i NSP 2002 definicja odnosi się do osób bezrobotnych (zgodnie z pojęciem - "Bezrobotni według BAEL i NSP 2002") i aktywnych zawodowo (będących sumą pracujących - zgodnie z pojęciem - "Pracujący według BAEL i NSP 2002" i bezrobotnych (zgodnie z pojęciem - "Bezrobotni według BAEL i NSP 2002").

Poziom bezrobocie rejestrowane⁸ i mierzony metodą BAEL różni się. Najwyższa różnica dotyczy województwa warmińsko-mazurskiego. W 2007 r. stopa bezrobocia wg BAEL była nadal niższa od stopy bezrobocia rejestrowanego i różnica wynosiła 8,2 punktu (kraj o 1,6 punktu), natomiast w województwie dolnośląskim wyższa o 1,3 punktu, wielkopolskim o 0,5 punktu i mazowieckim o 0,1 punktu.

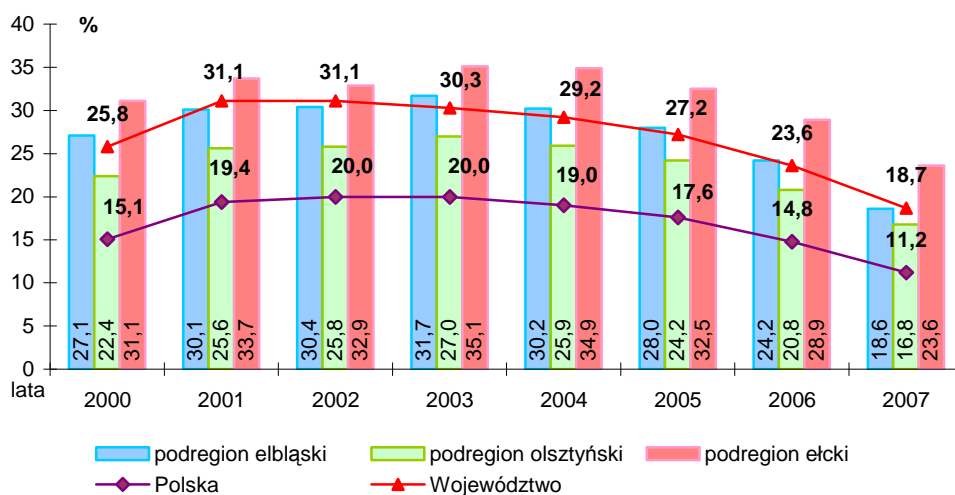
Wykres nr 37
Stopa bezrobocia wg BAEL i rejestrowanego w 2007 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Na koniec 2007 r. stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 18,7%, tj. o 7,5 punktu więcej niż średnio w kraju i o 4,9 punktu mniej niż w 2006 r. Stopa bezrobocia była i jest zdecydowanie wyższa we wszystkich trzech podregionach województwa niż w kraju.

Wykres nr 38
Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2000 – 2007 w województwie na tle kraju i podregionów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

⁸ W przypadku bezrobocia rejestrowanego definicja odnosi się do osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy (zgodnie z pojęciem - "Bezrobotni zarejestrowani") i aktywnych zawodowo będących sumą zarejestrowanych osób bezrobotnych i pracujących w jednostkach sektora publicznego i prywatnego. (Liczba pracujących nie uwzględnia osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.)

W poszczególnych powiatach ziemskich województwa warmińsko-mazurskiego stopa bezrobocia rejestrowanego była zróżnicowana. Najwyższą stopę bezrobocia odnotowano nadal w powiatach: w braniewskim – 33,6%, bartoszyckim 31,6% i węgorzewskim – 30,8%, najniższą w mieście Olsztyn – 4,4% (w 2006 r. 6,8%). W m. Elbląg stopa bezrobocia spadła do 12,8% (w 2006 r. 17,9%).

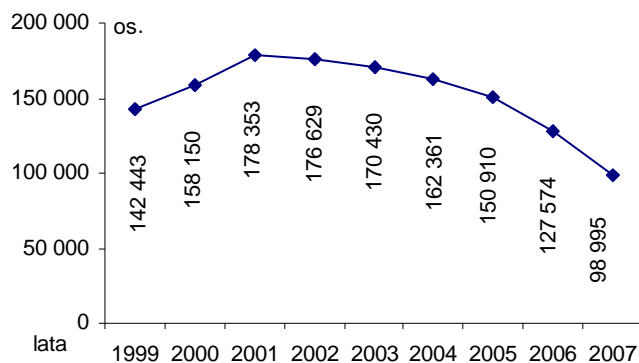
Rycina nr 8
Stopa bezrobocia w powiatach województwa (stan na 31.12.2007r.)

Źródło: Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 2007 r. Urząd Statystyczny w Olsztynie. Olsztyn 2008 s. 28

W województwie w 2007 r. mimo znacznej poprawy na rynku pracy w dalszym ciągu w dużo wyższej skali niż średnio w kraju utrzymywały się problemy na rynku pracy. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych (wg stanu na koniec roku) od 2001 r. wykazuje tendencje spadkowe z 178,4 tys. osób do 99,0 tys. osób w 2007 r. Spada też stopa bezrobocia rejestrowanego z 31,1% do 18,7%.

Wykres nr 39
Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w województwie w latach 1999-2007
(stan na koniec roku)

Liczba bezrobotnych 2007 r. w stosunku do 1999 r. zmniejszyła się o 30,5% (kraj 25,7%). Natomiast w końcu grudnia 2007 r. w odniesieniu do 2006 r. zaobserwowano spadek bezrobocia w regionie niższy (22,4%) wobec średniego w Polsce (24,4%).

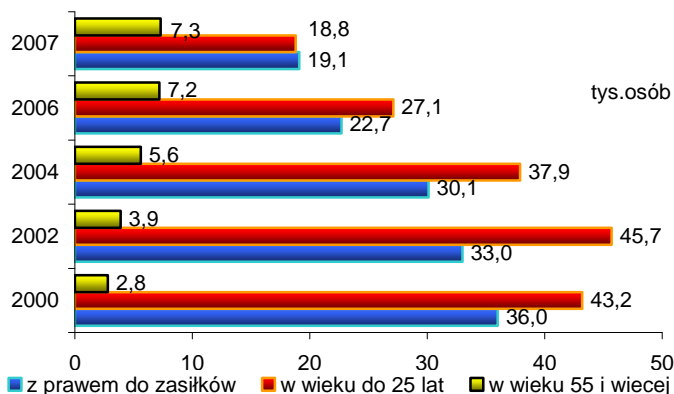
Źródło: Opracowanie własne na podstawie RSW W-M 2000; GUS

Terytorialne rozmieszczenie bezrobotnych było zróżnicowane. Najwięcej tych osób na koniec 2007 r. odnotowano w powiecie ostródzkim - 8,2 tys. osób (w 2006 r. - 10,7 tys. osób); bartoszyckim - 6,9 tys. osób (w 2006 r. - 7,9 tys. osób); olsztyńskim – 6,8 tys. osób (w 2006 r. - 9,1 tys. osób) najmniej natomiast w powiecie goląpskim - 2,4 tys. osób (w 2006 r. 3,2 tys. osób) i nidzickim – 2,2 tys. osób (w 2006r. - 2,9 tys. osób). Analiza bezrobotnych wskazuje na spadek bezrobocia w wśród ludzi młodych, ale duży wzrost wśród ludzi w wieku niemobilnym.

Wykres nr 40

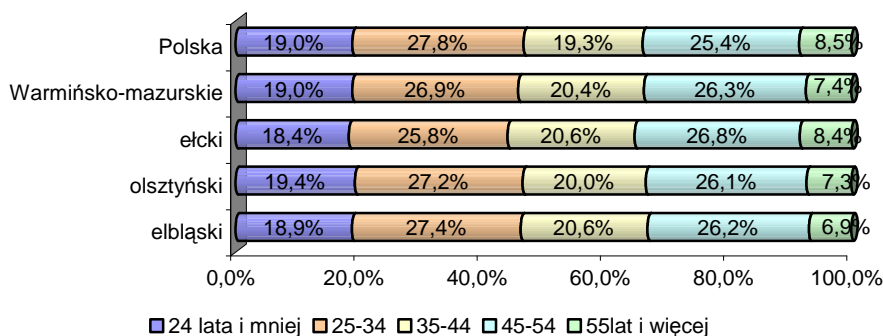
Wybrane kategorie bezrobotnych zarejestrowani w województwie w latach 2000-2007 w tys. osób (stan na koniec roku)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 2007 r. Urząd Statystyczny w Olsztynie. Olsztyn 2008 r.

Wykres nr 41

Struktura bezrobotnych w podregionach, województwie i kraju wg wieku w 2007 r.

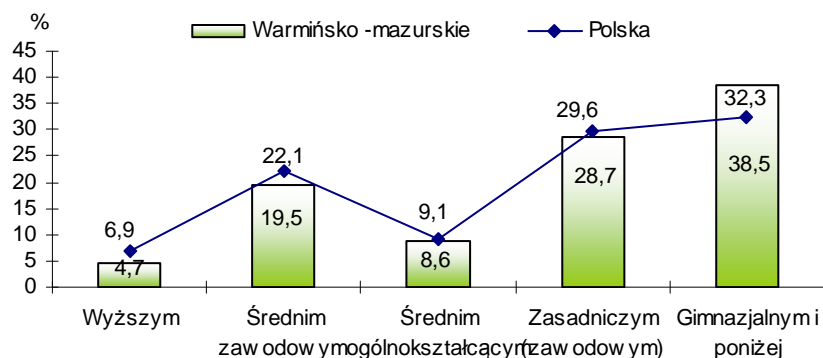

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS BDR

W przekroju terytorialnym największe bezrobocie wśród ludzi młodych w wieku do 25 lat w 2007r. wystąpiło w powiecie iławskim (22,9% osób bezrobotnych) mrągowskim (22,7%), i nowomiejskim (21,7%). W miastach na prawach powiatu (w 2007r. w porównaniu do powiatów ziemskich, najwyższe bezrobocie było w przedziale wiekowym 45-54 lata w m. Elbląg 31,2% i Olsztyn 27,1 % (ogólnej liczby bezrobotnych w danym mieście), natomiast Olsztyn posiada najniższą liczbę bezrobotnych wśród osób poniżej 25 roku życia - 14,5% (województwo i kraj – 19,0%) i najwyższą wśród osób powyżej 55 lat i więcej – 11,8% (województwo – 7,4%, kraj – 8,5%).

Wśród bezrobotnych zarejestrowanych przeważają osoby o niskim poziomie wykształcenia z malejącą tendencją. W 2007r. w województwie, podobnie jak w kraju, największą grupę osób bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (w 1999 – 40,2%; w 2007 - 38,5%; odpowiednio kraj 33,1%, 32,3%) oraz osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (w 1999 r. - 35,4%, 2007r – 28,7%; odpowiednio kraj: 38,2%; 29,6%). Najniższe bezrobocie było wśród osób z wykształceniem wyższym (4,7% w województwie i 6,9% w kraju) i średnim ogólnokształcącym (8,6% w województwie i 9,1% w kraju).

Wykres nr 42
Struktura bezrobotnych wg wykształcenia w 2007 r.

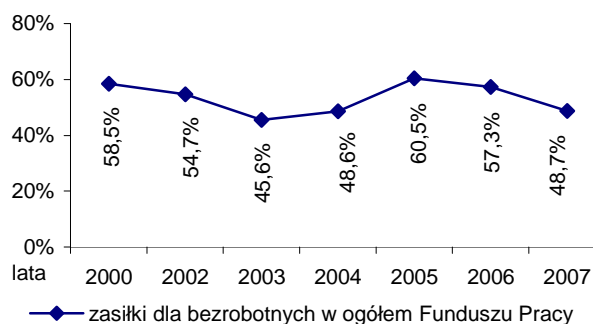

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS BDR

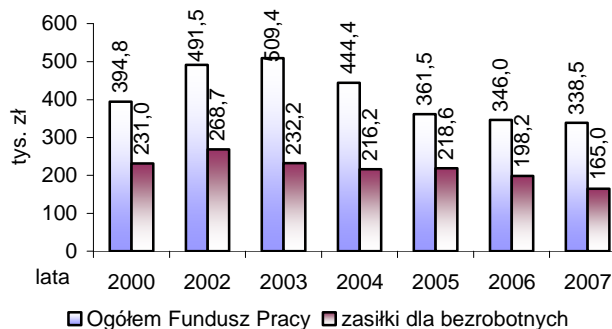
Wśród bezrobotnych rośnie udział mieszkańców wsi. Stanowili oni 51,9% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych - w 2000 r. 48,1%.

Udział bezrobotnych z prawem do zasiłku w 2007 r. wyniósł 19,3% wobec 17,8% w 2006 r. i 22,7% w 2000 r. Bez pracy powyżej 12 miesięcy pozostawało 42,7% bezrobotnych (w 2006 r. 47,1% i 2000 r. 48,5%). Od 2003 r. zmniejsza się wysokość Funduszu Pracy. W 2007 r. województwo dysponowało na zasiłki dla bezrobotnych kwotą 165,0 tys. zł, tj. o 16,8% mniej niż w 2006 r. i o 28,9% niż w 2003 r.

Wykres nr 43
Udział % zasiłków dla bezrobotnych w Funduszu Pracy

Wykres nr 44
Fundusz Pracy i wysokość wypłaty zasiłków dla bezrobotnych w tys. zł.

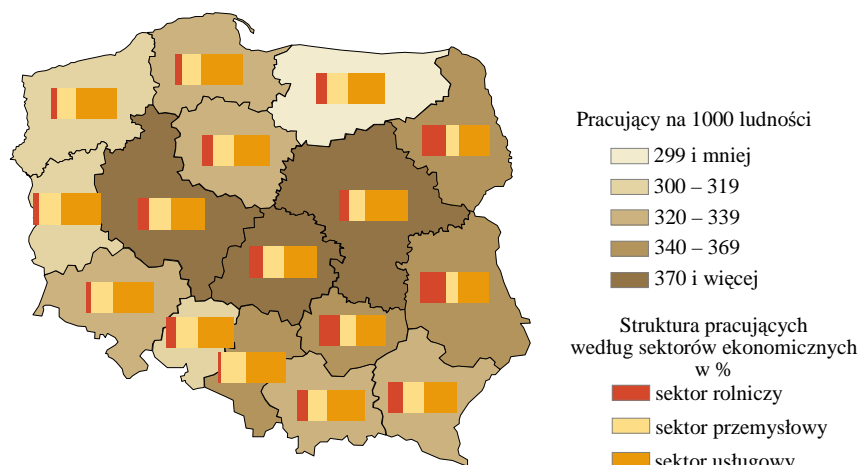

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Olsztynie

Przeciętne roczne wyniki reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w wieku 15 lat i więcej wskazują na dalszą poprawę sytuacji na rynku pracy województwa w ostatnich latach. W analizowanym okresie zmniejszała się liczba bezrobotnych oraz natężenie bezrobocia mierzone stopą bezrobocia, a wzrosła liczba pracujących.

Liczba pracujących w gospodarce narodowej na koniec 2007 r. wyniosła 422,2 tys. osób, wzrost w stosunku do 2006 r. o 4,0% (kraj o 4,3%) co nadal utrzymuje województwo na 13. miejscu w kraju za opolskim, lubuskim i podlaskim. Z ogólnej liczby pracujących 73,7% pracowało w sektorze prywatnym. Wskaźnik liczby pracujących w przeliczeniu na 1000 ludności na koniec 2007 r. wyniósł 296 osób (kraj – 353,1 osób) – 16. lokata w kraju.

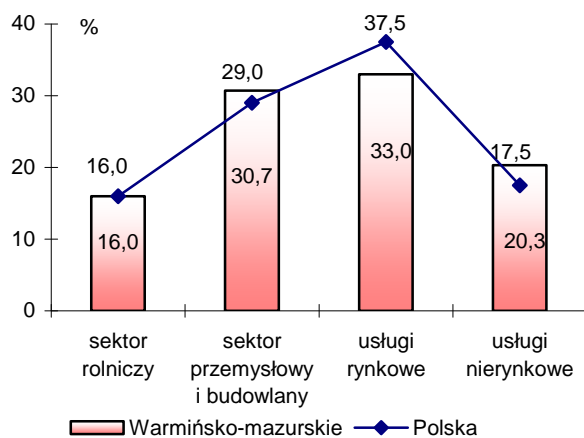
Rycina nr 9
Pracujący w gospodarce narodowej według województw w 2007 r.
(Stan w dniu 31.12.)

Źródło: Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 2007 r. Urząd Statystyczny w Olsztynie. Olsztyn 2008

Liczba pracujących w gospodarce narodowej (według siedziby jednostki macierzystej) w województwie na koniec 2007 r. wyniosła 395,7 tys. osób. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy – 74,0% (w 2006 r. - 74,3%), kraj 73,6%. Właściciele, współwłaściciele i bezpłatnie pomagający członkowie rodzin stanowili 25,6% (w 2006 r. - 25,2%), kraj 26,0%.

Wykres nr 45
Struktura pracujących w 2007r. w kraju i województwie

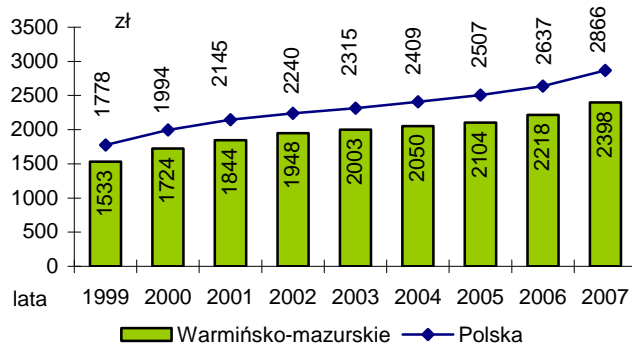
Struktura pracujących w gospodarce narodowej nieznacznie różniła się od średniej krajowej. Udział pracujących w sektorze rolniczym był na tym samym poziomie. Sektor przemysłowy na zbliżonym, natomiast w usługach rynkowych był niższy niż w kraju, a w nierynkowych - wyższy. W porównaniu do 1999r. wzrósł udział pracujących głównie w usługach rynkowych o 2,4 punktu (kraj 7,5 punktu) i w sektorze przemysłowym i budowlanym o 3,3 punktu (kraj - 1,3 punktu), przy wydatnym obniżeniu w rolnictwie o 8,9 punktu (kraj o 11,6 punktu). W usługach nierynkowych wzrost o 3,1 punktu (kraj 2,7 punktu).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: RSW 2008 s. 43

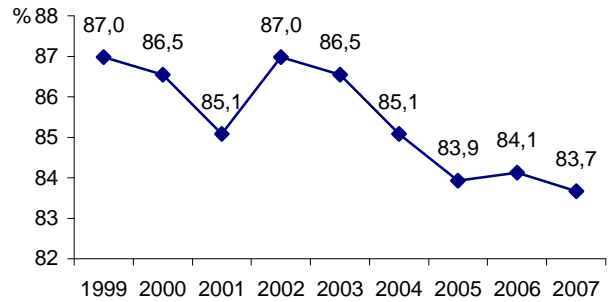
Nadal utrzymało się zróżnicowanie w poziomie zatrudnienia w zależności od poziomu wykształcenia. Współczynnik zatrudnienia w grupie osób z wykształceniem wyższym - wzrost do 80,7% (w 2006 r. - 77,7%); policealnym i średnim zawodowym – 62,2% (w 2006 r. 59,6%); zasadniczym zawodowym 59,5 % (w 2006 r. - 57,1%); gimnazjalnym i poniżej 16,7% (2006 r. - 13,8%).

Poziom przeciętnego wynagrodzenia brutto w przedsiębiorstwach (bez jednostek o liczbie pracujących do 9 osób) był w województwie znacznie niższy niż w kraju. W 2007 r. przeciętne wynagrodzenie brutto w województwie wzrosło z 2218 zł w 2006 r. do 2398 zł (kraj 2866 zł) i było wyższe w stosunku do roku poprzedniego o 8,1% (kraj 8,7%), a w odniesieniu do 1999 r. wzrost ten wyniósł 56,4% (kraj 61,2%). Relacja przeciętnej płacy w województwie w stosunku do średniej krajowej w latach 1999-2002 kształtowała się w granicach 86-87%, w latach 2002 -2007 systematycznie spadała i w 2007 r. spadła do poziomu 83,7%.

Wykres nr 46
Przeciętne wynagrodzenie w latach 1999 - 2007 w zł

Wykres nr 47
Relacja przeciętnego wynagrodzenia do średniej krajowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS BDR

W przekroju terytorialnym województwa poziom i wzrost przeciętnej płacy był zróżnicowany. Najwyższe płace otrzymywali pracujący w Olsztynie (2931 zł) i w Elblągu (2429 zł) oraz powiatach: piskim (2395 zł) i olsztyńskim (2310 zł), najniższe w powiatach: gołdapskim (1871 zł) i nowomiejskim (1962 zł). Wyższy przyrost od przeciętnego wynagrodzenia brutto (bez podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób) w 2007 r. w odniesieniu do 2006 r. odnotowano w ośmiu powiatach ziemskich województwa: działdowskim (10,9%), iławskim (9,1%), ostródzkim (8,5%), m. Elblągu (9,5%), mrągowskim (11%), nidzickim (11,4%) olsztyńskim (13,2%) i oleckim (8,9%).

Rycina nr 10
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto^{a)} według powiatów w 2007 r.

a) bez jednostek o liczbie pracujących do 9 osób

Źródło: Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 2007 r. Urząd Statystyczny w Olsztynie. Olsztyn 2008

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracowników pełnozatrudnionych kobiet wynosiło 90,5% wynagrodzenia mężczyzn.

IV. Ochrona środowiska, infrastruktura

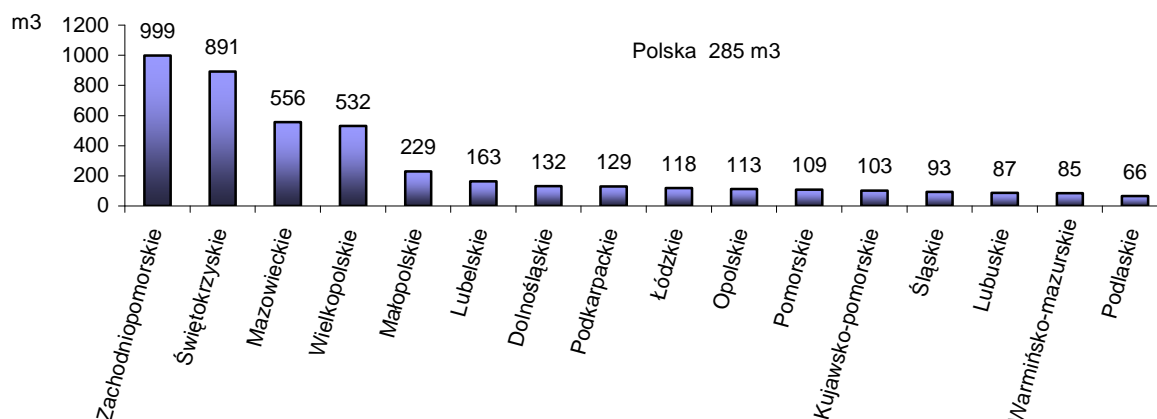
1. Ochrona środowiska

W zakresie ochrony środowiska działania są skierowane szczególnie na ochronę wód i powietrza, ochronę ziemi i gleb.

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2007 r. wyniosło 121,8 hektolitrow sześciennych, co stanowiło 1,1% łącznego zużycia wody w kraju (16. lokata). Najwięcej wody (46,5%) wykorzystano w eksploatacji sieci wodociągowej (kraj 14,5%). Do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych wykorzystano 27,7% (kraj 10,3%). Na potrzeby przemysłu wykorzystano 25,9% wody ogólnego zużycia (kraj 75,2%) – 14. lokata. Zużycie wody w na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2007 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosło 85 m³ (w kraju 285,0 m³) – 15. lokata.

Wykres nr 48

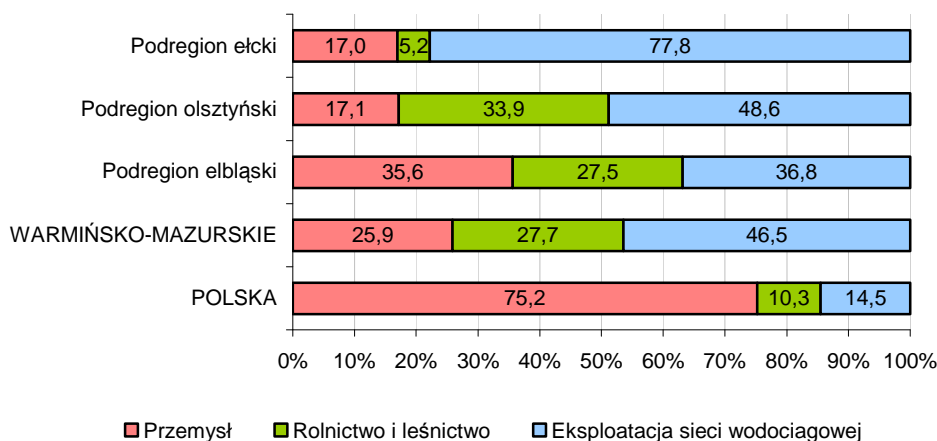
Zużycie wody w na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2007 r. na 1 mieszkańca wg województw

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji US w Olsztynie

Wykres nr 49

Struktura zużycia wody w na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2007 r.

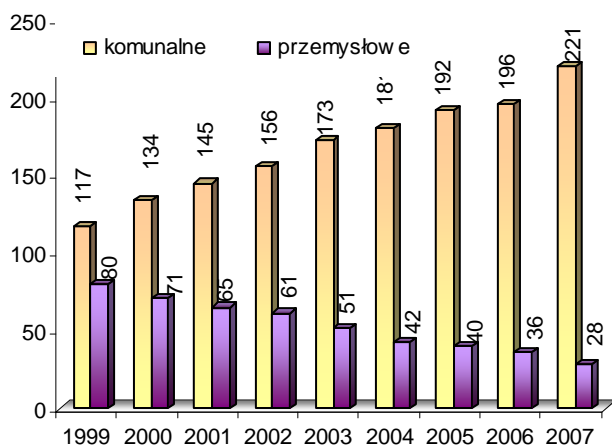

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji US w Olsztynie

W województwie zmniejsza się ilość ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzanych do wód lub do ziemi. W 2007 r. 66,2 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzanych było do wód lub do ziemi, z tego wymagających oczyszczenia 49,9 hm³ – tj. 75,4%. Siecią kanalizacyjną odprowadzanych było 79,8% ścieków. W podregionie elbląskim wytworzono 35,5% ścieków - oczyszczonych 98,9%, olsztyńskim 47,3% - oczyszczonych 100%, elckim 17,0% - oczyszczonych 100%. W układzie powiatów najwięcej ścieków wytworzono w m. Olsztyn 10,1 hm³, tj. 20,2% ogółem wytworzonych ścieków w województwie - w 100% oczyszczane.

Systematycznie wzrasta liczba ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków. Średnio w 2007r. w województwie korzystało z oczyszczalni ścieków 71,7 % ludności - kraj 62,2%, w 2006 r. 70,2%, kraj - 61,4%, wobec 61,7% w 1999 r. - kraj 51,1%. Najniższy odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków notuje się w powiecie nowomiejskim (36,4%) i elbląskim (38,2%).

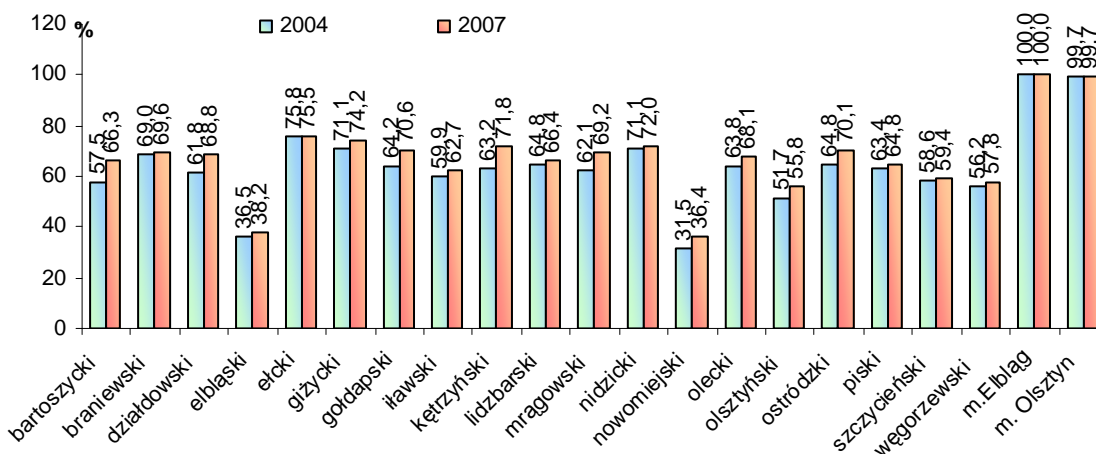
Wykres nr 50
Oczyszczalnie ścieków komunalnych i przemysłowych w województwie

Na 28 oczyszczalni ścieków przemysłowych działających w województwie w 2007 r., 42,9% stanowiły oczyszczalnie mechaniczne, 39,3% chemiczne, 3,6% chemiczne, a oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem miogenów – 14,3%. Z działających 221 oczyszczalni komunalnych pracujących na sieci kanalizacyjnej, z tego 70,6% stanowiły oczyszczalnie biologiczne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji US w Olsztynie

Wykres nr 51
Udział % ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w powiatach

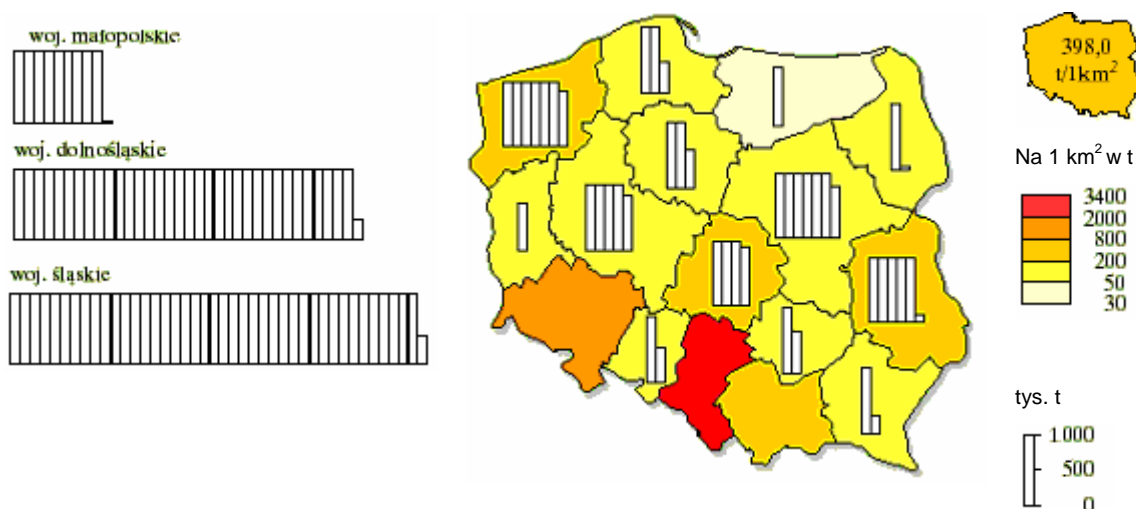
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Najwyższy wzrost odsetka ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w 2007 r. wobec roku poprzedniego odnotowano w powiecie kętrzyńskim (o 7,8 punktu) i działdowskim (o 6,2 punktu).

W 2007 r. podobnie jak w 2006 r. w województwie działało 41 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (w 2000 r. – 49 zakładów). W 2007 r. zanieczyszczenia pyłowe w stosunku do 2006 r. nieco zmniejszyły się wyniosły 1,4 tys. ton – 1. lokata w kraju (wobec 2,5 tys. ton w 2000 r.) [w tym ze spalania paliw 1,3 tys. ton, wobec 2,3 tys. ton w 2000 r.], gazowe 1495,6 tys. ton (wobec 1531,2 tys. ton w 2000 r.). W powiatach: gołdapskim, nowomiejskim nie zanotowano emisji zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych.

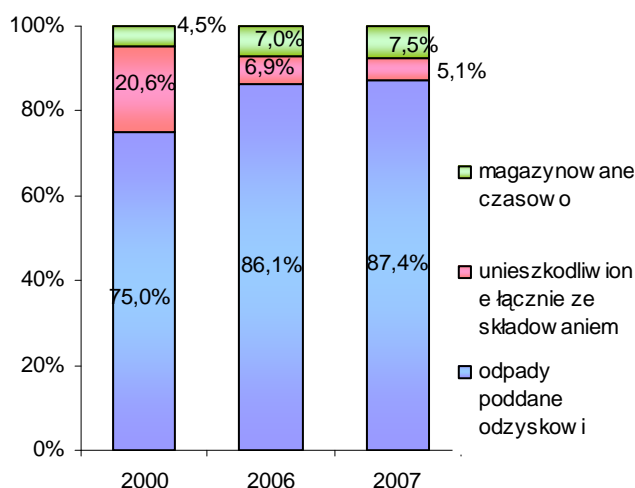
Poważnym zagrożeniem dla środowiska są również odpady wytwarzane przez przedsiębiorstwa przemysłowe. Ich uciążliwość przejawia się przede wszystkim zanieczyszczeniem wody i gleby, skażeniem powietrza, niszczeniem walorów krajobrazowych, wyłączaniem z użytkowania terenów rolniczych i leśnych zajmowanych pod ich składowanie. Liczba zakładów wytwarzających odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wzrosła z 49 w 2000 r., 66 zakładów w 2006 r. i 81 zakładów w 2007 r. Odpady (z wyłączeniem odpadów komunalnych) wytworzone w ciągu 2007 r. wyniosły 894,8 tys. ton, tj. wzrost w stosunku do 2000 r. o 94,7%.

Rycina nr 11
Odpady wytworzone (z wyłączeniem komunalnych) wg województw w 2007 r.

Źródło: Ochrona środowiska 2008. Informacje i opracowania statystyczne GUS. Warszawa 2008

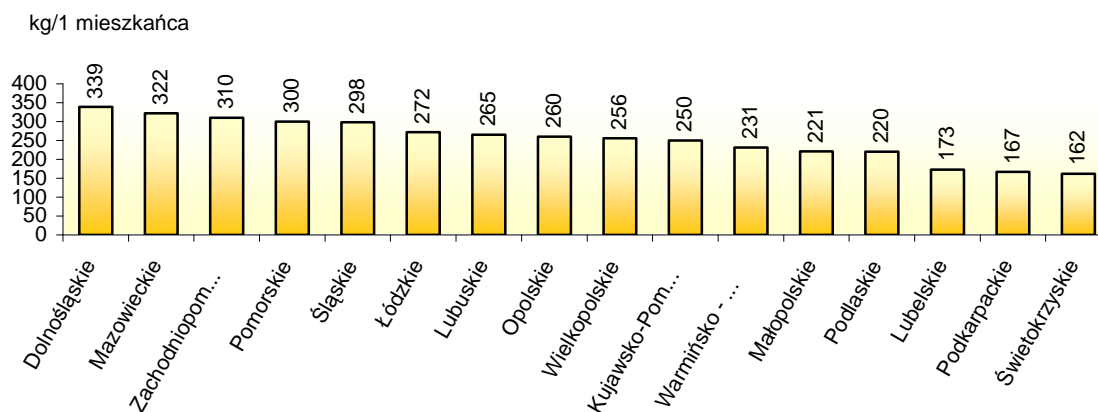
Wykres nr 52
Odpady (z wyłączeniem komunalnych) wytworzone i nagromadzone w województwie

Odpady wytworzone w zakładach poddane odzyskowi w 2007 r. stanowiły 87,4% (2006 r.- 86,1%, 2000 r. – 75%), 7,5% magazynowano czasowo i 5,1% unieszkodliwiono. Wielkość odpadów dotychczas składowanych (nagromadzonych) na składowiskach własnych zakładów wyniosła na koniec 2007 r. 1417 tys. ton. Niezrekultywowana powierzchnia składowania odpadów w 2007 r. wyniosła 8,7 ha.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji US w Olsztynie

Wykres nr 53
Odpady komunalne zebrane w 2007 r. na 1 mieszkańca

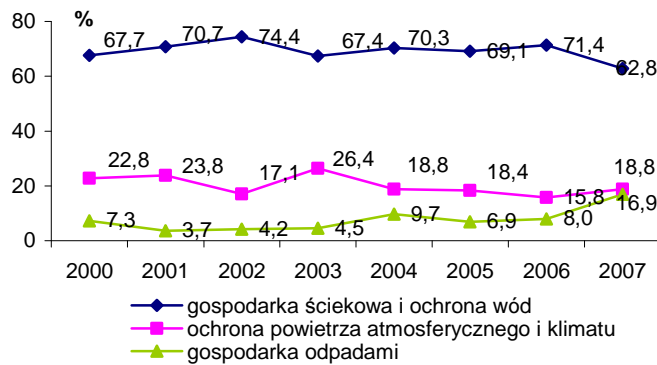

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Ochrona środowiska 2008. GUS Warszawa 2008

Odpady komunalne zebrane w ciągu 2007 r. w województwie przez zakłady oczyszczania wynosiły 329,7 tys. ton, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosło 231 kg – 11. lokata (kraj – 265 kg) wobec 235 kg w 2006r., i 219 kg w 2005 r. Odpady zebrane zdeponowane na składowiskach stanowiły 93% (kraj 90,2%), a zebrane selektywnie 4% - w kraju 5,1%.

Na ochronę środowiska w latach 1999-2007 w województwie wydatkowano łącznie 1142,3 mln zł. W 2007 r. nakłady ogółem wyniosły 142,4 mln zł (wzrost o 1,1% w porównaniu do 1999 r. i spadek o 2,2% w stosunku do 2006 r.). Poziom nakładów na inwestycje chroniące środowisko w województwie stanowił 2,6% nakładów inwestycyjnych na gospodarkę narodową (kraj – 3,9%) – 15. lokata. Najwięcej w 2007 r. zainwestowano w województwie śląskim 1487,8 mln zł – 6,0%, najmniej województwie mazowieckim 2,4%. Na gospodarkę ściekową i ochronę wód wydano 89,4 mln zł (mniej o 14 mln zł niż w 2006 r.), ochronę powietrza i klimatu 26,8 mln zł (wzrost o 3,8 mln zł) i gospodarkę odpadami 24,0 mln zł (wzrost o 12,3 mln zł).

Wykres nr 54
Struktura wydatków inwestycyjnych na ochronę środowiska wg kierunków inwestowania w województwie

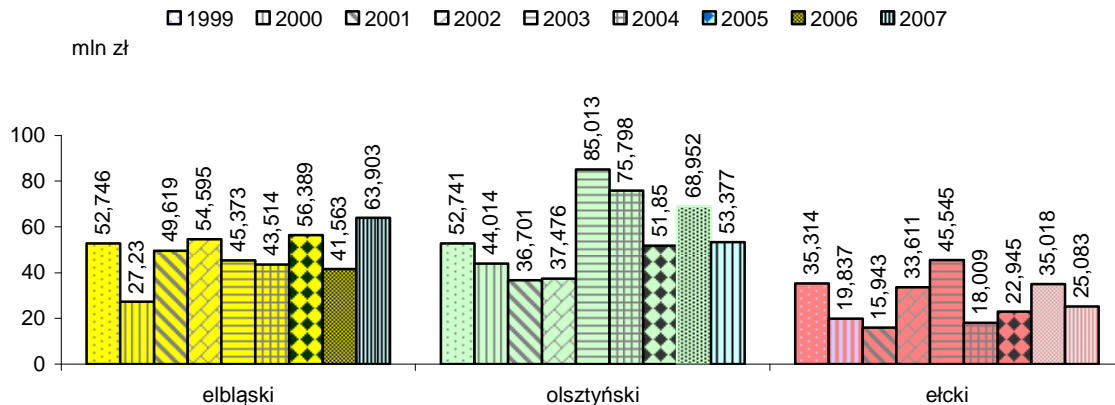

W strukturze inwestowania na ochronę środowiska wg głównych kierunków wydatkowania w 2007 r. odnotowano wzrost udziału nakładów w odniesieniu do 2006 r. na gospodarkę odpadami o 8,9 punktu do 16,9%, ochronę powietrza atmosferycznego o 3 punkty do 18,8%, a spadek o 8,6 punktu na gospodarkę ściekową i ochronę wód do 62,8%.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji US w Olsztynie

Najwięcej nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska w 2007 r. przeznaczono w podregionie elbląskim 44,9% (w 2006 r. 28,5%) ogółu wydatków w województwie, olsztyńskim 36,7% (w 2006 r.- 47,45%), w ełckim 17,6 % (w 2006 r. – 24,1%).

Wykres nr 55
Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska w podregionach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji US Olsztyn

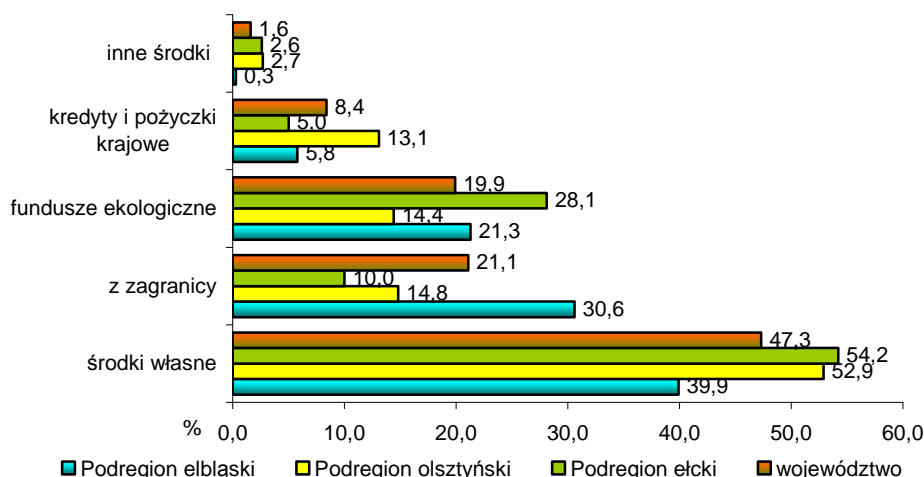
Z przeznaczonych 142,4 tys. zł na inwestycje ochrony środowiska w województwie 47,3% pochodziło ze środków własnych^{*)} 21,1% z zagranicy, 19,9% z funduszy ekologicznych; kredytów i pożyczek bankowych 8,4%.

* środki własne: budżet centralny, województwa, powiatu, gminy

Wykres nr 56

Wydatki inwestycyjne na ochronę środowiska w podregionach wg źródeł finansowania

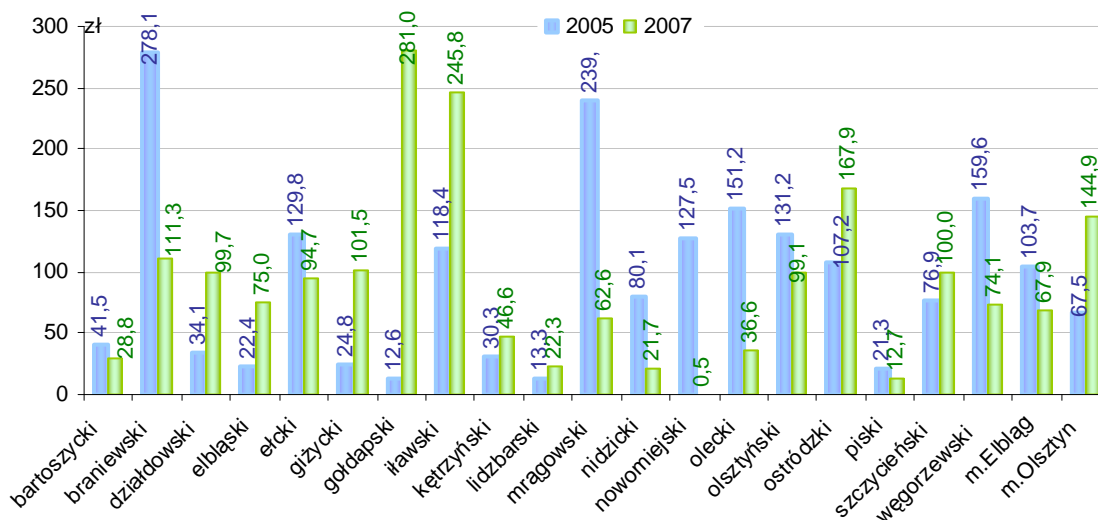

Źródło: Opracowanie własne na podstawie RSW 2008, GUS Warszawa

W 2007 r. układzie powiatów najwięcej nakładów wydano w m. Olsztyn (25,5 mln zł - 17,9% ogółu nakładów na ochronę środowiska w województwie) oraz w powiecie iławskim (22,1 mln zł - 16,6%), najmniej w powiecie nowomiejskim (20 tys. zł). Poziom inwestycji na ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca był zróżnicowany. W województwie w 2007 r. wskaźnik kształtował się na poziomie 100 zł, w 2006 r. - 102 zł; w 2005 r. - 92 zł, odpowiednio w kraju 197 zł, 180 zł; 157 zł. W podregionie elbląskim zainwestowano 120,6 zł na 1 mieszkańca, olsztyńskim 87,1 zł, a etckim 88,4 zł. W latach 1999-2007 wskaźnik ten w województwie kształtował się na poziomie 801 zł, w podregionie elbląskim 773,3 zł, olsztyńskim 790,3 zł, etckim 846,1 zł.

Wykres nr 57

Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w zł na 1 mieszkańca wg powiatów

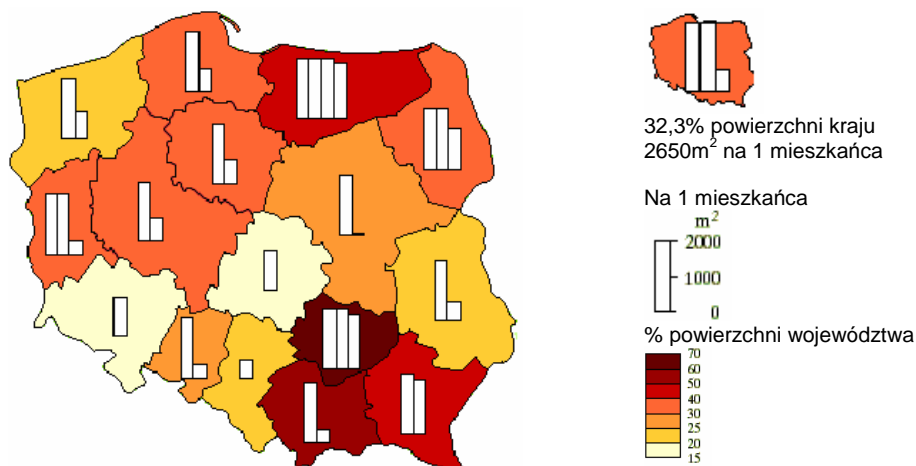
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Efekty rzeczowe uzyskane w wyniku przekazania do użytku inwestycji w 2007 r. z zakresu gospodarki ściekowej i ochrony wód to: 227,2 km sieci kanalizacyjnej odprowadzającej ścieki i 19,5 km sieci kanalizacyjnej odprowadzającej wody odpadowe, 4 komunalne oczyszczalnie ścieków o łącznej przepustowości oczyszczalni 901 m³/d, 1 podczyszczalnia ścieków przemysłowych o przepustowości 1500 m³/d. Z zakresu ochrony powietrza atmosferycznego i klimatu przekazano urządzenia, których zdolność przekazywanych do redukcji zanieczyszczeń pyłowych wynosi 13 t/r. i gazowych 200 t/r. Gospodarka wodna wzbogaciła się m.in. o 490 km sieci wodociągowej, a uzdatnianie wody zwiększyło się o 20551 m³/d, uregulowano 47,6 km rzek i 1,2 km obwałowań przeciwpowodziowych, zbudowano 2 zbiorniki wodne o pojemności 4309 m³.

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w 2007 r. wyniosła 1119 tys. ha (46,3% ogólnej powierzchni województwa i 11,1% Polski.) – 3. lokata w kraju. Na 1 mieszkańca przypadało w województwie 7846 m² – 1. lokata w kraju. Największą część powierzchni obszarów prawnie chronionych zajmowały obszary chronionego krajobrazu – 925,5 tys. ha oraz parki krajobrazowe (bez otuliny) – 139,4 tys. ha, natomiast rezerwy przyrody charakteryzujące się różnorodnością biologiczną zajmowały 30,0 tys. ha. Pozostałe osobliwości przyrodnicze były chronione także w innych formach, np. jako pomniki przyrody, których na terenie województwa w 2007 r. było zarejestrowanych 2558.

Rycina nr 12

Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych wg województw w 2007 r.

Źródło: Ochrona środowiska 2008. Informacje i opracowania statystyczne GUS. Warszawa 2008 .

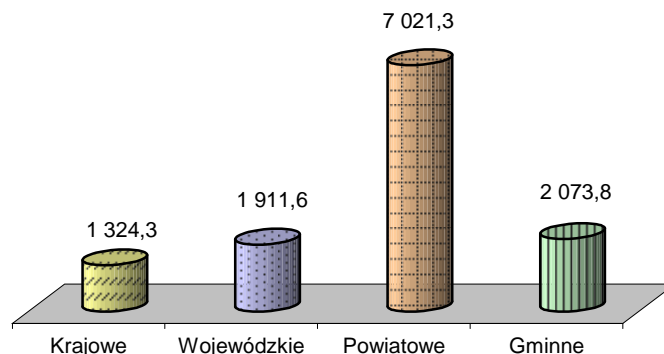
Sytuacja w zakresie ochrony środowiska w województwie na tle innych regionów kraju przedstawia się na ogół korzystnie. Znaczne zróżnicowania występują w układzie powiatów. Osiągnięcie w odstających powiatach (elbląski, nowowiejski) przeciętnych wskaźników dla województwa, szczególnie w zakresie oczyszczania ścieków i gospodarowania odpadami wymaga poniesienia wiele nakładów finansowych.

2. Infrastruktura - Transport i komunikacja

Wewnętrzna spójność transportowa województwa oraz jego dostępność ograniczane są złym stanem technicznym dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych oraz obiektów inżynierskich. Ogólna sieć dróg publicznych o nawierzchni twardej w województwie wyniosła w 2007 r. 12331,0 km, co stanowiło 4,8% całości dróg o twardej nawierzchni w kraju (12. lokata). Gęstość dróg w przeliczeniu na 100 km² powierzchni ogólnej była najniższa w kraju – 51,0 km (w kraju – 82,8 km), w 1999 r. wynosiła ona 50,3 km, zaś w 2006 r. 50,6 km. Zachodzące na przestrzeni lat zmiany w długości dróg o nawierzchni twardej wynikają ze zmian klasyfikacji dróg. Drogi o nawierzchni twardej ulepszonej stanowiły 93,3% długości dróg o nawierzchni twardej (kraj - 90%). Większość dróg w województwie to drogi powiatowe – ok. 57%.

Wykres nr 58

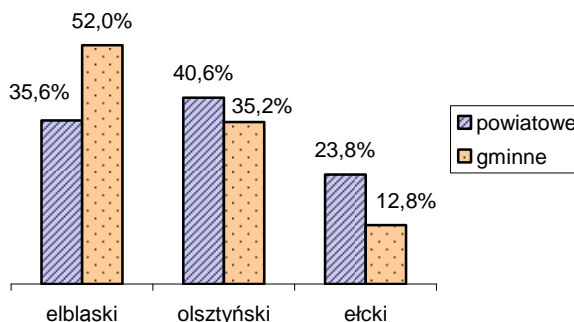
Drogi publiczne o twardej nawierzchni w województwie w 2007 r. (km)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Wykres nr 59
Udział podregionów w drogach publicznych o twardej nawierzchni w ogólnym w województwie w 2007 r.

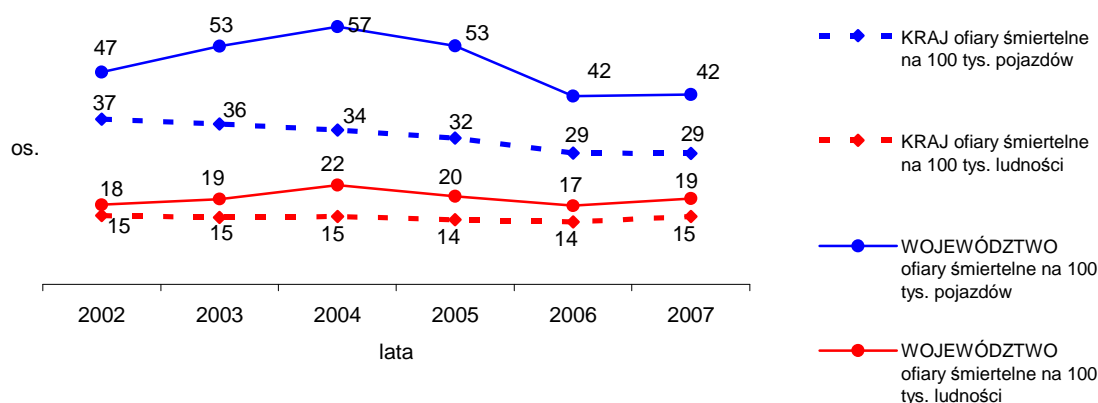
Udział podregionów: elbląskiego i olsztyńskiego w sieci dróg o twardej nawierzchni w województwie był w 2007 r. porównywalny i wyniósł 39,3%. Drogi podregionu ełckiego stanowiły 21,3% ogólnej sieci dróg o twardej nawierzchni. W podregionach; olsztyńskim i ełckim przeważały wśród nich drogi powiatowe, zaś w podregionie elbląskim – gminne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Drogi województwa są w większości wąskie i kręte, z drzewami w skrajni, bez utwardzonych poboczy, ze zdewastowaną nawierzchnią. Zły stan dróg jest jednym z powodów bardzo złej sytuacji pod względem bezpieczeństwa ruchu drogowego. W 1962 wypadkach drogowych zanotowanych w 2007 r. zginęło 271 osób, a 2590 zostało rannych. Rok 2007 odwrócił korzystną sytuację spadkową zaobserwowaną w 2006 r. W porównaniu z 2006 r. liczba wypadków wzrosła o 19,3%, zaś liczba ofiar śmiertelnych w wypadkach o 9,3%. Rok 2006 był pod względem obu wskaźników najkorzystniejszy, gdyż ich wartości były najmniejsze od 2002 r. Wskaźnik liczby ofiar śmiertelnych w przeliczeniu na 100 tys. pojazdów plasuje województwo na pierwszym miejscu w kraju (województwo – 42, kraj – 29), zaś na 100 tys. ludności na drugim miejscu (województwo – 19, kraj – 15).

Wykres nr 60
Ofiary śmiertelne w wypadkach drogowych w kraju i województwie

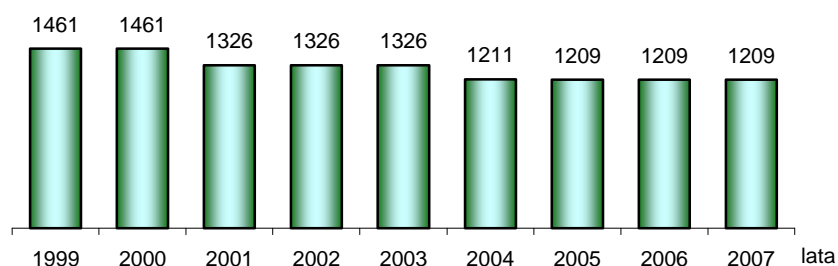
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

W województwie w 2007 r. nastąpił wzrost liczby samochodów osobowych rzędu 10%, autobusów - 5,7%, samochodów ciężarowych - 5,8%, motocykli - 3,5%. Zarejestrowanych było 474 tys. samochodów osobowych, tj. 332 samochody na 1000 ludności (kraj – 382), co uplasowało województwo na ostatnim miejscu (spadek z miejsca 15. w 2006 r.). W przeliczeniu na 1000 ludności zarejestrowanych było 55 samochodów ciężarowych (15. lokata, kraj – 66) i 26 motocykli (3. lokata, kraj – 21). Nieznacznie spadły przewozy pasażerów w komunikacji krajowej - o 0,1%, natomiast znacznie obniżył się przewóz pasażerów w komunikacji międzynarodowej – o 36,3% (wobec wzrostu o 20% w roku poprzednim). Spadła również wielkość przewozów ładunków transportem samochodowym zarobkowym zarówno w komunikacji krajowej (o 25,2%), jak i międzynarodowej (o 12,2%), wobec wzrostów w 2006 r.

We wszystkich województwach Polski Wschodniej sieć kolejowa rozwinięta jest słabiej niż przeciętnie na terenie kraju. Długość czynnych linii kolejowych wynosząca niezmiennie od 2005 r. 1209 km uplasowała województwo warmińsko-mazurskie na 8. pozycji w kraju. W ostatnich latach długość linii kolejowych normalnotorowych w województwie spada, co jest rezultatem likwidacji połączeń. W stosunku do 1999 r. zmalała ona o 252 km. Likwidacji uległy linie wąskotorowe. Gęstość linii kolejowych eksploatowanych na 100 km² w województwie spadła z 6 km w 1999 r. do 5 km w latach

2004-2007. W przeliczeniu na 10 tysięcy ludności, długość linii kolejowych ogółem wyniosła 8,5 km co ulokowało województwo na 2. miejscu w kraju.

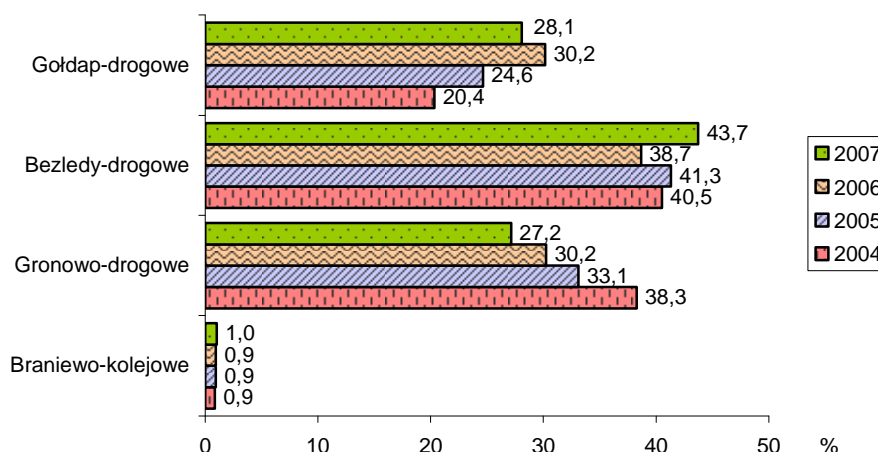
Wykres nr 61
Długość linii kolejowych normalnotorowych w województwie (km)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2007 r. granicę państwa przez przejścia zlokalizowane na terenie województwa warmińsko-mazurskiego przekroczyło 2896,1 tys. obywateli polskich i cudzoziemców, tj. o 22,4% mniej niż w 2006 r. Przekraczających granice w kierunku z Polski zarejestrowano 1437,9 tys. osób, zaś do Polski 1458,2 tys. osób. Zanotowano 1206,5 tys. przekroczeń granicy przez pojazdy kołowe (spadek w stosunku do 2006 r. o 16%), wśród których dominowały samochody osobowe – 83,6%, a także 4044 przekroczeń granicy przez pociągi (wzrost wobec roku poprzedniego o 10,1%). Wśród przejść granicznych w województwie, największy ruch odbywa się w Bezedach – 1266,1 przekroczeń.

Wykres nr 62
Struktura przekroczenia granic przez przejścia graniczne na terenie województwa⁹

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

W województwie, w rejestrze REGON w sekcji PKD Transport, gospodarka magazynowa i łącznie w 2007 r. zarejestrowanych było 7465 podmiotów gospodarki narodowej, w tym 233 spółki handlowe i 350 spółek cywilnych. Liczba podmiotów gospodarczych tej sekcji spadła w porównaniu do 2006 r. o 0,6%, natomiast w odniesieniu do 1999 r. spadła o 3,3%. Liczba pracujących w sekcji PKD Transport, gospodarka magazynowa i łącznie na koniec grudnia 2007 r. wyniosła 22211 osób (tj. 2,9% pracujących w tej sekcji w kraju), z czego 53,7% osób pracowało w sektorze prywatnym. W stosunku do roku ubiegłego nastąpił wzrost pracujących o 1,6%.

Dane statystyczne wskazują, że gęstość dróg w województwie, zwłaszcza we wschodniej części, nadal znacznie odbiega od średniej krajowej. Jest to jednak w dużym stopniu wynikiem warunków fizjograficznych regionu. Znikomy jest odsetek dróg dwujezdniowych. Sytuację pogarsza zły stan techniczny dróg, który przekłada się na bezpieczeństwo podróżnych. Dostępność komunikacyjna jest wciąż podstawową barierą rozwojową województwa. Jest ona również największym czynnikiem zagrożenia wizerunku regionu w ocenie aspektów związanych z przyjazdami do regionu. Jakość dróg i

⁹ W 2007 roku wykazano również przekroczenia granicy w miejscowości Skandawa, jednak z uwagi na stosunkowo niską liczbę przekroczeń – 0,6 tys. nie uwzględniono jej w prezentowanej strukturze.

połączeń kolejowych budzi największe niezadowolenie turystów. Zaplanowane na okres programowania 2007-2013 inwestycje współfinansowane ze środków pochodzących z funduszy europejskich powinny poprawić ten negatywny obraz. Ważnym czynnikiem wizerunkowym będzie także rozwijanie komunikacji lotniczej w Szymanach.

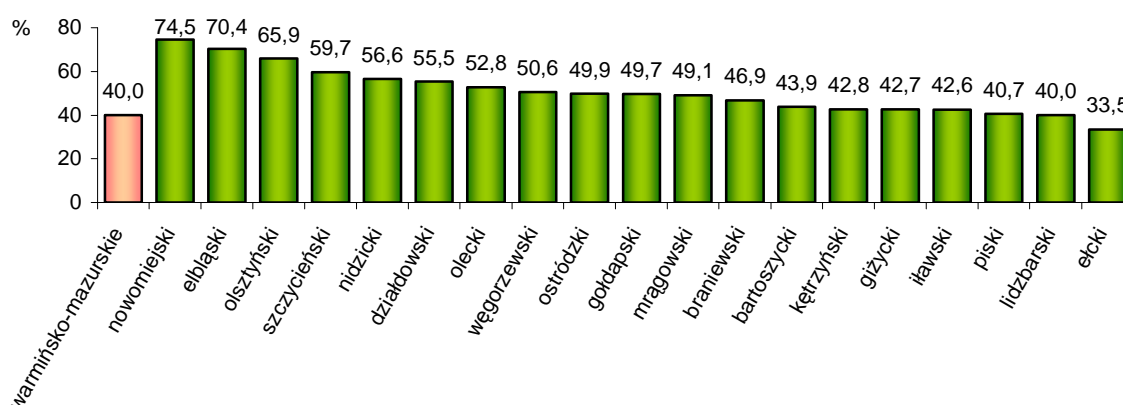
V. Obszary wiejskie i rolnictwo

Województwo warmińsko-mazurskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju pod względem udziału powierzchni obszarów wiejskich w całkowitej powierzchni. W 2007 r. obszary wiejskie zajmowały 2357,7 tys. ha, tj. 97,5% ogólnej powierzchni województwa. Większość terenów wiejskich w województwie pełni funkcje rolnicze, uzupełniane przez pozostałe formy działalności, w tym funkcje leśne i turystyczno-wypoczynkowe.

Ludność wiejska liczyła na koniec 2007 r. 570,9 mln osób, tj. 40% mieszkańców województwa. Udział ludności mieszkającej na wsi był największy w powiecie nowomiejskim (74,5%) i elbląskim (70,4%), najmniejszy w powiecie ełckim (33,5%).

Wykres nr 63

Udział ludności mieszkającej na wsi w ogóle mieszkańców wg powiatów ziemskich w 2007 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Obszary wiejskie województwa, analogicznie jak całe województwo, są na tle kraju najslabiej zaludnione. Gęstość zaludnienia w 2007 r. wyniosła 24 osoby/km² (analogiczna jak w woj. zachodniopomorskim), wobec 51 osób/km² w kraju. Na 1 mieszkańca wsi przypadało średnio 4,13 ha terenów wiejskich, co daje najwyższą lokatę w kraju (kraj - 1,97 ha) i decyduje o znacznie wyższym niż w innych regionach rozproszeniu sieci osadniczej. Przeciętnie w jednej miejscowości wiejskiej zamieszkiwało 151 osób (kraj - 275 osób), niższy wskaźnik wystąpił tylko w województwie podlaskim (122 osoby). Ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 63% ogółu ludności wiejskiej (kraj - 62%).

Sytuacja społeczno-ekonomiczna ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich województwa na koniec 2007 r. była gorsza niż w miastach. Kobieta mieszkająca na wsi żyje średnio 78,9 lat (kraj - 80,1 lat), a mieszkająca w mieście 80,1 lat (kraj - 79,6 lat). Mężczyzna mieszkający na wsi osiąga wiek 68,8 lat (kraj - 70,4 lat), a mieszkający w mieście 70,8 lat (kraj - 71,4 lat). Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 60 osób w wieku nieprodukcyjnym (kraj - 62), w tym 72 kobiety i 50 mężczyzn, a w miastach było to 51 osób.

Ludność mieszkająca na wsi jest mniej aktywna zawodowo niż w mieście. Średnioroczny współczynnik aktywności zawodowej na wsi wyniósł 48,8% (49,4% w 2006 r.) i był niższy o 4,3 punktu procentowego niż w miastach, a wskaźnik zatrudnienia - 42,4% (39,6% w 2006 r.) i był niższy o 6,1 punktu niż w mieście. Średnioroczna stopa bezrobocia według BAEL wyniosła 13,2% (19,8% w 2006 r.) i była wyższa niż w miastach o 4,2 punktu procentowego. Zarejestrowani na wsi bezrobotni stanowili ponad połowę bezrobotnych w województwie (51,9%, kraj - 44,9%), wśród nich większość stanowiły kobiety: województwo - 60,1%, kraj - 58,1%. W sektorze rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybactwo pracowało, analogicznie jak w kraju, 16,0% ogółu pracujących. Liczba pracujących na 100 ha użytków rolnych wynosiła 6,2 osób (w kraju 11 osób).

Również warunki mieszkaniowe na wsi były trudniejsze niż w mieście. Liczba oddanych mieszkań na 1000 mieszkańców wyniosła 2,4 (kraj - 3,1), a w miastach 5,2 (kraj - 3,8). Średnio, na osobę przypadało 21,6 m² powierzchni użytkowej mieszkania (kraj - 24,7 m²), a w miastach - 21,2 m² (kraj - 23,2 m²). Liczba osób przypadająca na 1 izbę mieszkalną wyniosła 0,89 (kraj - 0,85), a w mieście - 0,79 (kraj - 0,76).

Wyposażenie mieszkań na terenach wiejskich w instalacje sanitarne kształtowało się następująco:

- mieszkania wyposażone w gaz z sieci stanowiły tylko 2,6% ogółu mieszkań – 13. lokata w kraju (kraj – 18,3%) wobec 15. w 2006 r., a w miastach wskaźnik ten wyniósł 72,8% (kraj – 73,9%),
- w kanalizację (ustęp) wyposażonych było 74,9% mieszkań (kraj – 74,2%), w miastach – 97,7% (kraj – 94,4%), tj. o 22,8 punktu procentowego mniej niż w miastach (kraj - o 20,2 punktu),
- w wodociąg wyposażonych było 90,4% mieszkań (kraj – 88,7%) , w miastach – 99,8% (kraj – 98,5%) , tj. o 9,4 punktu mniej niż w miastach (kraj - o 9,8 punktu),
- w łazienkę wyposażonych było 75,8% mieszkań (kraj – 75,5%), w miastach – 94,8% (kraj – 92,1%) , tj. o 19 punktów mniej niż w miastach (kraj – o 16,6 punktów),
- w centralne ogrzewanie wyposażonych było 61% mieszkań (kraj – 64%), w miastach – 88,2% (kraj – 84,5%) , tj. o 27,2 punktu mniej niż w miastach (kraj – o 20,5 punktu).

Z oczyszczalni ścieków korzystało 31,4% ludności (kraj – 23,8%, 4. lokata).

Na 1000 mieszkańców przypadało 160 abonentów radiowych (o 74 mniej niż w miastach) i 157 telewizyjnych (o 70 mniej niż w miastach).

Rycina nr 13 Lesistość wg powiatów w 2007 r. (stan w dniu 31.12.)

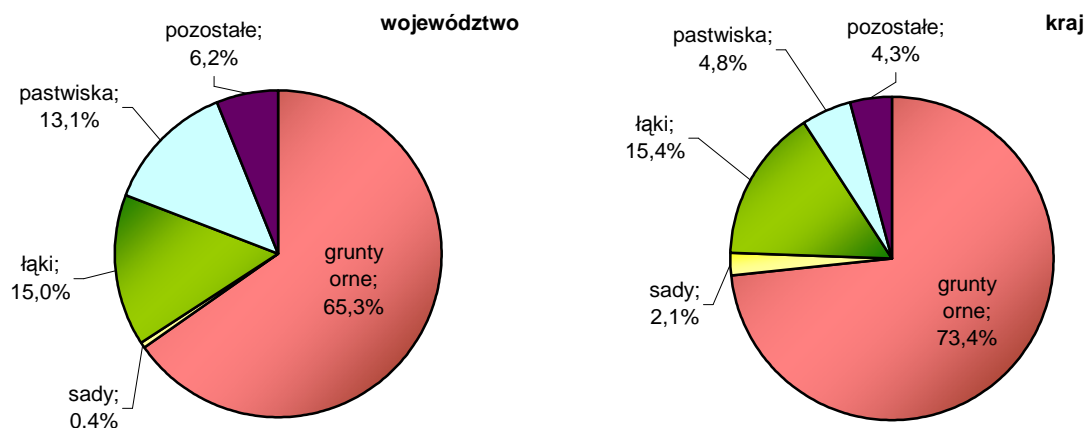

Lesistość w województwie w 2007 r. wyniosła 30,2% (kraj – 28,9%, 7. lokata). Najwyższa lesistość występuje w powiecie szczycieńskim (49,1%), piskim (48,5%), nidzickim (38,3%) i olsztyńskim (37,3%).

Źródło: Publikacje US w Olsztynie, <http://www.stat.gov.pl>

W województwie w 2007 r. użytkowano rolniczo 1089,1 tys. ha, co stanowiło 45,1% jego obszaru (kraj - 51,7%). W latach 1999-2007 nastąpił spadek powierzchni użytków rolnych w województwie o 16,6%, podczas gdy w kraju o 12,2%. W 2007 r. grunty orne stanowiły 65,3% użytków rolnych, tj. o 8,1 punktu procentowego mniej niż w kraju (kraj – 73,4%), sady – 0,4%, tj. o 1,7 punktu procentowego mniej niż w kraju (kraj – 2,1%), łąki – 15%, tj. o 0,4 punktu procentowego mniej niż w kraju (kraj – 15,4%), pastwiska – 13,1%, tj. o 8,3 punktu procentowego więcej niż w kraju (kraj – 4,8%). W porównaniu do 1999 r. nie nastąpiły zmiany w strukturze użytków rolnych, ale różni się ona od struktury krajowej.

Wykres nr 64 Struktura użytków rolnych w województwie i w kraju w 2007 r.

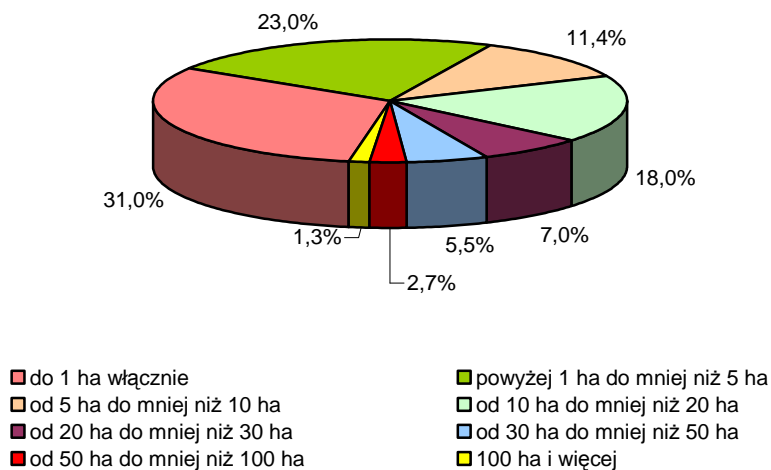
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Nakłady inwestycyjne w rolnictwie i łowiectwie na 1 ha użytków rolnych w 2007 r. wyniosły 220,5 ha (kraj – 223,7 ha, 8. lokata).

Obok znacznego areалу użytków rolnych, korzystnym czynnikiem charakteryzującym rolnictwo w województwie jest struktura wielkościowa gospodarstw. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa indywidualnego w województwie była dwukrotnie wyższa niż w kraju (województwo - 19,8 ha, kraj – 8,9 ha, 2. lokata). Największą grupę gospodarstw rolnych stanowiły gospodarstwa o areale do 1 ha – 31,0% (kraj – 29,9%) oraz od 1 ha do 5 ha – 23,0% (kraj – 40,2%). Znaczny udział w ogóle gospodarstw stanowiły również gospodarstwa o wielkości od 10 ha do 20 ha – 18,0% (kraj – 9,5%).

Wykres nr 65

Gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych w województwie w 2007 r.

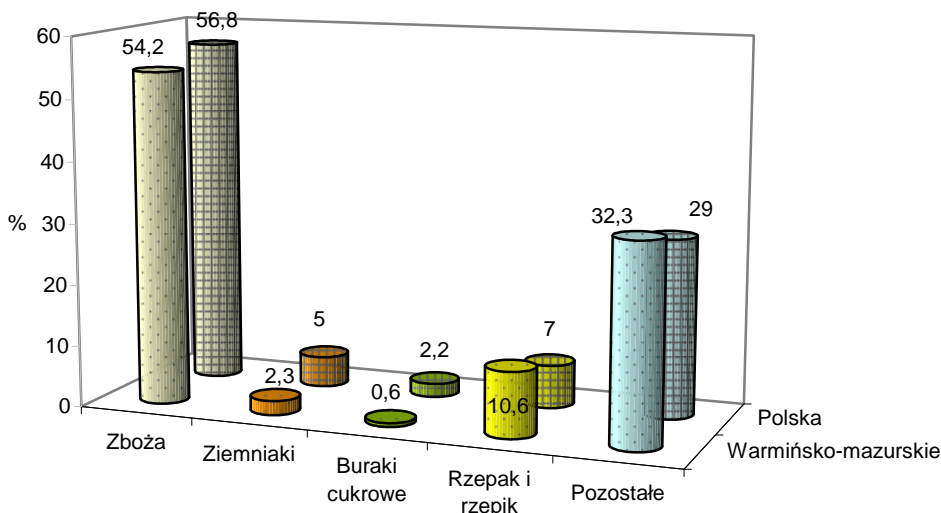

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

W województwie uprawiane były głównie zboża, które stanowiły ponad 54% powierzchni zasiewów, rośliny przemysłowe (głównie rzepak i rzepik) stanowiły 10,6%.

Wykres nr 66

Udział ziemiopłodów w ogólnej powierzchni zasiewów w kraju i w województwie w 2007 r.

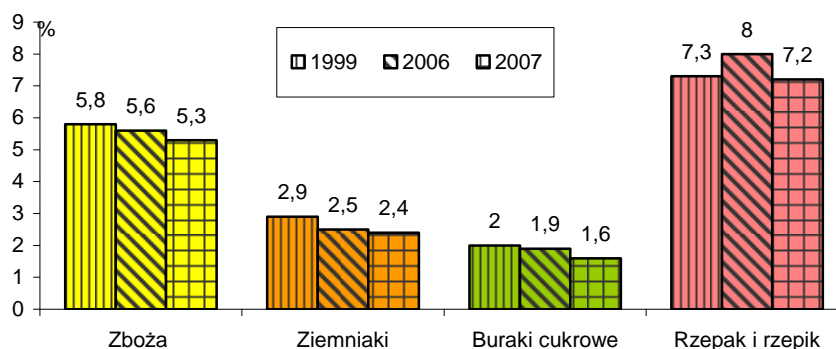

Do pozostałych zalicza się m. in. rośliny strączkowe i motylkowe, len, tytoń, owoce, pozostałe warzywa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

W analizowanym okresie 1999-2007 najwyższy udział w zbiorach krajowych województwo zajmowało w rzepaku i rzepiku.

Wykres nr 67
Udział województwa w zbiorach kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

W produkcji zwierzęcej dominuje hodowla bydła, chów trzody chlewnej oraz drobiarstwo, zwłaszcza produkcja indyków. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w województwie wyniosła 42 sztuki¹⁰ (kraj – 35,2; 4. lokata), a trzody chlewnej na 100 ha 81,7 sztuk¹¹ (kraj – 112,1, 8. lokata).

Rycina nr 14
Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych wg województw w 2007 r. w sztukach (stan w czerwcu)

Źródło: Rolnictwo w województwie warmińsko-mazurskim w 2007 roku, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2008 r.

W zakresie produkcji żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso na 1 mieszkańca, województwo uplasowało się analogicznie jak w roku poprzednim na 4. miejscu w kraju – 157,6 kg (kraj – 103,3 kg), a w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych zajęło ponownie 7. miejsce – 223,0 kg (kraj – 243,3 kg). W produkcji mleka na 1 ha użytków rolnych województwo utrzymało 4. lokatę w kraju (826 l, kraj - 726 l). W zakresie drobiu w dużym tempie wzrastała hodowla indyków. Ich stan zwiększył się z 49,9 tys. szt. w 2000 r. do 3,7 mln szt. w 2007 r.

Rolnictwo regionu było słabo wyposażone w środki produkcji. W 2007 r. na 100 ha użytków rolnych przypadało 5 ciągników, podczas gdy w kraju – 9,6. W roku gospodarczym 2006/7 w przeliczeniu na 1 ha zużyto 124,9 kg nawozów mineralnych lub chemicznych (kraj – 121,8 kg) oraz 30,1 kg nawozów wapniowych (kraj – 37,4 kg).

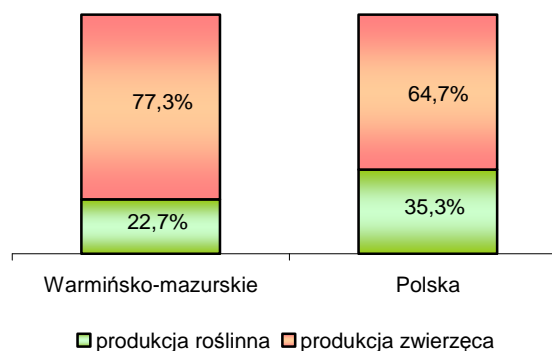
¹⁰ stan w czerwcu

¹¹ stan w końcu lipca

Wykres nr 68
Struktura towarowej produkcji rolniczej w kraju i w województwie w 2006 r.

Rolnictwo odgrywa istotną rolę w strukturze gospodarki. Sektor rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa i rybactwa wytworzył w 2006 r. 8,2% wartości dodanej brutto (kraj – 4,3%). Wartość produkcji dodanej na pracującego wyniosła 31,3 tys. zł (2. lokata, kraj – 17,0 tys. zł) wobec 30,5 tys. zł w 2005 r. W 2006 r. województwo wytworzyło 5,1% krajowej produkcji globalnej rolnictwa i 5,3% towarowej produkcji rolniczej. W produkcji towarowej dominowała produkcja zwierzęca – 77,3%. W produkcji roślinnej najwyższy udział miały zboża 11,2% (kraj – 6,7%), natomiast w produkcji zwierzęcej - mleko krowie – 32,5% (kraj - 19,4%).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDR

Obszary wiejskie województwa charakteryzuje niski poziom przedsiębiorczości. W 2007 r. zarejestrowanych było tam 28,0 tys. podmiotów gospodarczych, tj. 24,8% ogółu podmiotów w województwie, w tym 22,0 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W przeliczeniu na 10 tys. ludności na wsi było 491 podmiotów, a w miastach 994.

Na koniec 2007 r. w województwie funkcjonowało 438 ekologicznych gospodarstw rolnych, tj. prawie dwukrotnie więcej niż w roku poprzednim (w kraju – 6618, wobec 3504 w 2006 r.) oraz 335 w trakcie przestawiania (w kraju - 5252). Gospodarstwa ekologiczne łącznie zajmowały 28,8 tys. ha, w kraju – 287,5 tys. ha. Do ewidencji producentów w województwie wpisanych było w 55604 producentów rolnych (2,9% ogółu kraju – 12. miejsce).

Rolnictwo odgrywa wciąż istotną rolę w strukturze gospodarki województwa – sektor rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa stanowił w 2006 r. 8,2% wartości dodanej brutto, podczas gdy w kraju 4,3%, a średnio w UE-27 1,9%. Udział pracujących w tych sektorach w województwie był niemal trzykrotnie wyższy niż średnio w Unii. Na zajmujących większość powierzchni województwa obszarach wiejskich sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców była gorsza niż w miastach.

VI. Budżety jednostek samorządu terytorialnego (JST)

Rok 2007 był kolejnym, czwartym rokiem funkcjonowania JST w warunkach stabilnych zasad kształtowania dochodów tych jednostek.¹² Ukazały się rozporządzenia Ministra Finansów określające podział części równoważącej subwencji ogólnej na 2007 r. oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej dotyczące podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla JST w 2007 r. Ustawą z dnia 8 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw zasadnicze zmiany zostały wprowadzone w zasadach gospodarowania uzyskanymi dochodami. Przy realizacji projektów i programów unijnych objętych nowym okresem programowania na lata 2007-2013 przyjęto odmienne od dotychczasowych drogi przepływu środków do beneficjentów. Nastąpiło rozszerzenie zakresu środków z budżetu Unii Europejskiej, otrzymywanych przez JST w formie dotacji rozwojowej za pośrednictwem budżetu państwa. Zdecydowanie wzrosło znaczenie województw samorządowych jako instytucji zarządzających i pośredniczących w zarządzaniu środkami na realizację programów operacyjnych. Środki te stanowiąc dochód województw samorządowych przekazywane były beneficjentom regionalnych programów operacyjnych w formie dotacji zaliczanej do dochodów tych beneficjentów. Od 2004 r., od którego obowiązują stabilne zasady finansowania JST, dochody tych jednostek wzrosły w województwie w tempie zbliżonym do średniej krajowej tj. o 42,3%. (kraj - o 43,6%), na co wpływ miała utrzymująca się dobra koniunktura gospodarcza.

W 2007 r. jednostki samorządu terytorialnego województwa wszystkich trzech szczebli uzyskały dochody w wysokości prawie 4940 mln zł, a wydatki sięgały 4857 mln zł. Osiągnięto analogicznie jak w kraju dodatni wynik finansowy w wysokości 82,1 mln zł, na planowaną wielkość deficytu minus 156,4 mln zł (kraj odpowiednio: 2267 mln zł i minus 8428 mln zł). Wygospodarowanie w 2007 r. nadwyżki umożliwiło wielu JST zmniejszenie obciążeń zobowiązaniami z tytułu wcześniej zaciągniętych kredytów i pożyczek. Relacja zobowiązań JST wliczanych do długu publicznego do ich dochodów budżetowych w

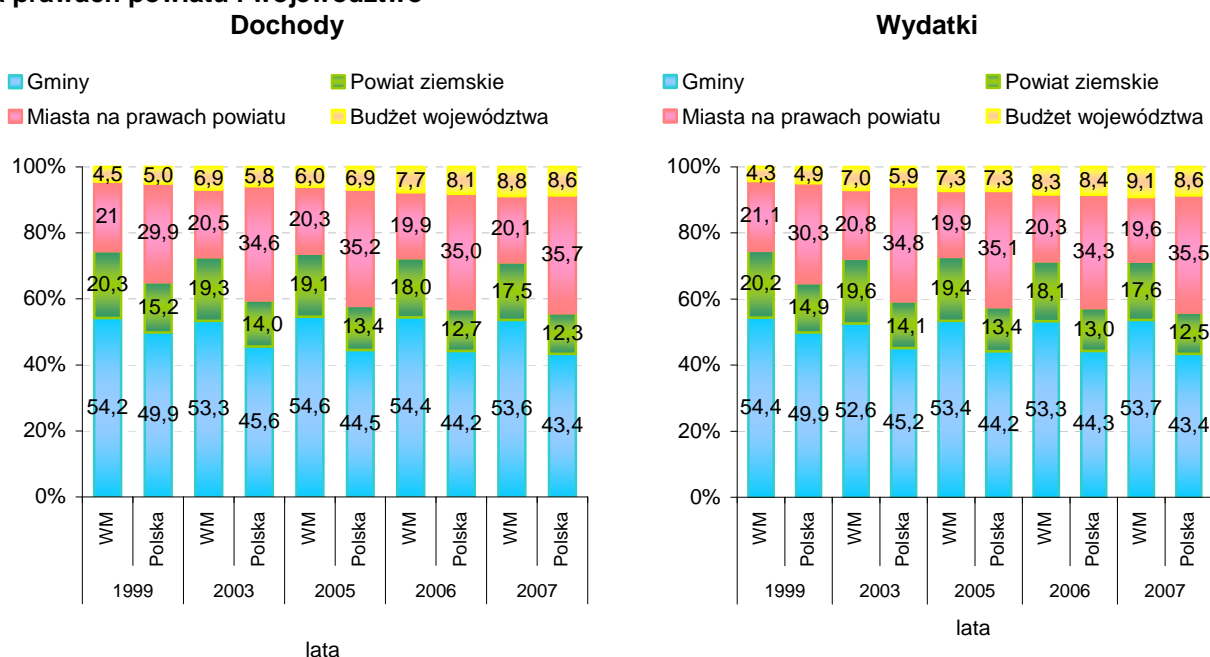
¹² Od 2004 r. zasady kształtowania dochodów reguluje ustawa z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. nr 2003, poz.1266 z późniejszymi zmianami), w której nie dokonano zmian istotnych dla poziomu osiągniętych przez JST dochodów.

skali województwa uległa zmniejszeniu do 20,6% (kraj 19,7%) tj. o 2,8 punktu w odniesieniu do roku poprzedniego (kraj o 1,6 punktu) wobec zbliżonego wskaźnika w 2003 r., a 8,3% w 1999 r. (kraj 9,5%).

W przekroju poszczególnych poziomów JST analogicznie jak w kraju główną część zadań samorządowych realizowały gminy, dysonujące największymi środkami. Od początku funkcjonowania województwa dochody gmin stanowiły ponad 54% ogółu dochodów JST, w 2007 r. ich udział wyniósł 53,6% tj. 0,6 punktu mniej niż w 1999 r. Na wyniki w kraju rzutowało przekształcenie Warszawy ze związku gmin w miasto na prawach powiatu na mocy Ustawy z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy. W skali kraju widoczne było stopniowe zmniejszanie się roli powiatów ziemskich w kwocie realizowanych dochodów a w województwie ich udział wahał się w granicach 20,3%-17,7%. Najbardziej widoczny był wzrost udziału budżetu samorządu województwa z 4,5% na początku funkcjonowania do 8,8% w 2007 r. (kraj z 5,0% do 8,6%).

Wykres nr 69

Dochody i wydatki budżetów JST Warmii i Mazur w podziale na gminy, powiaty ziemskie, miasta na prawach powiatu i województwo

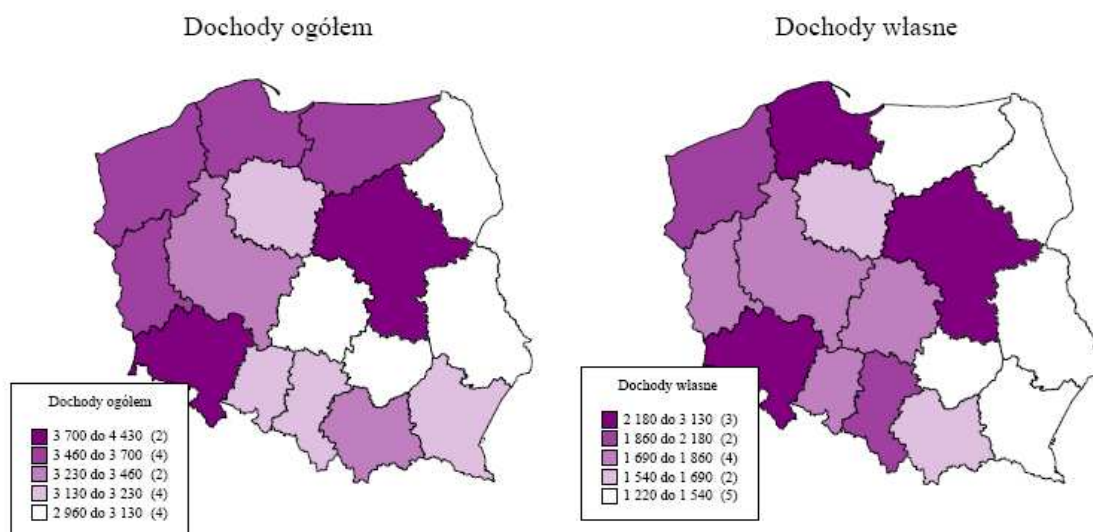
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Dochody budżetowe JST województwa nadal wzrastały w porównaniu do roku poprzedniego na poziomie zbliżonym do średniej krajowej, tj. o 12,0% (kraj o 12,3%), a wydatki o 6,1% (kraj o 7,6%). Udział dochodów własnych (łącznie ze środkami pozabudżetowymi na dofinansowanie zadań własnych) w dochodach JST ogółem analogicznie jak w pozostałych województwach Polski Wschodniej był nadal znacznie niższy niż średni wskaźnik w kraju, wyniósł 44,4% (kraj – 56,4%) – utrzymała się 13. lokata. Wyższy udział niż średni poziom krajowy utrzymała się nadal tylko w 4 województwach, tj. mazowieckim, dolnośląskim, śląskim i pomorskim. Wyniki tych województw wciąż decydująco wpływały na średni poziom w skali kraju. W pozostałych województwach dysproporcje są znacznie mniejsze. Natomiast JST warmińsko-mazurskiego nadal w zdecydowanie większym stopniu niż średnio w kraju korzystały z subwencji ogólnej, która stanowiła 34,3% dochodów ogółem (kraj – 28,0%) – 5. lokata w kraju i dotacji celowych - 21,3% (kraj – 15,6%) - 1. lokata.

Wysoka dynamika dochodów budżetowych spowodowała znaczny ich wzrost w przeliczeniu na 1 mieszkańca, tj. z 1617 zł, w 1999 r. (kraj - 1679 zł) do 3462 zł w 2007 r. (kraj - 3447 zł), tj. zwiększenie ponad dwukrotne. Zapewniło to województwu w rankingu krajowym 6. lokatę w 2007 r., a przede wszystkim trwałe przesunięcie województwa z grupy uzyskujących w 1999 r. dochody niższe od średniej krajowej do grupy województw przekraczających ten poziom. Relacja dochodów ogółem przypadających na 1 mieszkańca w porównaniu do średniego poziomu w kraju uległa poprawie z 96% w 1999 r. do 104% w 2003 r., w latach 2004-2007 kształtowała się na poziomie zbliżonym do średniej krajowej. Mniej korzystna sytuacja nadal dotyczy dochodów własnych per capita, gdzie relacja do średniej krajowej wyniosła ok. 80%, co zapewniło. 12. lokatę w kraju. Utrzymała się przewaga

województw silnych ekonomicznie, tj. mazowieckiego – relacja 161%, dolnośląskiego – 122%, pomorskiego - 112%.

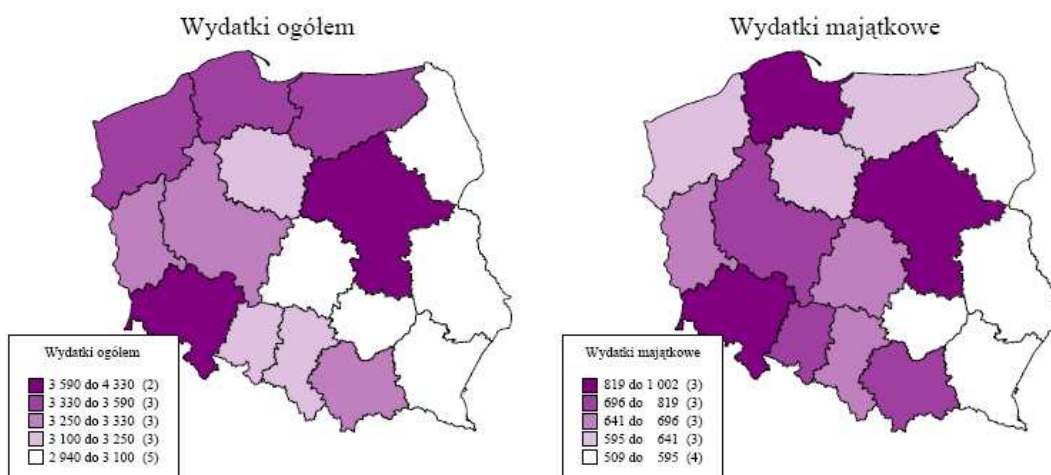
Rycina nr 15
Dochody jednostek samorządu terytorialnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2007 r. (zł)

Źródło: Sprawozdanie z działalności Regionalnych Izb Obrachunkowych i wykonania budżetu przez jednostki samorządu terytorialnego w 2007 roku. <http://www.rio.gov.pl>

Warmińsko-mazurskie nadal uzyskiwało najwyższe w kraju kwoty dotacji celowych, przypadających na 1 mieszkańca. Ich poziom w 2007 r. był wyższy niż średnia krajowa o 37% - 1. lokata, a subwencji z budżetu państwa o 23% - 2. lokata, za województwem podkarpackim. Korzystanie przez JST w coraz większym zakresie z kredytów i pożyczek pozwalało realizować im w ostatnich latach wydatki budżetowe przekraczające poziom uzyskanych dochodów. Natomiast w 2007 r. w województwie analogicznie jak w skali kraju poniesione wydatki były niższe od uzyskanych dochodów. Poziom wydatków na 1 mieszkańca województwa wyniósł 3405 zł (kraj - 3387 zł) co uplasowało województwo na 4. lokacie w kraju. Mapa obrazująca poziom wydatków budżetowych na 1 mieszkańca w przekroju województw w dużym stopniu pokrywała się z mapą zróżnicowania dochodów.

Rycina nr 16
Wydatki jednostek samorządu terytorialnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2007 r. (zł)

Źródło: Sprawozdanie z działalności Regionalnych Izb Obrachunkowych i wykonania budżetu przez jednostki samorządu terytorialnego w 2007 roku. www.rio.gov.pl

Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem wahał w granicach od 12,6% w 2000 r. do 18,2% w 2006 r. W 2007 r. wskaźnik ten wyniósł 17,5% (kraj 21%), co jednak umożliwiło przesunięcie się na 14. lokatę w kraju z 16. lokaty w latach poprzednich. W przeliczeniu na 1 mieszkańca poniesione wydatki majątkowe wyniosły 595 zł (kraj – 710 zł), co dało 12. lokatę w kraju, (2006 r. -13. lokata).

1. Budżety gmin

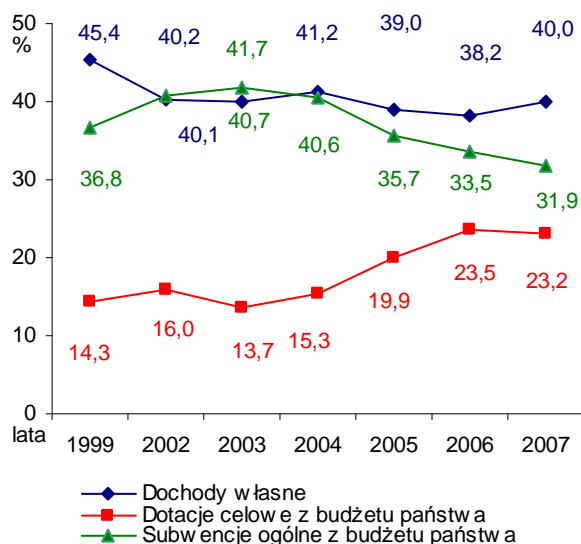
Dochody budżetowe gmin w 2007 r. zrealizowane zostały w kwocie 2664,4 mln zł, co stanowiło 53,6% ogółu dochodów budżetów JST (kraj - 43,4%). W stosunku do roku poprzedniego dochody wzrosły na poziomie zbliżonym do kraju, tj. o 10,3%, a w porównaniu do 1999 r. o 106,7% (kraj - 76,2%). W odniesieniu do roku poprzedniego wzrost dochodów w poszczególnych typach gmin był zbliżony, w gminach miejskich nastąpił ich wzrost o 10,4% (kraj - 11,9%), miejsko-wiejskich o 9,7% (kraj - 10,9%) i o 10,7% w gminach wiejskich (kraj - 8,8%). Natomiast w porównaniu do 1999 r. w gminach miejskich nastąpił ich wzrost o 98,8% (kraj - 19,4%), miejsko-wiejskich o 112,8% (kraj - 104,6%) i o 107,2% w gminach wiejskich (kraj - 109,1%).

Wydatki budżetów gmin wyniosły odpowiednio 2610,7 mln zł - 53,7% wydatków łącznych budżetów JST (kraj - 43,4%). Wydatki wzrosły o 7,0% odnosząc się do 2006 r. (kraj o 5,4%) i ponad 99% do 1999 r. (kraj o 55,5%).

Gminy zamknęły rok 2007 dodatnim wynikiem finansowym: 33,7 mln zł wobec minus 42 mln zł w 2006 r. i minus 31,2 mln zł w 1999 r.

Wykres nr 70

Struktura według głównych źródeł dochodów budżetów gmin w województwie

Struktura dochodów gmin w 2007 r. uległa nieznacznej zmianie. Najwyższe wpływy nadal uzyskano z tytułu:

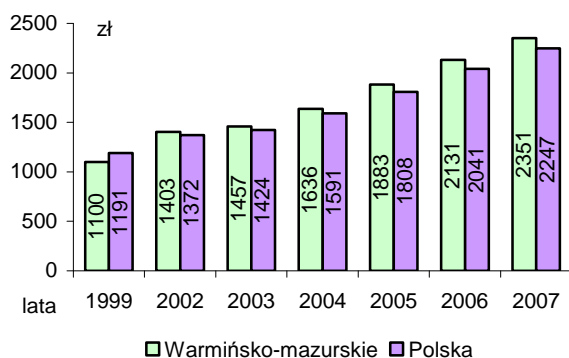
- dochodów własnych: 1057,8 mln zł - 40,0% ogółu dochodów gmin (kraj - 46,6%). Ogółem z środkami ze źródeł pozabudżetowych stanowiły 43,9% (kraj - 49,5%) - 10. lokata w kraju,
- subwencji ogólnej: 844,8 mln zł - 31,9% dochodów ogółem gmin (kraj - 31,3%) - 7. lokata,
- udział dotacji celowych z budżetu państwa wyniósł 614,2 mln zł - 23,2% (kraj - 18,1%). Dotacje ogółem łącznie z funduszami celowymi stanowiły 24,1% (kraj - 19,2%) - 1. lokata.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Dochody budżetów gmin w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły 2351 zł (kraj - 2247 zł). Uplasowało to gminy województwa na 6. miejscu w kraju, a w dochodach własnych utrzymała się 10. lokata. Dochody własne na 1 mieszkańca były nadal niższe o 7% niż średnio w kraju. Natomiast dotacje celowe były wyższe o 32% (najwyższy wskaźnik w kraju), a subwencje o 7%. Zarówno najwyższe dotacje, jak i subwencje utrzymały się w gminach wiejskich, natomiast dochody własne w gminach miejskich. Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca województwa w okresie 1999-2007 zwiększyły się w tempie szybszym niż średnia w kraju, tj. o 113,7% (kraj o 88,6%). W odniesieniu do roku poprzedniego wzrost wskaźnika w województwie był zbliżony do krajowego - o 10,3%.

Wykres nr 71

Dochody na 1 mieszkańca w gminach województwa i w kraju

Od 2002 r. gminy województwa utrzymują się w grupie regionów o wyższym niż średni w kraju poziomie dochodów na 1 mieszkańca. Relacja tych dochodów w województwie w odniesieniu do średniego poziomu w kraju uległa sukcesywnej poprawie z 92,3% w 1999 r. do 104,4% w 2006 r. i 104,6% w 2007 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Występuje zróżnicowanie w poziomie dochodów na 1 mieszkańca w poszczególnych typach gmin. Najwyższy ich poziom od początku funkcjonowania województwa dotyczył gmin wiejskich ze średnią w 2007 r. 2475 zł, przy średniej dla wszystkich typów gmin 2351 zł. Dochody per capita podobnie jak dochody ogółem w latach 1999-2007 wzrastały najszybciej w gminach miejsko-wiejskich, najwolniej w miejskich. Zbliżone tendencje dotyczą wydatków budżetów gmin per capita.

Tabela nr 3

Dochody i wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca w województwie w latach 1999-2007

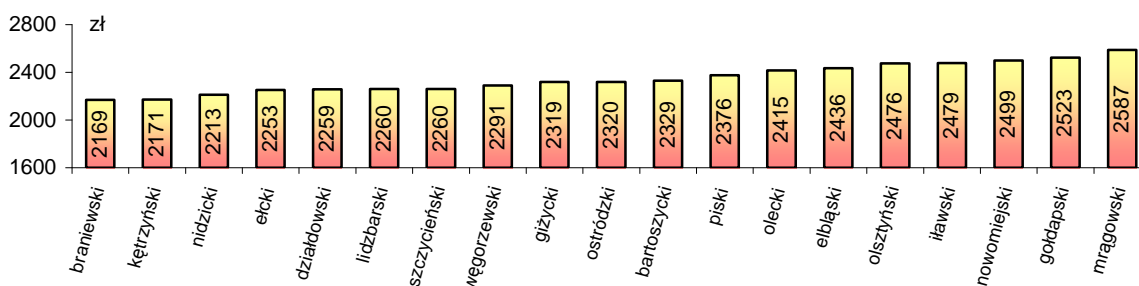
Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca w zł w województwie									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Miejskie	1053	1125	1183	1326	1410	1582	1777	1975	2183
Miejsko-wiejskie	1066	1144	1218	1401	1425	1604	1876	2151	2368
Wiejskie	1174	1258	1350	1468	1527	1714	1978	2242	2475
Ogółem gminy	1100	1178	1254	1403	1457	1636	1883	2131	2351
Wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca w zł w województwie									
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Miejskie	1059	1171	1217	1358	1414	1575	1797	1999	2135
Miejsko-wiejskie	1120	1194	1280	1444	1455	1628	1856	2195	2353
Wiejskie	1191	1307	1385	1488	1593	1770	1977	2282	2444
Ogółem gminy	1127	1227	1298	1434	1492	1663	1881	2168	2321

Źródło: Obliczenia własne na podstawie na podstawie opracowań Budżety jednostek samorządu terytorialnego 1999-2002 i 2003-2007, Sprawozdanie z działalności Regionalnych Izb Obrachunkowych i wykonania budżetu przez jednostki samorządu terytorialnego w 2007 roku. www.rio.gov.pl

Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach poszczególnych powiatów wahały się w 2007 r. od 2169 zł w powiecie braniewskim do 2587 zł w gminach powiatu mrągowskiego. Relacja między wskaźnikiem najniższym a najwyższym uległa poprawie do 83,8% w 2007 r. wobec 78,7% w 2006 r.

Wykres nr 72

Dochody budżetów gmin na jednego mieszkańca w poszczególnych powiatach w 2007 r.

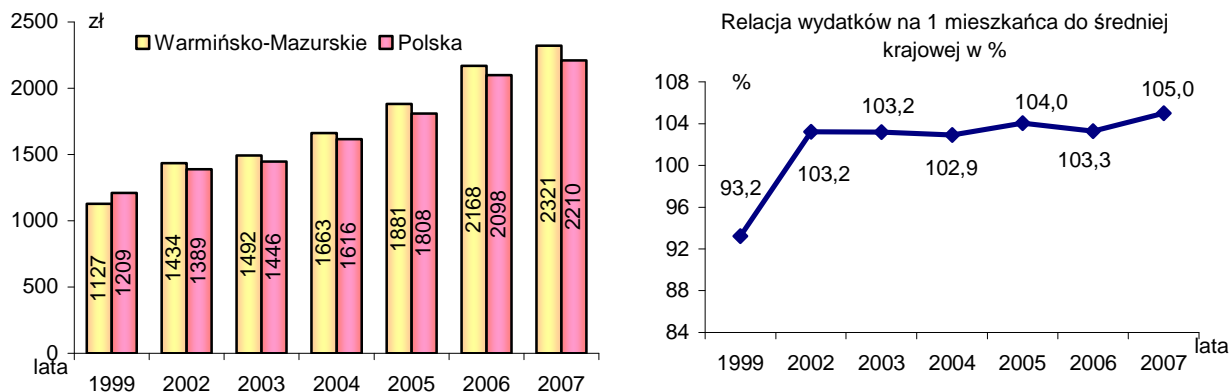

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

W przekroju podregionów najwyższy udział w dochodach budżetów gmin województwa dotyczy gmin podregionu olsztyńskiego - w dochodach budżetów gmin województwa wyniósł 38,8%, elbląskiego 36,1%, a ełckiego 25,1%. Wydatki budżetowe gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz relacje do średniej krajowej od 2002 r. kształtują się korzystnie.

Wykres nr 73

Wydatki budżetowe gmin ogółem na 1 mieszkańca w województwie i w kraju

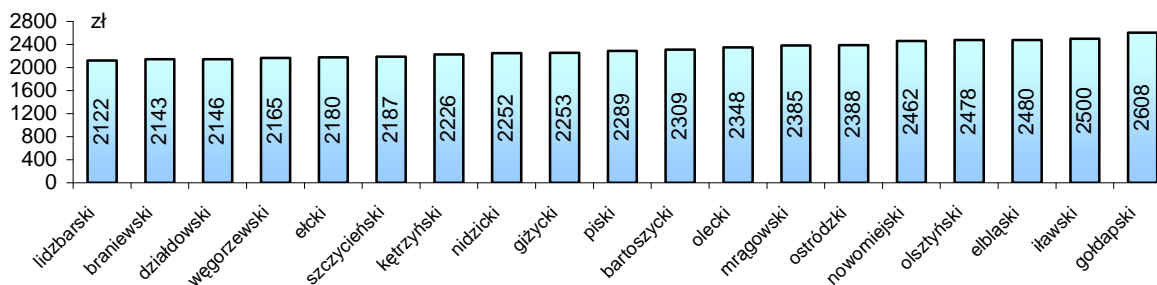

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Wydatki budżetowe gmin per capita, podobnie jak dochody budżetowe wykazują zróżnicowanie w układzie terytorialnym: od 2122 zł w gminach powiatu lidzbarskiego do 2608 zł w gminach powiatu gołdapskiego. Relacja między wskaźnikiem najwyższym a najniższym uległa poprawie do 81% wobec 75% w 2006 r. Analogicznie jak w dochodach ich poziom najwyższy był w gminach wiejskich –2444 zł (5,3% wyższy niż średni poziom wskaźnika w gminach ogółem), a najniższy w gminach miejskich 2135 zł (8% niższy jak w gminach ogółem). W gminach miejsko-gminnych przewyższał średni wskaźnik dla gmin województwa o 1,4% i wyniósł 2353 zł.

Wykres nr 74

Wydatki budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w powiatach ziemskich

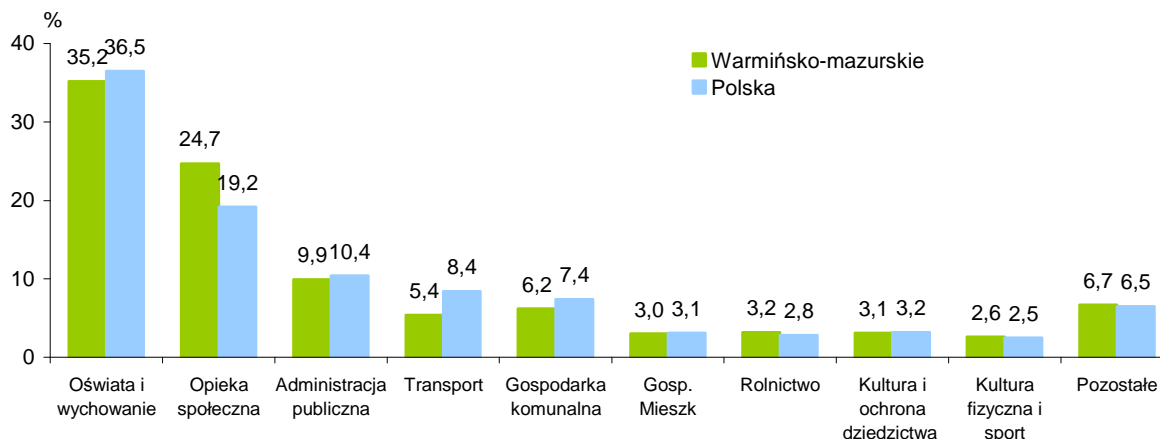

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach budżetów gmin ogółem obniżył się z 16,5% w 2006 r. do 15,5% w 2007 r. (w kraju z 20,1% do 18,5%), wobec 18,6% w 1999 r. i około 15% w latach 2000-2005, co plasuje gminy województwa na 14. lokacie w kraju, wobec 16. w 2006 r. W przekroju powiatów pierwszą lokatę zajęły gminy powiatu olsztyńskiego - 23,7%, a ostatnią braniewskiego - 6,6%. Natomiast poziom gminnych wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca gminy w województwie wyniósł 359 zł i był niższy o 12,2% niż średni poziom krajowy, co plasuje gminy województwa na 12. miejscu w kraju (2006 r. – 14. lokata). Poziom tych wydatków wahał się od 329 zł w gminach wiejskich do 393 zł w gminach miejsko-wiejskich, a w miejskich stanowił 357 zł. W strukturze działowej wydatki koncentrowały się, podobnie jak w kraju, w dziale oświaty i wychowania stanowiąc ponad 35,2% ogółu wydatków (kraj - 36,5%) oraz opiece społecznej – 24,7% wydatków (kraj - 19,2%).

Wykres nr 75

Struktura procentowa wydatków budżetów gmin wg działów w 2007 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

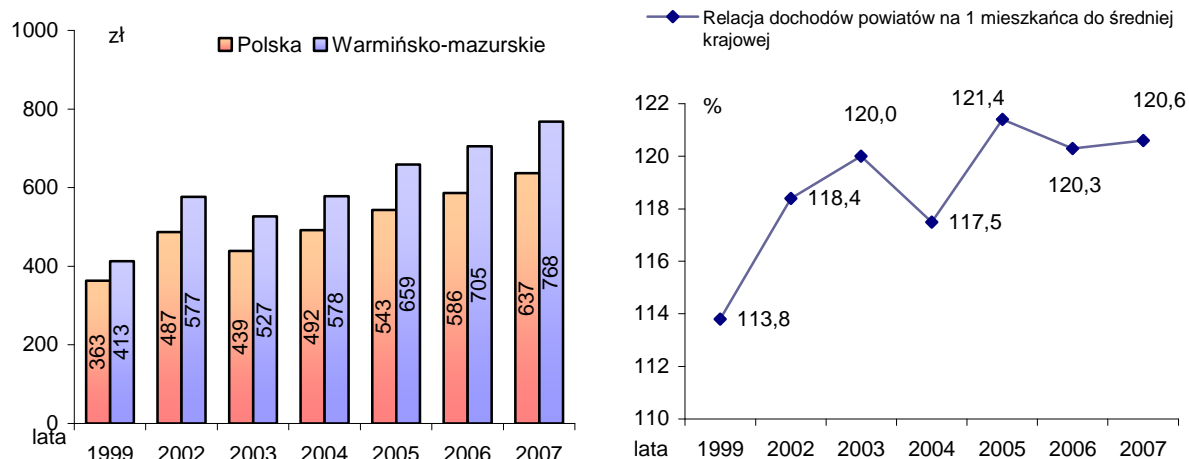
2. Budżety powiatów

Powiaty ziemskie w 2007 r. zrealizowały dochody budżetów w wysokości 864,1 mln zł, co stanowiło 17,5% ogółu dochodów budżetów JST (kraj - 12,3%). Dochody w odniesieniu do 2006 r. wzrosły na poziomie analogicznym jak w kraju, tj. o 8,8%, a w porównaniu do 1999 r. w tempie szybszym niż średnio w kraju, tj. o 79,9% (kraj o 64,1%). Wydatki budżetów powiatów wyniosły 856,9 mln zł, tj. 17,6% wydatków łącznych budżetów JST (kraj - 12,5%). Od 1999 r. po raz pierwszy wystąpił dodatni wynik budżetów powiatów, który na koniec 2007 r. wyniósł 7,2 mln zł wobec minus 36,3 mln zł w 2006 r. i minus 4,9 mln zł w 1999 r. Główne źródła dochodów powiatów w 2007 r.:

- subwencja ogólna budżetu państwa 459,1 mln zł, podstawowe źródło dochodów powiatów. Stanowiła 53,1% dochodów ogółem powiatów – 1. lokata w kraju (kraj – 46,1%), wobec 51,6% w 2006 r. i 45,1% w 1999 r. Część oświatowa, podobnie jak w gminach stanowiła zasadniczą część tej subwencji i wynosiła 39% (kraj – 36,9%) dochodów ogółem wobec 40,2% w 2006 r. i 33,7% w 1999 r.,
- dotacje celowe z budżetu państwa, których udział w dochodach budżetów powiatów ogółem analogicznie jak w kraju wyniósł 18,3% wobec 48,8% w 1999 r. i 18,4% w 2006 r. Dotacje ogółem łącznie z funduszami celowymi stanowiły 22,7% (kraj - 21,7%) – 4. lokata,
- dochody własne stanowiły 21,9% (kraj - 29,6%) dochodów budżetów powiatów, wobec 5,5% w 1999 r. i 20,7% w 2006 r. Dochody własne łącznie ze środkami na ich dofinansowanie ze źródeł pozabudżetowych stanowiły 24,1% dochodów (kraj - 32,2%), co plasuje powiaty województwa na 16. lokacie.

Dochody budżetów powiatów w 2007 r. w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły 768 zł (kraj - 637 zł), nadal kształtowały się w układzie województw na poziomie najwyższym w kraju, natomiast w dochodach własnych uzyskano 10. miejsce. Relacja do średniej krajowej korzystna, uległa poprawie z 113,8% w 1999 r. do 120,6% w 2007 r. Powiaty województwa nadal osiągały najwyższe w kraju dochody per capita z subwencji ogólnej, 408 zł (kraj - 293 zł), a z dotacji celowych była to kwota 175 zł (kraj - 138 zł) i 3. lokata w kraju. Subwencje na 1 mieszkańca powiatów w województwie były wyższe o 39% niż średni ich poziom w kraju, a dotacje celowe o 27%.

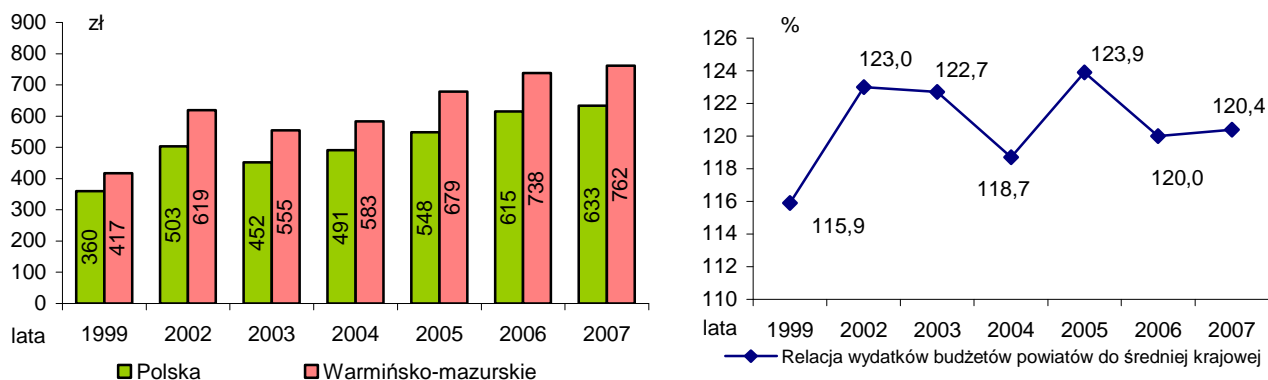
Wykres nr 76
Dochody budżetów powiatów na 1 mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

W 2007 r. w przekroju powiatów najniższy dochód budżetowy powiatu per capita – 585 zł utrzymał się w powiecie działowskim, a najwyższy 1281 zł w węgorzewskim. Rozpiętość między powiatami najbogatszymi i najbiedniejszymi była zatem nadal duża, ponad dwukrotna. Mierząc poniesione wydatki budżetowe powiatów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w powiatach województwa osiągnięto poziom 762 zł (kraj – 633 zł), co stanowiło najwyższą kwotę w kraju.

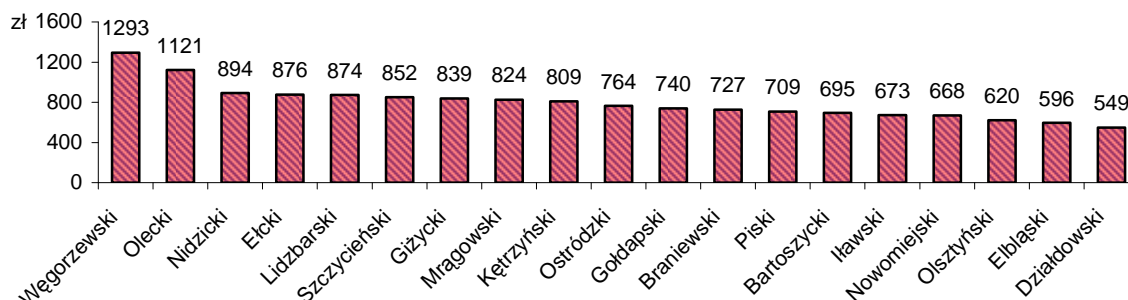
Wykres nr 77
Wydatki budżetów powiatów na 1 mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Analogicznie jak w dochodach, najwyższy poziom wydatków budżetowych powiatów per capita występował w powiecie węgorzewskim, a najniższy w działowskim.

Wykres nr 78
Wydatki budżetów powiatów ziemskich na 1 mieszkańca w 2007 r.

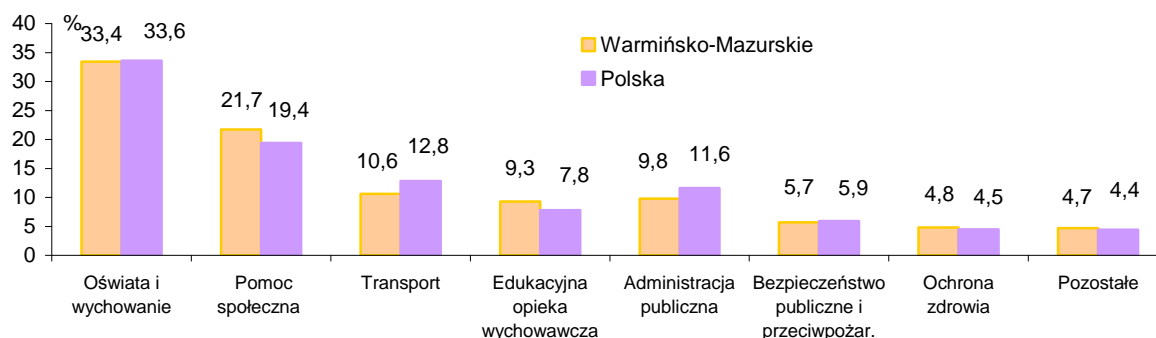
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Struktura działowa wydatków budżetowych powiatów ziemskich zbliżona była do średnich uzyskiwanych w kraju. Dominowały wydatki na oświatę i wychowanie oraz na opiekę społeczną.

Wykres nr 79

Struktura działowa wydatków budżetowych powiatów ziemskich w 2007 r.

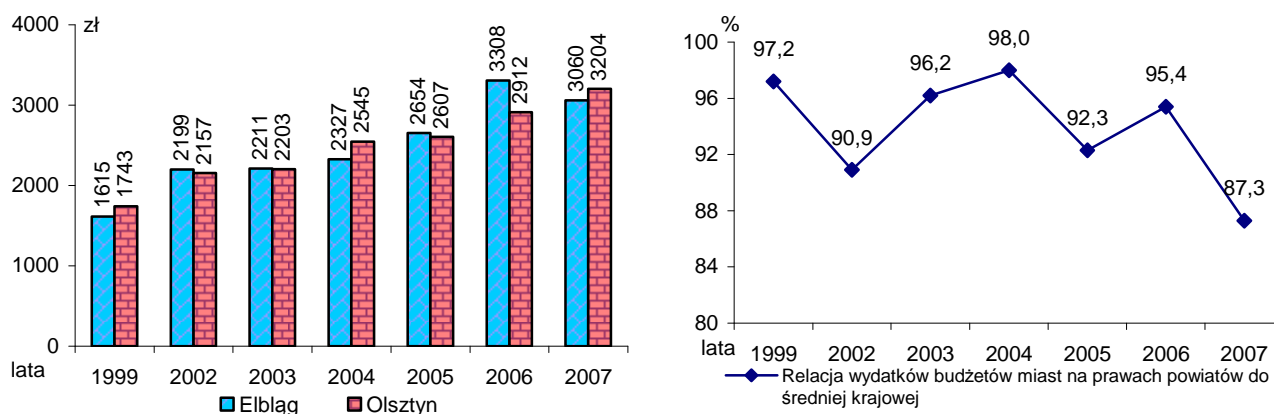
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Procentowy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach powiatów ogółem zwiększył się z 5,3% w 1999 r. do 11,6% w 2006 r., a w 2007 r. wyniósł 10,3% (kraj - 13,1%) – 12. lokata. Udział wyższy niż średni poziom w kraju wystąpił w 5 województwach. Wydatki inwestycyjne powiatów na 1 mieszkańca powiatu w województwie wyniosły 78 zł wobec średniej krajowej 83 zł (8. lokata).

Miasta na prawach powiatu jako szczególna kategoria gmin realizują zadania przypisane zarówno gminom, jak i powiatom. Ich dochody wyniosły 995,0 mln zł, a wydatki 949,2 mln zł. W wyniku nowej regulacji ustawy zwiększył się udział dochodów własnych miast na prawach powiatu z 44,3% w 1999 r. do 55,1% w 2006 r. i 56,9% w 2007 r. (kraj 65,7%). Łącznie ze środkami pozabudżetowymi na dofinansowanie zadań własnych – udział wyniósł 58,5% (kraj – 70,3 %). Udział subwencji ogólnej wyniósł 25,4% (kraj -19,9%) a dotacji celowych z budżetu państwa 12,1% (kraj – 9,0%). W strukturze działowej największy udział w wydatkach budżetowych miast na prawach powiatu stanowiły wydatki na oświatę i wychowanie – 33,5% (kraj – 28,2%) wobec 31,4% w 2006 r. i 32,6% w 2003 r. oraz opiekę społeczną – 18,5% (17,5% w 2006 r. i 15% w 2003 r.) przy średniej w kraju 13,3%. W skali kraju drugą pozycję zajmuje transport - 21,3%, a województwie jest to trzecia lokata z udziałem 14,2%. Dochody budżetowe miast na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca wzrosły z 1643 zł w 1999 r. do 2913 zł w 2006 r. i 3295 w 2007 r. (kraj - 3678 zł) - 9. lokata, a wydatki z 1688 zł do 3143zł (kraj - 3599 zł) – 10. lokata. Relacja do średnich krajowych w dochodach ogółem obniżyła się z 97% do 89,6%, a w wydatkach z 97,2% do 87,3%. Dochody własne per capita stanowiły 77,5% średniego poziomu w kraju.

Wykres nr 80

Wydatki budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w latach 1999-2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

3. Budżet województwa

Od 2007 r. stosownie do zapisów ustawy o zasadach prowadzenia polityki regionalnej samorząd województwa, jako instytucja otrzymuje z budżetu państwa – w formie zaliczki, dotacje rozwojową na realizację regionalnych programów operacyjnych, stanowiącą jego dochód. W 2007 r. dochody budżetu województwa warmińsko-mazurskiego wyniosły 435,8 mln zł a ich tempo wzrostu było wyższe niż średnia w kraju drugi kolejny rok w porównaniu do roku poprzedniego, tj. o 27,9% (kraj o 19,6%), podczas gdy w latach 2004-2005 uzyskane wskaźniki dynamiki w województwie licząc do roku poprzedniego były niższe niż średnio w kraju. Łącznie w latach 2004-2007 uzyskano dynamikę dochodów budżetu województwa w wysokości 171,6%, tj. niemal o 9 punktów procentowych wyższą niż w kraju. W odniesieniu do 1999 r. dochody budżetu województwa w skali województwa wzrosły ponad czterokrotnie (kraj - 3,5 krotnie).

Tabela nr 4

Wskaźniki dynamiki dochodów budżetu województwa na tle kraju w latach 2003-2007

Wyszczególnienie	2007 r. Dochody (mln zł)	Wskaźniki dynamiki dochodów budżetu województwa ogółem				
		2004/2003	2005/2004	2006/2005	2007/2006	2007/2004
Kraj	11348,9	152,7	101,4	134,2	119,6	162,8
Warmińsko-mazurskie	435,8	120,0	91,1	147,4	127,9	171,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności regionalnych izb obrachunkowych i wykonania budżetu przez jednostki samorządu terytorialnego w 2006 i 2007 roku oraz Sprawozdań rocznych z wykonania budżetu województwa warmińsko-mazurskiego za lata 2003-2007, <http://www.rio.gov.pl>; <http://www.warmia.mazury.pl>

Tabela nr 5

Wskaźniki dynamiki dochodów budżetu województwa na tle kraju w podziale na podstawowe części w latach 2005-2007

Wyszczególnienie	Dochody ogółem		w tym					
			Dochody własne		Dotacje celowe		Subwencja ogólna	
	2006/2005	2007/2006	2006/2005	2007/2006	2006/2005	2007/2006	2006/2005	2007/2006
Polska	134,2	119,6	132,0	128,0	119,5	110,0	154,1	101,7
Warmińsko-mazurskie	147,4	127,9	154,5	155,4	123,9	120,4	155,4	103,1

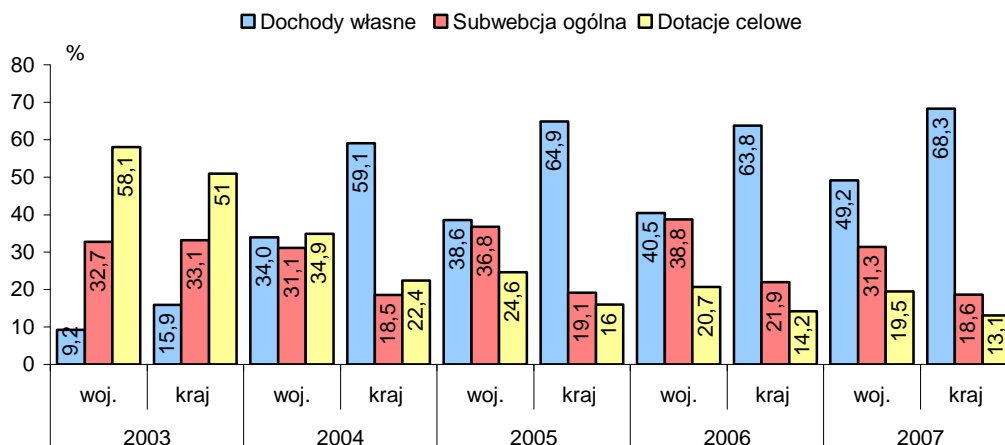
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności regionalnych izb obrachunkowych i wykonania budżetu przez jednostki samorządu terytorialnego w 2006 i 2007 roku oraz Sprawozdań rocznych z wykonania budżetu województwa warmińsko-mazurskiego za lata 2003-2007, <http://www.rio.gov.pl>; <http://www.warmia.mazury.pl>

Po relatywnie wysokiej dynamice dochodów budżetów województw uzyskanej w 2004 r., w 2005 r. nastąpiło spowolnienie dochodów budżetów województw w skali całego kraju. W latach 2006 -2007 nastąpiła ponownie wysoka dynamika. Zróżnicowane były wskaźniki dynamiki poszczególnych części składających się na dochody samorządu województwa. W efekcie zmian poszczególnych składników zasadniczo zmieniła się ich struktura od 2003 r.:

- w największym stopniu wzrósł udział dochodów własnych (łącznie ze środkami pozabudżetowymi na dofinansowanie zadań własnych) w dochodach ogółem, tj. z 9,2% w 2003 r. (kraj - 15,9%) do 49,2% w 2007 r. (kraj - 68,3%) wobec 14,9% w 1999 r. (kraj - 17,7%). Udział wyższy od średniego w kraju wystąpił w 4 województwach (w 2006 r. w 6),
- dotacje celowe ogółem zmniejszyły się wydatnie, szczególnie w ostatnich trzech latach. Procentowy udział w dochodach budżetu województwa zmalał z 58,1% w 2003 r. (kraj - 51%) do 19,5% w 2007 r. (kraj - 13,1%) wobec 33,5% w 1999 r. (kraj - 34,7%),
- udział subwencji ogólnej w dochodach budżetu województwa wzrósł z 32,7% w 2003 r. do 38,8% w 2006 r., a w 2007 r. wyniósł 31,3%, w kraju zmalał z 33,1% do 18,6% w 2007 r.

W odniesieniu do średnich wskaźników krajowych, analogicznie jak innych województwach Polski Wschodniej, przy relatywnie niższym udziale środków własnych w dochodach ogółem utrzymuje się znacznie wyższy niż w skali kraju poziom dotowania budżetu województwa warmińsko-mazurskiego i wyższy udział subwencji ogólnej.

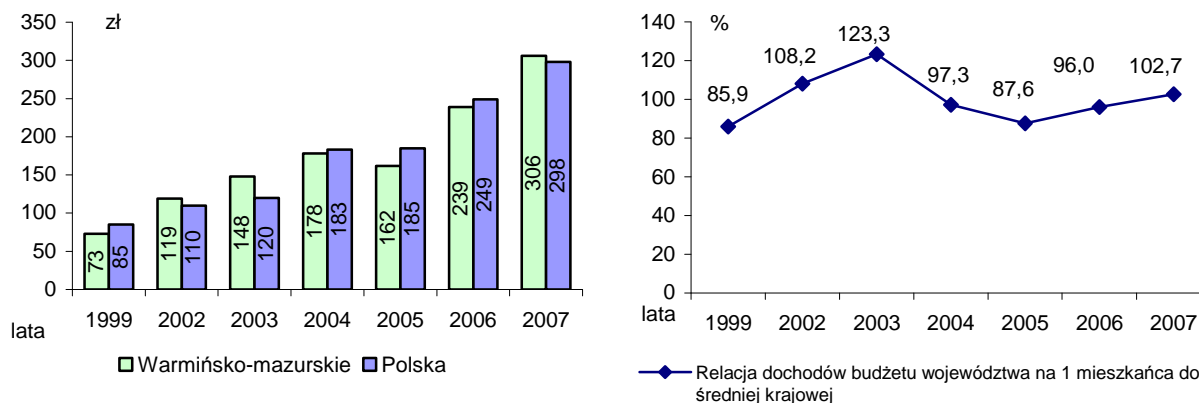
Wykres nr 81
Struktura dochodów budżetu województwa (% udział w dochodach ogółem)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności regionalnych izb obrachunkowych i wykonania budżetu przez jednostki samorządu terytorialnego w 2006 i 2007r roku oraz Sprawozdań rocznych z wykonania budżetu województwa warmińsko-mazurskiego za lata 2003-2007, <http://www.rio.gov.pl>; <http://www.warmia.mazury.pl>

Dochody ogółem uzyskane w ramach budżetu województwa w przeliczeniu na 1 mieszkańca od 1999 r. (za wyjątkiem 2005 r.) wykazywały stałą tendencję wzrostową. Relacja do średniego poziomu w kraju miała charakter skokowy od 85,9% w 1999 r. do 123,3% w 2003 r. i ponownie 87,6% w 2005 r. i 102,7% w 2007 r. Pod względem dochodów budżetu województwa na 1 mieszkańca warmińsko-mazurskie w 2007 r. uplasowało się na 4. lokacie w kraju (2006 r. -7.), w grupie czterech województw powyżej średniej krajowej.

Wykres nr 82
Dochody budżetu województwa ogółem na 1 mieszkańca w latach 1999-2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

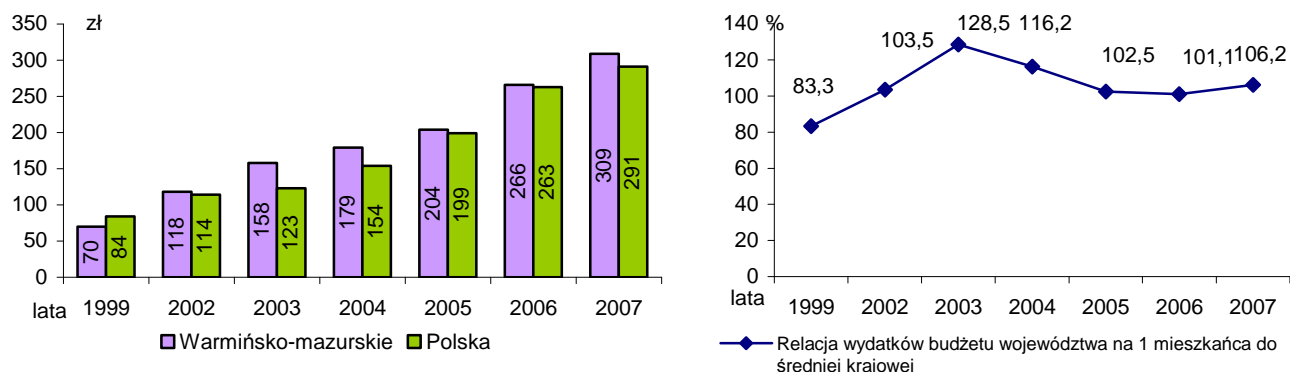
Sytuacja jest zróżnicowana w przeliczeniu poszczególnych składników budżetu województwa na 1 mieszkańca. Poziom dochodów własnych na 1 mieszkańca warmińsko-mazurskiego w relacji do średniej krajowej był mniej korzystny, na koniec 2007 r. stanowił 74% średniego poziomu krajowego W odniesieniu do 2006 r. uległ jednak poprawie o 13% a lokata poprawiła się z 13. na 10. w kraju. Korzystniejszy wskaźnik niż średni w kraju wystąpił jedynie w 3 województwach, w których osiągnięto najwyższe dochody i najkorzystniejsze relacje do średniej krajowej, tj. mazowieckim (207%), dolnośląskim (123%) i wielkopolskim (104%). W 2006 r. były to 4 województwa. Natomiast poziom dotacji celowych na 1 mieszkańca w 2007 r. był wyższy o 53% niż średnia w kraju (3. lokata w kraju za województwem lubuskim i podlaskim), a subwencje ogólne były wyższe o 72% niż średni ich poziom w kraju w 2007 r. (2. lokata za województwem lubuskim).

Wydatki budżetu samorządu województwa w 2007 r. wyniosły 440,4 mln zł i zwiększyły się o 16,1% w odniesieniu do 2006 r. (kraj o 10,6%), a w stosunku do 1999 r. 4,3 krotnie (kraj - 3,4 krotnie). W latach 2004-2007 wydatki budżetu województwa wzrosły prawie o 72%, tj. w tempie zbliżonym do

dochodów (w kraju odnotowano wzrost o ponad 89% - rozpiętość w tempie wzrostu wydatków i dochodów wyniosła ponad 16 punktów). Poziom wydatków budżetu województwa na 1 mieszkańca od 2002 r. przewyższał średni wskaźnik w kraju. Relacja do średniej krajowej w latach 1999-2006 wahała się w granicach od 83,3% do 128,5%, a na koniec 2007 r. wyniosła 106,2%, co zapewniło 3. lokatę w kraju (w 2006 r. – 5. miejsce).

Wykres nr 83

Wydatki budżetu województwa na 1 mieszkańca w latach 1999-2007

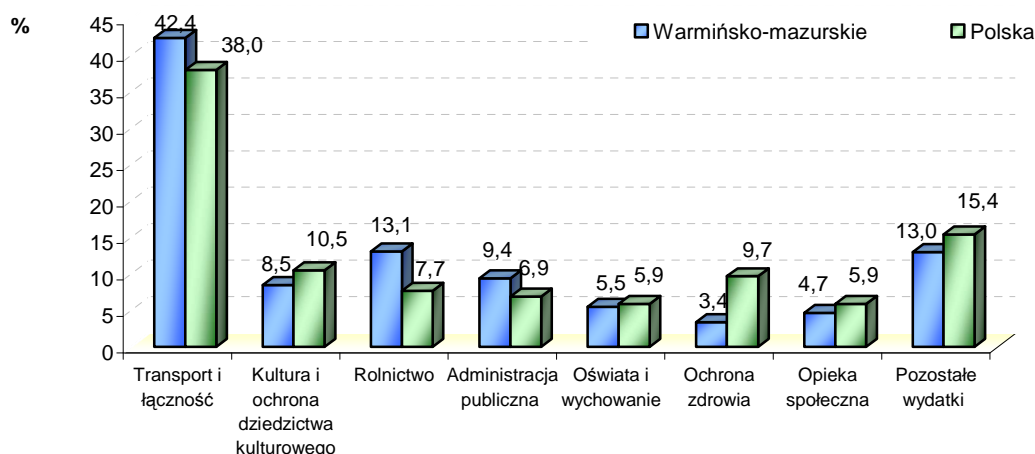
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Podstawowe kierunki wydatkowania środków finansowych w układzie działowym klasyfikacji budżetowej w 2007 r. w porównaniu do 1999 r. stanowią:

- zadania związane z transportem, którego udział w wydatkach ogółem zwiększył się z 27,5% w 1999 r. do 42,4% w 2007 r. (kraj - wzrost z 20,8% do 38,0%),
- rolnictwo: 13,1% (kraj – 7,7%) wobec 17,6% w 1999 r. (kraj – 16,4%),
- administracja publiczna, gdzie nastąpił wzrost udziału z 6,5,% do 9,4% (kraj 7% i 6,9%),
- kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego, której udział obniżył się z 17,6% do 8,5% (kraj z 15,3% do 10,4%),
- oświata i wychowanie, których udział obniżył się z 16,5% do 5,5% (kraj z 14,1% do 5,9%),
- pomoc społeczna i pozostałe zadania z polityki społecznej, gdzie nastąpił wzrost udziału z 0,3% do 4,7% (kraj - z 0,3% do 5,9%).

Wykres nr 84

Struktura wydatków budżetu województwa w 2007 r.

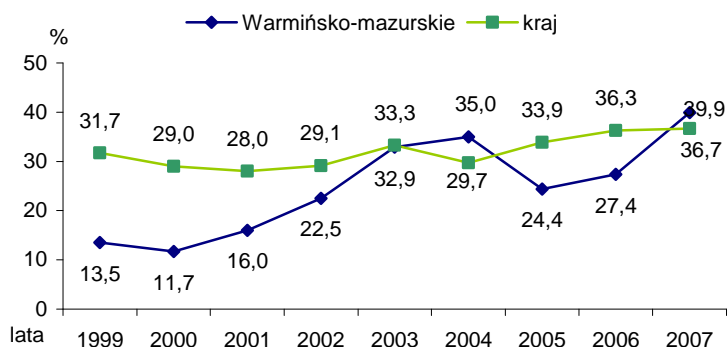
Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

W latach 1999-2007 wydatnie wzrósł udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem w województwie z 13,5% (kraj 31,7%) w 1999 r. do 39,9% w 2007 r. (kraj 36,7%). Wskaźnik ten w województwie był korzystniejszy niż w kraju w 2004 r. i 2007 r., w pozostałych latach niższy. Poziom wydatków majątkowych na 1 mieszkańca wyniósł w województwie 123 zł, przy średniej w kraju 107 zł (w 2006 r. odpowiednio 73 zł i 96 zł). Relacja wydatków majątkowych samorządu województwa na 1 mieszkańca do średniego poziomu w kraju wyniosła w 2007 r. 116% podczas gdy w 2006 r. było to

tylko 76%. Rok 2007 został zamknięty ujemnym wynikiem finansowym w wysokości 4,5 mln zł (w 2006 r. było to minus 38,4 mln zł). Stosunek deficytu do dochodów wyniósł 1,0% (kraj – 9,7%).

Wykres nr 85

Udział wydatków majątkowych samorządu województwa w wydatkach ogółem w latach 1999-2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji GUS

Reasumując, wysoka dynamika dochodów budżetowych w województwie podobnie jak w ostatnich latach i jak w skali kraju spowodowała znaczny ich wzrost w przeliczeniu na 1 mieszkańca, tj. z 1617 zł w 1999 r. (kraj 1679 zł) do 3462 zł w 2007 r. (kraj 3447 zł). Wpłynęło to na poprawę lokaty województwa w rankingu krajowym z 6. na 5., przesunięcie z grupy województw uzyskujących niższe dochody niż średni poziom w kraju do grupy przekraczającej ten poziom. Uzyskany poziom dochodów budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca zapewnił 6. lokatę w kraju, w odniesieniu do powiatów ziemskich 1. lokatę w kraju, miast na prawach powiatu – 9. lokatę, a w odniesieniu do budżetu województwa 4. lokatę. Stanowiło to wynik zdecydowanie wyższego niż w skali kraju zakresu dotowania i subwencjonowania, przy relatywnie niższych dochodach własnych.

Szczegółowe analizy budżetów jednostek samorządu terytorialnego na wszystkich poziomach podziału administracyjnego nadal potwierdzają narastanie różnic poziomu dochodów własnych między województwami, a nawet ich pogłębianie. Udział dochodów własnych łącznie ze środkami ze źródeł pozabudżetowych w strukturze dochodów ogółem na wszystkich poziomach podziału administracyjnego był w województwie warmińsko-mazurskim podobnie jak w pozostałych województwach Polski Wschodniej zdecydowanie niższy niż średni poziom w kraju. Wprowadzone dotychczas zmiany w finansach publicznych, w ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego nie przyniosły wydatnej poprawy w zakresie dochodów własnych województw najsłabszych ekonomicznie, do których zaliczono warmińsko-mazurskie.

Wykaz źródeł wykorzystanych do opracowania Analizy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa warmińsko-mazurskiego w 2007 roku

1. Atrakcyjność inwestowania województw i podregionów Polski. Instytut Badań Nad Gospodarką Rynkową. 2007 r.
2. Bank Danych Regionalnych, Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>
3. Budżety Jednostek Samorządu Terytorialnego w latach 2003-2007, GUS, Warszawa 2008
4. Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2007r. GUS Warszawa 2008
5. Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
6. Ewaluacja ex-post programu PHARE 2000 SSG komponent RZL, PARP
7. Fundusze unijne a zróżnicowanie regionalne kraju, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa 2008 r.
8. Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31. XII. 2007r. GUS Warszawa 2008
9. Migracje ludności w województwie warmińsko-mazurskim 2007. US w Olsztynie. Olsztyn 2008
10. Ochrona środowiska 2008; GUS, Warszawa 2008
11. Ochrona środowiska w województwie warmińsko-mazurskim w 2007. US w Olsztynie. Olsztyn 2008
12. Pracujący w gospodarce narodowej w 2007 r. GUS, Warszawa 2008
13. Produkt Krajowy Brutto Rachunki Regionalne 2007, GUS, US, Katowice 2008
14. Regiony Polski w 2008 roku, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008
15. Raport Otwarcia Marki Warmii i Mazur, Polska Agencja Rozwoju Turystyki we współpracy z Agencją Badawczą Synovate na zlecenie Warmińsko-Mazurskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej, Olsztyn-Warszawa, wrzesień 2007-styczeń 2008
16. Raport z monitoringu beneficjentów ostatecznych komponentu regionalnego programu Phare 2002 Spójność Społeczna i Gospodarcza – komponent Rozwój Zasobów Ludzkich, PARP
17. Rocznik demograficzny 2007 GUS, Warszawa 2008
18. Roczniki Statystyczne Rzeczypospolitej Polskiej 2008 GUS, Warszawa 2008
19. Roczniki Statystyczne Województw 2000 -2008, GUS, Warszawa
20. Roczniki Statystyczne województwa warmińsko-mazurskiego 2000 -2008, US, Olsztyn
21. Rocznik Statystyczny województwa warmińsko-mazurskiego 2005 2008. Podregiony, powiaty, gminy; US, Olsztyn
22. Rolnictwo w województwie warmińsko-mazurskim w 2007r. US w Olsztynie. Olsztyn 2008r.
23. Rozwijające się regiony. Rozwijająca się Europa. 4. Raport na temat spójności gospodarczej i społecznej. Komisja Europejska, maj 2007 r.
24. Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 2007 r. US w Olsztynie. Olsztyn 2008r.
25. Sprawozdania z działalności Regionalnych Izb Obrachunkowych, [www: rio.gov.pl](http://www.rio.gov.pl)
26. The Baltic Sea Region INTERREG III B Neighbourhood Programme 2000-2006, <http://www.bsrinterreg.net/projects.html>
27. Turystyka w województwie warmińsko-mazurskim w 2007r., US w Olsztynie, 2008
28. Wstęp do ewaluacji ex-post Programu PL01.06.09.01-02 Promocja Zatrudnienia i Rozwój Zasobów Ludzkich (Phare 2001 SSG komponent RZL), PARP
29. Zmiany Strukturalne Grup Podmiotów Gospodarki Narodowej w województwie warmińsko – mazurskim. 2000 - 2007r., US, Olsztyn